

NUORTEN MAAHANMUUTTAJIEN KOTOUTUMINEN

Etnografinen tutkimus kotoutumisen haasteista, mahdollisuuksista ja toiveista

Riikka Pohjola

Pro Gradu-tutkielma

Yhteiskuntapolitiikka /

Kansalaisyhteiskunnan

asiantuntijuuden maisteriohjelma

Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos

Jyväskylän yliopisto

Kevät 2016

TIIVISTELMÄ

NUORTEN MAAHANMUUTTAJIEN KOTOUTUMINEN

Etnografinen tutkimus kotoutumisen haasteista, mahdollisuuksista ja toiveista

Riikka Pohjola

Yhteiskuntapolitiikka / Kansalaisyhteiskunnan asiantuntijuuden maisteriohjelma

Pro Gradu -tutkielma

Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos

Jyväskylän yliopisto

Ohjaaja: Marja Keränen

Kevät 2016

92 sivua

3 liitettä

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on kartoittaa maahanmuuttajien kotoutumisprosesseja ja nostaa esille kotoutumiseen vaikuttavia tekijöitä. Tutkimuksen keskiössä ovat vertailevat tarinat kotoutumisen haasteista ja yhteiskunnan ulkopuolelle jäämisen riskistä. Lisäksi tutkin sitä millaisena maahanmuuttajat näkevät omat mahdollisuutensa Suomessa, ja millä tavalla heidän toiveensa kohtaavat suomalaisen kotouttamispolitiikan. Tavoitteena on nostaa nuorten omat toiveet ja kokemukset kotoutumisesta esille. Tutkimuksessa selvitettiin myös kolmannen sektorin roolia kotoutumisprosesseissa. Tutkimuskohteena olivat Jyväskylän katulähetys ry:n *Polku kotiin*- projektiin osallistuvat nuoret maahanmuuttajat ja -naiset.

Tutkielman viitekehyksenä toimivat suomalainen maahanmuutto- ja kotouttamispolitiikka, kolmannen sektorin käsite sekä John Berryn akkulturaatiomalli. Akkulturaatiomallin avulla selitettiin maahanmuuttajien kotoutumisen tapoja. Tutkimusaineisto kerättiin etnografisen kenttätyön avulla *Polku kotiin*- projektin kotikäynneiltä. Kenttätyötä syvennettiin teemahaastatteluilla, joissa haastateltiin neljää projektiin osallistunutta maahanmuuttajaa. Tutkimukseen osallistui 13 projektin asiakasta. Aineistojen analyysimenetelmänä on käytetty sisällönanalyysia.

Tutkimuksen tuloksena on, että tutkittavien kotoutumisprosessit ovat olleet haastavia, ja useimmilla maahanmuuttajilla on ollut vaikeuksia oikean viranomaisen tai avunantajan löytämisessä. Vaikeuksia kohdanneilla maahanmuuttajilla oli myös suurempi riski jäädä yhteiskunnan ulkopuolelle. *Polku kotiin*- projektilla nähtiin olevan tärkeä rooli erityisesti haasteita kohdanneiden maahanmuuttajien kotouttamisessa. Tutkimuksesta kävi ilmi, että maahanmuuttajien akkulturaatiostrategiat ovat hyvin erilaisia. Tämä havainnollistaa erityisen hyvin sitä, miten erilaisia maahanmuuttajien tarinat ovat. Suomalaisessa kotouttamispolitiikassa painotetaan erityisesti jäsenyyden yhteiskunnallista ulottuvuutta ja integroitumista työmarkkinoille. Tutkimuksen maahanmuuttajat erosivat julkisesta painopisteestä siinä, että heistä huokui jäsenyyden henkilökohtaisuus. Työllistymisen lisäksi ystävien löytämistä ja osallisuuden tunnetta korostettiin tärkeänä osana kotoutumista. Tulokset osoittavat, että haasteista riippumatta maahanmuuttajat näkivät omat mahdollisuutensa Suomessa pääasiassa hyvinä ja tasavertaisina. Kielitaito nähtiin yhtenä tärkeimmistä kotoutumiseen johtavista yksittäisistä tekijöistä.

Avainsanat: maahanmuuttotutkimus, etnografia, maahanmuuttajat, kotoutuminen, akkulturaatio, kotouttamispolitiikka, kolmas sektori

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	4
1.2 Tutkijan lähtökohdat ja esiymmärrys	7
1.3 Tutkimuskysymykset ja tutkimuksen rakenne	9
2. MAAHANMUUTTAJAT JA KOTOUTUMISPOLITIikka SUOMESSA	11
2.1 Aikaisempia tutkimuksia ja oman tutkimusidean rakentaminen.....	11
2.2 Maahanmuutto Suomessa ja siihen liittyvät käsitteet.....	14
2.3. Suomen virallinen kotouttamispolitiikka	16
2.4 Akkulturaatiostrategiat ja hybridi-identiteetti	20
2.5 Kolmas sektori kotoutumisen edistäjänä.....	24
2.6 Kotoutumis- ja maahanmuuttopolitiikan haasteet.....	26
3. TUTKIMUKSEN PAIKANTAMINEN JA ERI TUTKIMUSVAIHEET	29
3.1 Etnografia tutkimusmenetelmänä.....	29
3.2 Kentälle pääseminen	31
3.3 Kentällä oleminen ja kenttämuistiinpanojen kerääminen	35
3.4 Haastatteluaineistot	40
3.5 Tutkimusetiikka.....	43
3.6 Analyysin tekeminen ja tulosten yleistettävyys	45
4. KOTOUTUMISTA MAAHANMUUTTAJIEN NÄKÖKULMASTA	49
4.1. Kotoutuminen prosessina	49
4.1.1 Koti ja perhe kotoutumisen ympäristönä.....	53
4.1.2 Ystävyys ja vapaa-aika - yhteisön tärkeä rooli kotoutumisessa	57
4.1.3 Odotukset, toiveet ja tulevaisuuden suunnitelmat - omaa paikkaa etsimässä	61
4.2 Sisällä vai ulkopuolella? - kotoutumisen haasteet ja keinot.....	64
4.2.1 Ongelmat ja haasteet - riski jäädä ulkopuolelle.....	65
4.2.2. Miten päästä sisälle?.....	72
5. MAAHANMUUTTAJIEN KOTOUTUMINEN SUOMESSA.....	76
LÄHDELUETTELO.....	82
Liitteet	89

1. JOHDANTO

Kansainvälinen muuttoliike on viime vuosina kasvanut, ja myös Suomeen muuttaa ennätysmäärä ihmisiä vuosittain. Maahanmuuttajat ja heihin liittyvät asiat herättävät jatkuvasti yhteiskunnallista keskustelua niin päättäjien kuin kansalaisten keskuudessa, politiikassa sekä eri medioissa. Keskustelua sävyttää negatiivinen asenne maahanmuuttajiin yhteiskunnan varoja vähentävänä ja epäjärjestystä aiheuttavana vähemmistönä. Toisaalta on korostettu erityisesti työperäisen maahanmuuton hyviä puolia ja sitä, että maahanmuuttajat tuovat monikulttuurisuutta, kansainvälisyyttä ja erityisesti nuorta työvoimaa Suomeen sellaisille aloille joilla on työvoimapula. Vaarana kuitenkin on, että maahanmuuttajat nähdään vain työvoimana eikä muisteta heidän muita tarpeitaan, toiveitaan tai odotuksiaan. Syrjäytyminen, osattomuus, elämönhallinnan puute, erilainen kulttuuritausta ja sopeutumattomuus Suomeen ovat usein julkisen keskustelun aiheina kohteena olevista maahanmuuttajista. Keskustelijoina ovat yleensä muut kuin itse maahanmuuttajat. Erityisesti nuorten oma näkökulma ja kokemus jäävät usein huomioimatta. Tämän kaiken keskellä maahanmuuttajat ja heidän perheensä etsivät omaa paikkaansa suomalaisessa yhteiskunnassa, eli yrittävät kotoutua.

Maahanmuuttajien kotoutumista koskeva tutkimus on erittäin ajankohtainen, sillä maahanmuuttajien kotoutumisen onnistuminen takaa maahanmuuttajille riittävän perustan Suomeen sopeutumiseen. Tämän tutkimuksen tavoitteena on tutkia maahanmuuttajien integroitumista ja kotoutumisprosessia sekä nostaa esille huomioita siitä, minkälaisissa tilanteissa uhka yhteiskunnan ulkopuolelle jäämiselle on olemassa. Tavoitteena on kiinnittää huomio myös muihin elämän osa-alueisiin, kuten työhön ja opiskeluun, ja kertoa kotoutumisesta maahanmuuttajan omasta näkökulmasta. Tavoitteena on myös syventää tietämystä siitä, millaisena maahanmuuttajanuoret itse näkevät osallisuutensa ja tulevaisuutensa Suomessa, ja millä tavalla heidän omat toiveensa ovat linjassa Suomen maahanmuuttopolitiikan ja kotouttamispolitiikan kanssa. Työni tarkoitus on kurkistaa pintaa syvemmälle maahanmuuttajataustaisten tyttöjen elämään sekä saada selville millä tavalla osallistuminen kolmannen sektorin projektiin on vaikuttanut heidän kotoutumiseen ja elämäänsä Suomessa. Toivon, että työni lisää ymmärrystä siitä mitä ympärillämme olevassa muuttuvassa maailmassa tapahtuu maahanmuuttajan näkökulmasta.

Kotoutumislain (Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010) tavoitteeksi on asetettu, että nykyistä useampi maahanmuuttaja saa tukea yksilölliseen ja perhekohtaiseen

kotoutumiseen heti maahantulon jälkeen, jolloin tuen tarve on suurimmillaan. On kuitenkin huolestuttavaa, että tutkimusten mukaan joka neljäs maahanmuuttaja on syrjäytynyt erilaisista kotouttamistoimenpiteistä huolimatta. Suomalaisen kotoutumispolitiikan painopiste on maahanmuuttajien integroimisessa työelämään ja sitä kautta osalliseksi yhteiskuntaa. Maahanmuuttajien taustojen heterogeisuus luo haasteen toimivalle kotoutumispolitiikalle, sillä kotoutumisen tueksi tarvitaan muitakin toimenpiteitä kuin pelkästään suomen kielen kurssin tarjoaminen ja tätä kautta työelämään ohjaaminen.

Tämän tutkimuksen keskiössä on Jyväskylän katulähetys ry:n toteuttama *Polku kotiin*-projekti, jossa katulähetysten itse kehittämällä kotinuorisotyön menetelmällä pyritään aktivoittamaan syrjäytymisvaarassa olevia 15-30 vuotiaita maahanmuuttajataustaisia nuoria tyttöjä ja naisia. Projekti on aloitettu 1.3.2013 ja se jatkui vuoden 2015 loppuun Raha-automaattiyhdistyksen avustuksella. Projekti on suunnattu naisille siksi, että projektin työntekijöiden kokemustiedon perusteella tyttöjen toimeettomuus, osallistumattomuus ja kotiin jääminen ovat yleisempää kuin poikien. Projektityöntekijät vierailevat asiakkaiden kodeissa säännöllisesti ja tekevät heidän kanssaan mielekästä toimintaa joko kodin sisällä tai sen ulkopuolella. Kontaktien pääasiallinen tapahtumapaikka on nuoren oma koti. Tyttöjen kanssa neulotaan vaatteita, kuten pipoja ja lapasia, ulkoillaan eri paikoissa kotikaupungissa, leivotaan joko omia tai suomalaisia herkuja tai tehdään retkiä muille paikkakunnille ja eri tapahtumiin. Projekti täytti asiakkaista lähes alkumetreistä lähtien, eikä mennyt kauaa siihen että projekti ei pystynyt enää ottamaan uusia asiakkaita. Asiakkaat valikoituivat joko suosittelun perusteella tai nuorten omien ehdotusten joukosta. Monille nuorille projekti oli ainoa tapa harrastaa jotakin vapaa-ajan toimintaa koulun, kodinhoidon tai lastenhoidon ulkopuolella. Projektin työntekijät olivat useimmille ainoat suomenkieliset kontaktit Jyväskylässä ja koko Suomessa.

Polku kotiin-projektiä voidaan pitää maahanmuuttajien kotoutumista edistävänä toimenpiteenä. Se tukee nuorten tyttöjen kotoutumista kotinuorisotyön keinoin. Projektin tavoitteena on aktivoida nuoria vapaa-ajan tekemisessä sekä tuoda nuorille suomenkielinen lähituki, joka mahdollistaa paremman integroitumisen yhteiskuntaan. Projektissa otetaan huomioon maahanmuuttajan etninen tausta sekä painotetaan myös oman kulttuurin ja hyvinvoinnin sekä tulevaisuuden suunnitelmien tukemista. Taustalla ei ole niinkään tavoite saada nuori käymään koulua tai aloittamaan uutta harrastusta, vaan luoda suomalainen kontakti, jota nuori voi käyttää tukenaan sekä apuna vahvistamaan mahdollisuuksia

kouluun, vapaa-aikaan ja tulevaisuuteen liittyvissä haasteissa. Vaikka *Polku kotiin*-projekti ei ole maahanmuuttajien itsensä perustama yhdistys, pelkästään yhdistystoimintaan osallistuminen tarjoaa maahanmuuttajalaisille foorumin aktiiviseen osallistumiseen, uuden oppimiseen ja jaettujen identiteettien luomiseen. Projektilla oli kolmivuotinen Raha-automaattiyhdistyksen rahoitus, joka päättyi joulukuussa 2015.

Tutkimuksessani käytän etnografista tutkimusmenetelmää. Osallistuin projektityöntekijöiden kanssa nuorten kotikäynneille ja tein käynneistä tutkimuspäiväkirjaa. Havainnoin näkemääni ja oppimaani sekä analysoin maahanmuuttajien elämäntilannetta ja heidän elämäänsä päiväkirjassa. Tuen kenttätyötä ja siitä saatua aineistoa haastatteluilla. Haastatteluilla halusin saada selville nuoren oman näkökulman kotoutumiseen ja sen tavoitteisiin, sekä syventää tietoa siitä minkälaisia ajatuksia nuorilla on osallistumisesta, motivaatiosta ja haaveista Suomessa asumisen suhteen. Tutkimusprojekti on edennyt aineistolähtöisesti siten, että osallistuvan havainnoinnin yhteydessä analysoin aineistoa ja syvensin tietoja kotona tapahtuvasta toiminnasta ja maahanmuuttajien elämästä. Haastatteluissa sain kerättyä lisää tietoa eri teemoista. Näitä käsittelen tarkemmin analyysiosiossa. Tutkimuksen lopuksi liitän nuorten kotoutumiskokemukset ja toiveet Suomen maahanmuutto- ja kotoutumispolitiikkaan ja pohdin näiden kohtaamista.

Tämä tutkimus kiinnittää huomiota myös tärkeään kolmanteen sektoriin ja sen asemaan kotoutumispolitiikassa. Lain mukaan kolmannella sektorilla ei ole velvollisuutta osallistua maahanmuuttajien kotoutumiseen liittyvissä toimenpiteissä, mutta entistä enemmän järjestökenttää pyydetään mukaan talkoisiin erityisesti täydentävien kotoutumispalveluiden järjestäjänä sekä apuna kotoutumispolitiikan kehittämisessä. Kolmas sektori auttaa nimenomaan niissä asioissa, joihin julkinen sektori ei pysty vastaamaan. *Polku kotiin*-projekti oli tärkeä osallistumisen muoto nuorille, jotka etsivät omaa paikkaansa suomalaisessa yhteiskunnassa. Erityisen tärkeä projekti oli niille nuorille joilla ei ole mitään. Projekti toi päivärytmiä ja antoi osallisuuden tunteet. Siellä pystyi toteuttamaan itseään ja mahdollisesti myös haaveita, jotka Suomessa asumiseen liittyivät. Projektin avulla he oppivat lisää itsestään ja saivat ideoita sekä osallistavia tapoja tulla osaksi yhteiskuntaa. Tämä tutkimus kertoo siitä miten paljon kolmannen sektorin järjestämä projekti voi saada aikaan hyvää, ja miten tarpeellista projektityö on.

Tämä tutkimus avaa myös käsityksiä siitä, miten heterogeeninen ryhmä maahanmuuttajat todellisuudessa ovat. Monesti maahanmuuttajista käytetty kieli kuvaa hyvin homogeenista ryhmää, mikä ei pidä paikkaansa. Eri taustoista ja kulttuureista tulevat ihmiset ovat hyvin erilaisia, ja heillä on erilaisia haasteita uuteen paikkaan sopeutumisessa. On vaikeaa tehdä kotoutumispolitiikkaa joka sopii kaikille maahanmuuttajille. Työn tavoitteena on nostaa esille maahanmuuttajien omat näkemykset kotoutumisesta ja mahdollisesti kehittää niistä löytyviä hyviä käytäntöjä ja tapoja. Toiveena on, että myös niitä asioita kehitetään tulevaisuudessa, joissa maahanmuuttajat ovat kohdanneet haasteita.

Tutkimuksen hyödyllisyys ja merkitys tulevaisuudessa on tärkeä. Tutkin näitä nuoria siksi, että haluan parantaa heidän asemaansa ja mahdollisuuksiaan Suomessa. Vaikka tämän tutkimuksen otos on pieni, tutkimus tarjoaa uusia ajatusmalleja tulevaisuuteen ja kurkistaa Suomeen tulleiden maahanmuuttajatyttöjen arkeen. Samanlaista tutkimusta tällaiseen projektiin osallistuneista maahanmuuttajista ei ole vielä ennen tehty. Kaikista eettisistä huomioista huolimatta toivon, että tutkimus edistää nuorten mahdollisuuksia tulevaisuudessa. Maahanmuuttajat kohtaavat paljon ennakkoluuloja tullessaan Suomeen. Jos saan muutettua ihmisten käsityksiä maahanmuuttajista ja tämä työ avaa uusia näkökulmia maahanmuuttajiin kohdistuvasta ajattelusta, olen tyytyväinen työhöni.

1.2 Tutkijan lähtökohdat ja esiymmärrys

Viime vuosina erityisesti maahanmuuton lisääntyessä olen pohtinut paljon maahanmuuttajiin liittyviä asioita. Lähes kahden vuoden tutkimusprosessin aikana maahanmuuttokeskustelu on muuttunut huomattavasti, ja olen alkanut kyseenalaistaa myös omia mielikuviani sekä uskomuksia maahanmuuttajista. On selvää, että julkinen keskustelu tuo esille vain tietynlaiset mielipiteet, ja yleensä tunteita herättävät ja negatiiviset aiheet pääsevät keskustelun keskipisteeksi. Minua on aina kiinnostanut naisten asema ja sen kehittyminen yhteiskunnassa historian valossa. Olen pohtinut uuden elämän järjestämistä uudessa maassa, yhteisön tukea sekä onnellisen ja tyytyväisen elämän aineksia suhteessa siihen, miten yhteiskunnassa tulisi elää. Yhteiskunnalla on odotuksia sen jäsenille, samoin kuin se tulee vaikeassa tilanteessa olevia kansalaisia. Samat asiat eivät ole yhtä tärkeitä ihmisille. Tässä työssä mielenkiintoni kolmatta sektoria, naisen asemaa, maahanmuuttajien kotoutumista ja yhteiskunnan tekemää maahanmuuttopolitiikkaa kohtaan yhdistyvät erittäin hyvin. Tämä työ on tutkimusprosessi maahanmuuttajien lisäksi myös omiin

ajatuksiini sekä ymmärrykseen erilaisista kulttuureista ja ihmisistä. Tutkimuksen tekeminen on opettanut ja kehittänyt itseäni ihmisenä.

Esiymmärrykseni maahanmuutosta ja kotoutumisesta perustuu usean vuoden kesätyökokemuksiin Kelan asiakaspalvelussa, missä tapasin maahanmuuttajia päivittäin. Autoin heitä organisoimaan omaa elämäänsä, ja neuvoin heitä selvittämään omia asioitaan Suomen byrokratian viidakossa. Kelan kautta kotoutumisprosessiin tutustuneena koen siihen liittyvät toimet vaikeaselkoisiksi ja hankalaksi. Jo pelkästään monessa eri paikassa asioiminen lasten kotihoidontuen saamiseksi on rankkaa, jos ei tiedä mihin pitäisi mennä eikä ymmärrä kieltä. Eri paikoissa pitää käydä myös tietyssä järjestyksessä. Arkielämästä selviytyminen ja elämän alkuun saattaminen uudessa paikassa on haasteellista, eikä tilannetta helpota se, että monilla maahanmuuttajilla on myös muita haasteita esimerkiksi terveydessä, perheen sisällä tai kielitaidossa. Olen aikaisemmin ajatellut, että järjestelmä on ehkä myös riittämätön tukemaan maahanmuuttajia tarpeeksi heidän integroitumisessaan Suomeen.

Harjoitteluni Arabiemiraateissa ja vapaaehtoistyö Malesiassa ovat osaltaan laajentaneet ymmärrystäni naisiin kohdistuvista asenteista ja erilaisista elinympäristöistä. Ennen kaikkea nämä kokemukset ovat lisänneet mielenkiintoa naisiin liittyvään keskusteluun. Erityisen kiinnostunut olen ollut siitä, millä tavalla naiset kokevat oman asemansa yhteiskunnassa. Tämän kautta olen pohtinut ulkomaalaisten naisten asemaa Suomessa ja sitä, millä tavalla heidän oma elämänsä muuttuu, kun he muuttavat Suomeen. Olen halunnut tietää, mitä naiset itse ajattelevat omasta etnisestä taustastaan ja millä tavalla ja minkälaisilla keinoilla he sopeutuvat Suomeen, jos sopeutuvat.

Tutkimuksessa en pyri yleistettävyyteen, sillä kerron erilaisia tarinoita kotoutumisesta näiden tiettyjen tutkittavien näkökulmasta. Toivon, että tutkimus avartaa lukijan maailmankatsomusta ja herättää kysymyksiä maahanmuutosta. Vaikka minulla on omia mielipiteitä maahanmuuttoon liittyen, olen pyrkinyt tutkimuksessani tuomaan asiat esille mahdollisimman neutraalissa valossa. Haluan muistuttaa, että etnografia tuottaa tutkijan näköistä tietoa. Tulosten luotettavuutta olen pohtinut tarkemmin etnografian menetelmäkappaleessa.

1.3 Tutkimuskysymykset ja tutkimuksen rakenne

Tutkimus ei lähtenyt perinteiseen tapaan liikkeelle ongelmalähtöisesti, vaan kiinnostuksen ja ymmärtämisen toiveen kautta. Halusin tutkia projektiin osallistuvia nuoria, mutta varsinaista tutkimusongelmaa ei projektin alkuvaiheessa ollut vielä syntynyt. Halusin nähdä tyttöjen arjen, tulevaisuuden suunnitelmat, yhteiskunnallisen osallistumisen ja kotoutumisen heidän omin silmin. Koska tutkittavien taustat ovat hyvin erilaisia, pystyin saamaan mahdollisimman rikkaan kuvauksen tutkimuskohteista ja erilaisista lähtökohdista tulevien ihmisten elämästä. Matkan aikana myös oma ajatteluni muuttui, ja tämä kehitti tutkimusta entisestään parempaan suuntaan.

Havainnointijakson aikana minulle nousi entistä enemmän kysymyksiä ja mielenkiintoisia tutkimusteemoja, joihin voisin perehtyä ja joita olisi hieno tutkia. Erityisesti tutustuminen pakolaisiin herätti minussa paljon uusia tunteita sekä ajatuksia pakolaisuudesta, heidän vastaanottamisestaan ja todellisesta elämän kurjuudesta. En kuitenkaan halunnut keskittyä tutkimuksessani pelkästään pakolaisiin ja turvapaikan saaneisiin, sillä jokaisen tarina kertoo omalla tavallaan kotoutumisesta ja niistä lähtökohdista jotka heille on annettu. Päätin keskittyä tutkimaan ensisijaisesti kotoutumisen prosessia ja sitä, millä tavalla maahanmuuttajat löytävät paikkansa uudessa yhteiskunnassa ja kulttuurissa, ikään kuin välitilassa. Tähän liittyy myös kysymys siitä, minkälaisissa tilanteissa välitilasta siirtyminen johtaa yhteiskunnan sisäpuolelle pääsemiseen, ja missä tapauksissa vaarana on jäädä ulkopuolelle.

On kiinnostavaa tietää mitä nuoret itse haluavat elämältään Suomessa ja toivovat tulevaisuudelta. Halusin myös liittää työhön kertomuksen siitä millä tavalla kolmannen sektorin järjestämään projektiin osallistuminen on vaikuttanut heidän kotoutumiseen ja mikä projektin rooli on ollut heidän elämässään. Mielenkiintoisinta koko tutkimuksessa on eri taustaisten maahanmuuttajien tapaaminen, ja haluankin korostaa että tutkimani nuoret ovat taustoiltaan hyvin erilaisia. Näiden ajatusten kautta tutkimuskysymykset muotoutuivat seuraaviksi:

1. Minkälainen kotoutumisprosessi on maahanmuuttajan näkökulmasta?
2. Mitkä ovat kotoutumisprosessin ongelmakohdat?
3. Millaisena maahanmuuttajat näkevät oman paikkansa ja omat mahdollisuutensa Suomessa?
4. Millainen rooli projektilla on ollut kotoutumisessa?

Tämä tutkimus etenee siten, että toisessa luvussa käsittelen suomalaisen maahanmuutto- ja kotouttamispolitiikkaan liittyviä asioita. Esittelen maahanmuuttoon ja maahanmuuttajiin liittyvää käsitteistöä ja teoriaa. Teoriaosuudessa esiintyvät akkulturaatioteorian ja hybridi-identiteetin käsitteet. Samassa luvussa esittelen myös kolmannen sektorin aseman kotouttamistyössä, ja pohdin kotoutumispolitiikan haasteita. Kolmas luku koostuu etnografisen tutkimusmenetelmän sekä aineistonkeruun eri vaiheiden sekä haastatteluaineiston esittelystä. Tässä luvussa pohdin myös tutkimukseen liittyviä eettisiä kysymyksiä. Avaan analyysin vaiheita ja pohdin myös tulosten yleistettävyyttä. Neljäs kappale koostuu aineiston analyysistä kahden eri teeman kautta. Tässä kappaleessa päästään tarkemmin kotoutumistarinoihin ja siihen, millaisiin haasteisiin maahanmuuttajat ovat matkan varrella törmänneet. Viidennessä kappaleessa vastaan kootusti tutkimuskysymyksiin ja pohdin jatkotutkimusaiheita sekä sitä, miten tämä tutkimus onnistui.

2. MAAHANMUUTTAJAT JA KOTOUTUMISPOLITIikka SUOMESSA

Tämä luku on tarkoitettu johdatukseksi maahanmuuttoon ja kotoutumiseen liittyviin teemoihin ja käsitteisiin. Ensimmäisessä kappaleessa kerron tämän tutkimuksen taustalla vaikuttavista aikaisemmista tutkimuksista sekä lyhyesti suomalaisen maahanmuuttotutkimuksen kentästä. Toisessa kappaleessa syvennän tietoa maahanmuutosta Suomessa sekä lainsäädäntötyön kehityksestä ja esittelen maahanmuuttoon liittyviä käsitteitä. Kolmas kappale avaa tarkemmin suomalaista kotoutumispolitiikkaa, sen suuntaviivoja ja kotoutumiseen liittyviä viranomaistoimenpiteitä. Neljännessä kappaleessa esittelen monikulttuurisuuteen liittyvää käsitteistöä sekä John Berryn akkulturaatiostragian, jota voidaan käyttää apuna mallintamaan maahanmuuttajien kotoutumisen muotoja. Viides kappale koostuu kolmannen sektorin aseman pohdinnasta maahanmuuttotyössä. Lopuksi pohdin kotouttamisen ja maahanmuuttopolitiikan haasteita.

2.1 Aikaisempia tutkimuksia ja oman tutkimusidean rakentaminen

Suomalainen maahanmuuttotutkimus on lisääntynyt huomattavasti viime vuosikymmenten aikana. Syynä tutkimusten määrän kasvuun voidaan pitää lisääntyntä maahanmuuttoa Suomessa sekä ilmiön kiinnostavuutta. Maahanmuuttajanaisten asemaan kiinnitettiin huomiota Suomessa ensimmäisen kerran 1990-luvun puolivälissä Pakolaisuus- ja siirtolaisuusasiain neuvottelukunnan toimesta (Maahanmuuttajanaiset Suomessa 1997), ja tämän jälkeen kiinnostus on vain lisääntynyt. Suomessa maahanmuuttajia on tutkittu eri näkökulmista suhteellisen paljon ja tämän tutkimuksen innoittajina ovat monet niistä tutkimuksista. Transnationaalista näkökulmasta tuotettuja maahanmuuttotutkimuksia ovat esimerkiksi Päivi Pirkkalaisen (2013) väitöskirja diasporassa elävien somalialaisten yhdistystoiminnasta ja sen merkityksestä kotimaassa sekä Suomessa asuville somalialaisille sekä Laura Huttusen (2002) väitöskirja maahanmuuttajien kodin merkityksistä diasporassa. Östen Wahlbeck (1999) on tutkinut kurdivähemmistön elämää diasporassa ja Mari Toivanen (2013) Suomessa kasvaneiden kurdiväestönuorten identiteettikysymyksiä.

Maahanmuuttajien sosiaaliset verkostot sekä yhteisöllinen, kulttuurinen ja uskonnollinen toiminta ovat myös olleet kiinnostuksen kohteina monissa tutkimuksissa. Nämä aiheet

linkittyvät myös tähän tutkimukseen, sillä yhteisöllisyys ja kulttuurinen toiminta määrittävät maahanmuuttajien arkipäiväistä elämää. Uskonnollisiin asioihin liittyviä tutkimuksia on tehty etenkin somaleista (esim. Tiilikainen 2003). Näissä tutkimuksissa käsitellään erityisesti uskonnon roolia naisten ja tyttöjen arjen, ystävyysuhteiden ja sosiaalisten verkostojen kannalta. Veronika Honkasalon (2004) tutkimus maahanmuuttajatyttöjen asemasta monikulttuurisuustyössä tuo esille sen, millä tavalla naisten asema näyttäytyy erilaisina eri uskonnoissa ja eri etnisten ryhmien välillä. Marjeta (2001) huomasi tutkimuksessaan, että koti ja perhepiiri liitettiin keskeiseksi osaksi somalinaisten maailmaa, kun taas etenkin julkinen ja kodin ulkopuolinen maailma miehiin. Myös tutkimukset ovat painottuneet sukupuolten välillä tähän tapaan. Suomessa verkostojen ja verkostoitumisen tutkimus on keskittynyt lähinnä maahanmuuttajien yhdistystoiminnan tutkimiseen (esim. Pyykkönen 2003 ja Pirkkalainen 2013).

Tätä tutkimusta tehdessäni olen tutustunut myös nuorisotutkimuksen kenttään, sillä monet monikulttuurisuutta käsittelevät tutkimukset koskevat juuri nuoria maahanmuuttajia. Maahanmuuttajanuoriin liittyvät tutkimukset tarkastelevat yleensä maahan sopeutumiseen liittyviä ilmiöitä identiteetin, integraation, koulumenestyksen ja kansalaisuuden näkökulmista (esim. Huttunen 1994). *Monikulttuuriset nuoret, vapaa-aika ja kansalaistoimintaan osallistuminen*- tutkimushanke (Pyykkönen 2007) on tuonut esiin, että monikulttuuriselle nuorisotyölle on selkeä tilaus. *Polku kotiin*- projekti on monikulttuurista nuorisotyötä, joka kohdistuu pääasiassa sellaisiin nuoriin jotka ovat olleet Suomessa vasta vähän aikaa ja joiden suomen kielen taito on rajallinen. Tämän tutkimuksen kannalta on merkittävää, että monikulttuurinen nuorisotyö nostaa asemiaan ja tulee tunnetuksi *Polku kotiin*- projektin kautta.

Merkittävimpanä ja suurimpana innoittajana tässä tutkimuksessa on toiminut Marja Tiilikaisen (2003) etnografinen väitöstutkimus Suomessa asuvien somalinaisten arjesta. Tutkimuksessa Tiilikainen on tehnyt etnografista havainnointia somalinaisten elämästä ja vierailututkittavien kodeissa. Tämän tutkimuksen kautta sain varmistuksen siitä, että pystyisin myös itse tutustumaan omiin tutkittaviin syvällisemmin etnografisen havainnoinnin kautta, verrattuna pelkkiin haastatteluihin. Myös muut maahanmuuttoa ja kotoutumista koskevat tutkielmat kuten Pelkonen (2015), Joensuu (2010) ja Hinkka (2015) ovat tukeneet työtäni, sillä ne koskettavat tämän tutkimuksen kanssa samaa aihepiiriä maahanmuuttajien kotoutumisprosesseista. *Polku kotiin*- projektin toimintaan liittyvä toinen opinnäytetyö (Koskenlahti 2015) on antanut minulle eri näkökulman projektin

toiminnasta ja monipuolistanut ajatuksiani projektista. Anne Alitolppa-Niitamon (2003) etnografinen tutkimus somalinkielisten nuorten haasteista perheen ja yhteiskunnan jäsenyyksien välimaastossa on syventänyt tietojani koskien nuorten maahanmuuttajien haasteita ja sitä, millaisten asioiden kanssa tutkittavat tekevät töitä kotoutumisen ohella.

Jo vuonna 2002 maahanmuuttajatyttöjen aseman tunnustaminen asetettiin yhdeksi painopistealueeksi opetusministeriössä (Honkasalo & Souto 2007, 123-124). Tyttötyöksi kutsutun toiminnan ideologisen pohjana on pyrkimys tyttöjen voimaannuttamiseen tai valtaistamiseen. Naisiin kohdistuva syrjintä ja epätasa-arvo ovat asioita, joita voi olla helpompi käsitellä tyttöjen erityisryhmissä kuin yhdessä poikien kanssa. Tyttötyön ideologia voidaan liittää myös *Polku kotiin*-projektin ideologiseen pohjaan, sillä projektin tavoitteena on aktivoita syrjäytymisvaarassa olevia nuoria maahanmuuttajatyttöjä, joita ei yleensä näy katukuvassa. Oma tutkimusprojektini edustaa tyttötyötä ja kurkistaa sellaisten verhojen taakse jonne muut tutkimusmenetelmät eivät yleensä pääse.

Koska *Polku kotiin*-projekti on Jyväskylän katulähetys Ry:n ja Raha-automaattiyhdistyksen rahoittama projekti, halusin pohtia järjestöjen ja muiden samankaltaisten projektien asemaa kotouttamisyhteistyössä. Avaan tässä tutkimuksessa myös kolmannen sektorin asemaa julkisen ja yksityisen sektorin vierellä ja välissä sekä palveluntuottajana. Miikka Pyykkösen (2003) väitöskirja maahanmuuttajien yhdistystoiminnasta Suomessa on ollut tukena tässä tutkimuksessa pohtiessani yhdistystoiminnan merkitystä kotoutumisessa. Väitöskirjassaan Pyykkönen on pohtinut järjestöjen asemaa tulevaisuuden kotoutumispolitiikassa ja sitä, tulevatko yhdistykset saamaan riittävästi resursseja, päätöksentekomahdollisuuksia ja tilaa kotoutumisprojekteissa, jotka ovat osa suurempaa palvelurakennetta. Aihe on tällä hetkellä varsin ajankohtainen, sillä maahanmuuttajien määrän kasvun myötä tarve entistä paremmille kotoutumiskäytännöille kasvaa. Niissä kolmannella sektorilla on erityisen tärkeä rooli.

Tämän tutkimuksen aihe maahanmuuttotutkimuksen kentällä on varsin ajankohtainen ja tärkeä, sillä etnografista tutkimusta nuorista maahanmuuttajista on tehty suhteellisen vähän. Kenttätutkimus ja nuorten omat näkemykset kotoutumisen kokemuksista sekä heidän tarinansa toiveensa ja haaveensa kotoutumisen suhteen ovat arvokasta tietoa. Arviointitutkimus kolmannen sektorien projektien toiminnasta ja sen vaikuttavuudesta maahanmuuttajien elämässä ei ole ollut suosittu tutkimuskohde suomalaisessa nuoriso- ja

maahanmuuttotutkimuksessa. Tämä tutkimus avaa ovia maahanmuuttajien elämään heihin kohdistuvan projektin kautta ja lisää ymmärrystä maahanmuuttajien elämästä rakennettaessa uutta alkua toiseen maahan.

2.2 Maahanmuutto Suomessa ja siihen liittyvät käsitteet

Ihmiset ovat siirtyneet maasta toiseen kautta aikojen erilaisten syiden kuten töiden, perhesiteiden, sotien tai parempien elinmahdollisuuksien perässä. Tarkempaa tietoa maahantulon syistä saadaan esimerkiksi Maahanmuuttoviraston myöntämien oleskelulupien perusteista. Vuonna 2015 Maahanmuuttovirasto myönsi turvapaikanhakijoille 1628 ensimmäistä oleskelulupaa ja kiintiöpakolaisille 1034. Työn perässä maahan muuttaneita oli 5436 ja opiskelun perässä 5869. Perheenyhdistämisen kautta tulleille myönnettiin 6036 oleskelulupaa tai Suomen kansalaisuutta. (Maahanmuuttovirasto 2016). Suomeen muutetaan pääasiassa perhesyistä, sillä yli puolet Suomeen muuttaneista ulkomaalaisista on tullut Suomeen perheen ja seurustelun takia. Pakolaisuus, turvapaikanhaku tai kansainvälisen suojelun tarve ovat taustalla joka kymmenennellä maahan muuttaneista. (Sutela & Larja, 2015).

Suomi oli pitkään maastamuuttomaa ja täältä lähdettiin töiden perässä muihin maihin. Muuttoliikettä tapahtuu kuitenkin aina kahteen suuntaan. Suomen nettomaahanmuutto on ollut positiivinen 2000-luvun jälkeen, eli Suomeen muuttaa enemmän ihmisiä kuin Suomesta pois. Esimerkiksi 1980-luvun 13 000 hengen vuosittainen maahantulijoiden määrä on kasvanut 2000-luvulle tultaessa lähes kolminkertaiseksi (Väestöliitto 2016). Varsinainen yhteiskunnallinen maahanmuuttokeskustelu Suomessa sai alkunsa siinä vaiheessa, kun Suomi alkoi vastaanottaa pakolaisia useista eri maista. Suomen liittymisellä Euroopan Unioniin on myös suuri merkitys maahanmuuton lisääntymisessä, koska Suomi joutui hyväksymään vapaan liikkumisen muualta EU:n alueelta (Martikainen ym. 2013, 37-38). Erityisesti viimeisen kahden vuoden aikana maahanmuutossa on tapahtunut suuria muutoksia, sillä pelkästään vuonna 2015 Suomeen saapui yli 30 000 turvapaikanhakijaa (Maahanmuuttovirasto 2016a), mikä on yhdeksän kertaa enemmän kuin vuonna 2013 (Maahanmuuttovirasto 2013). Verrattuna muihin EU-maihin Suomeen tulee kuitenkin suhteellisen vähän maahanmuuttajia, sillä esimerkiksi Saksa ja Iso-Britannia vastaanottivat kumpikin noin puoli miljoonaa maahanmuuttajaa vuonna 2012 (Sisäministeriön julkaisu 2/2015, 14).

Maahanmuuton voimakas lisääntyminen 1990-luvun alussa synnytti tarpeen yhtenäisemmän maahanmuuttoon liittyvän ohjeistuksen laatimiseen. Ensimmäinen maahanmuuttajien kotouttamista koskeva laki tuli voimaan 1.5.1999, jolloin maahanmuutto oli ensisijaisesti humanitaarista muuttoja ja lain painopiste oli työttömien maahanmuuttajien kotouttamisessa (Makkonen & Koskenniemi, 2013, 78). Lakia on jouduttu muuttamaan useasti viimeisen vuosikymmenen aikana, sillä moninaistuneet syyt maahantuloon ovat muokanneet maahanmuuttopolitiikkaa ja sen painopisteitä. Tilanteiden muuttuessa lain päivittämistä on jouduttu pohtimaan säännöllisin väliajoin. Maahanmuuton lainsäädännön kehittäminen pohjautuu Suomen hallituksen linjaamiin tavoitteisiin, EU:n lainsäädäntöön sekä Suomea sitoviin kansainvälisiin sopimuksiin. Kansainvälisistä sopimuksista tärkeimpiä ovat Euroopan ihmisoikeussopimus, kidutuksen vastainen yleissopimus, YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista ja Geneven pakolaissopimus (Sisäministeriö 2016). Maahanmuuton ja maahanmuuttajien oikeuksien kannalta keskeisiä kansallisia lakeja ovat ulkomaalaislaki ja laki kansainvälistä suojelua hakevien vastaanotosta sekä kansalaisuuslaki, kotouttamislaki ja yhdenvertaisuuslaki (Makkonen & Koskenniemi 2013, 71). Nykyinen ulkomaalaislaki tuli voimaan vuonna 2004, yhdenvertaisuuslaki vuonna 2014 ja kotoutumislaki vuonna 2011.

Lisääntyneen maahanmuuton ja maahantulon syiden monimuotoistuesssa maahanmuuttajien kotouttamista ohjaavaa lainsäädäntöä ja painopisteitä on muutettu. Kotouttaminen on nykyisen kotouttamislain mukaan *“kotoutumisen monialaista edistämistä ja tukemista viranomaisten ja muiden tahojen toimenpiteillä ja palveluilla”* (Laki kotoutumisen edistämisestä 30.12.2010/1386 3§). Yleiskielellä kotouttaminen on siis viranomaisten maahanmuuttajiin kohdistamia toimenpiteitä. Kotoutuminen puolestaan on *“maahanmuuttajan ja yhteiskunnan vuorovaikutteista kehitystä, jonka tavoitteena on antaa maahanmuuttajalle yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavia tietoja ja taitoja samalla kun tuetaan hänen mahdollisuuksiaan oman kielen ja kulttuurin ylläpitämiseen”* (Laki kotoutumisen edistämisestä 30.12.2010/1386 3§). Kotoutuminen on jokaisen maahanmuuttajan oma henkilökohtainen prosessi, jossa maahanmuuttaja omaksuu tietoja ja toimintatapoja jotta voi osallistua uuden yhteiskunnan toimintaan. Tässä tutkimuksessa pyrin nostamaan esille valtion, kuntien ja kolmannen sektorin kotouttamistoimia ja vertaan maahanmuuttajien omaa kotoutumisen kokemusta ja prosessia näihin kotouttamistoiimiin.

Tässä tutkimuksessa tarkoitan maahanmuuttajalla sellaista henkilöä, jonka kansalaisuus ei ole Suomi ja joka on muuttanut toisesta maasta Suomeen. Suomen kotouttamislaki määrittelee maahanmuuttajan henkilöksi, joka oleskelee maassa muuta kuin matkailua tai siihen verrattavaa lyhytaikaista oleskelua varten myönnetyllä luvalla (Laki kotoutumisen edistämisestä 30.12.2010/1386, 3§). Itse käsitän maahanmuuttajan sellaiseksi henkilöksi, joka on muuttanut toiseen maahan jossa ei ole syntynyt. Tutkimuksessa käytetään paljon myös pakolaisen käsitettä. Pakolainen on maahanmuuttaja, joka on saanut pakolaisaseman. Pakolaisaseman saa sellainen henkilö, jolle jokin valtio antaa turvapaikan tai jonka YK:n pakolaisjärjestö UNHCR toteaa olevan pakolainen. Pakolaisella tarkoitetaan jokaista henkilöä, joka oleskelee kotimaansa ulkopuolella sen vuoksi, että hänellä on perusteltua aihetta pelätä joutuvansa vainotuksi rodun, uskonnon, kansallisuuden, tiettyyn yhteiskunnalliseen ryhmään kuulumisen tai poliittisen mielipiteen johdosta, ja joka ei kykene turvautumaan kotimaansa suojeluun. Pakolaisen määritelmä ja oikeudet on sovittu YK:n Geneven pakolaissopimuksessa (Pakolaisten oikeusasemaa koskeva yleissopimus 77/1968). Pakolaisen käsite rinnastetaan usein myös turvapaikanhakijan käsitteeseen. Turvapaikanhakija on henkilö, joka hakee turvaa toisesta maasta, mutta ei välttämättä saa YK:n pakolaisstatusta. Turvapaikanhakija voi saada oleskeluluvan suojelun tarpeen perusteella tai humanitaarisin perustein (Maahanmuuttovirasto 2016b).

2.3. Suomen virallinen kotouttamispolitiikka

Maahanmuuton kasvun myötä tarve tehokkaalle ja pitkäjänteiselle kotoutumispolitiikalle kasvaa. Samalla myös suomalainen yhteiskunta muuttuu, sillä monikulttuurisuus, monikielisyys sekä erilaiset tavat ja arvot tulevat osaksi yhteiskuntaa. Maahanmuuttajien sopeutumisen kannalta tärkeää on tarjota tarpeellinen perustieto yhteiskunnasta, sekä mahdollisuus päästä hankkimaan tarpeellinen kielitaito mahdollisimman pian muuton jälkeen. Kotoutumislaisissa halutaan myös painottaa maahanmuuttajan omaa osuutta kotoutumisessa, ja tämän vuoksi kotouttamisen sijaan puhutaankin usein kotoutumisesta. Kotoutumisen käsitettä käytetään myös tässä tutkimuksessa. Vuonna 2011 uusitun kotoutumislain tarkoituksena on tukea ja edistää kotoutumista ja maahanmuuttajan mahdollisuutta osallistua aktiivisesti yhteiskunnan toimintaan. Lisäksi lain tarkoituksena on edistää tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta sekä myönteistä vuorovaikutusta eri väestöryhmien kesken. (Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010, 1§). Lain keskeinen tavoite on tuoda kotouttamispalvelut kaikille maahanmuuttajille oleskelun perusteesta

riippumatta. Kotoutuminen sisältää maahanmuuttajan monialaista edistämistä ja tukemista viranomaisten ja muiden tahojen toimenpiteillä ja palveluilla.

Uusin kotoutumiseen liittyvä suunnitelma on vuonna 2013 julkaistu Suomen “Maahanmuuton tulevaisuus 2020”- strategia, joka määrittää pitkäjänteisiä linjauksia sekä viitoittaa tietä aktiivisemmalle ja ennakoivammalle maahanmuuttopolitiikalle. Se korostaa erityisesti työllisyyskysymyksiä ja syrjimättömyyttä, sillä maahanmuuttajat tulee nähdä osallisina ja aktiivisina toimijoina, ei vain palvelujen ja toimenpiteiden kohteena. (Sisäministeriön julkaisu 2/2015, 11). Maahanmuuton tulevaisuus 2020- strategiassa maahanmuuttopoliittiset kysymykset ja kehitystarpeet on jaoteltu kolmeen eri osaluueeseen:

1. Suomi on turvallisesti avoin
2. Jokainen löytää paikkansa
3. Moninaisuus on arkea

Ensimmäisen suuntaviivan tarkoituksena on hyödyntää kansainvälistä liikkuvuutta, jotta Suomeen saadaan innovaatioita ja uudenlaisia toimintatapoja niin, että maahanmuutto on hallittua ja viranomaistoiminta läpinäkyvää (Sisäministeriö 2013, 13-14). Tämä tarkoittaa, että liikkuvuuteen liittyviä haasteita, kuten rajaliikenteen turvallisuutta, kehitetään ja harmaata työntekoa pyritään torjumaan viranomaistoimin. Myös maahanmuuttohallinnon vastuunjako selkeytetään ja yhteistyötä kehitetään. Toisen suuntaviivan tarkoituksena on kotoutumisprosessin edistäminen ja kehittäminen, jotta palvelut ja tukitoimet vastaavat maahanmuuttajien tarpeita. Erityisen tärkeää on luoda edellytykset sille, että maahanmuuttaja pystyy hyödyntämään omaa osaamistaan työmarkkinoilla. Osaamisen tunnistaminen ja oikeat koulutuspolut edesauttavat työllistymistä ja paikan löytymistä (Sisäministeriö 2013, 18-19). Kolmas suuntaviiva liittyy asenneilmapiiriin ja suomalaisiin perusarvoihin ja niiden muokkaamiseen, jotta ennakkoluuloja, rakenteellista syrjintää ja rasismia pystyttäisiin murtamaan ja vähentämään. Painopisteiksi vuosille 2011-2015 kirjattiin muun muassa perheiden kotoutumisen ja maahanmuuttajalasten ja -nuorten tuen lisäämistä sekä rahoituksen että kuntapaikkojen varmistamista kaikille. Tulevia suuntalinjoja ovat työllisyyden edistäminen ja maahanmuuttajanuorten syrjäytymisen ehkäiseminen. (Sisäministeriön julkaisu 2/2015, 11-12).

Kotoutumispalveluiden järjestämisen vastuunjako on jakautunut moneen eri suuntaan. Ministeriötasolla sisäasiainministeriö, työ- ja elinkeinoministeriö, opetusministeriö ja

sosiaali- ja terveysministeriö vastaavat kokonaisvaltaisesta maahanmuuttopolitiikan kehittämisestä ja maahanmuuttajien huomioimisesta jokaisella yhteiskunnan osa-alueella. (Pöyhönen ym. 2009, 45-48). Aluetasolla maahanmuuttajien kotouttamisen suunnittelu, ohjaus ja seuranta on ELY-keskusten vastuulla (Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010 37§). ELY-keskus ohjaa työ- ja elinkeinotoimistoja sekä tukee kuntia kotoutumisen edistämisessä. Paikallistasolla TE-toimistot vastaavat kotoutumista edistävästä työvoimapalveluista, ja kunta vastaa maahanmuuttajien peruspalveluista. Kunnalla on yleis- ja yhteensovittamisvastuu maahanmuuttajien kotouttamisen kehittämisestä sekä sen suunnittelusta ja seurannasta paikallistasolla (Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010 30§). Kunnan on huolehdittava siitä, että kunnan palvelut soveltuvat myös maahanmuuttajille.

Kotoutumisprosessi alkaa osallistumisella kotoutumista edistäviin toimenpiteisiin tai palveluihin osana kunnallisia peruspalveluja tai työ- ja elinkeinohallinnon palveluja. Maahanmuuttajan tulee olla työtön työnhakija työ- ja elinkeinotoimistossa. Kotouttamisen tavoitteina on, että kaikki maahanmuuttajat saavat perustietoa suomalaisesta yhteiskunnasta, työelämästä ja kotoutumista edistävästä palveluista (Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010 7§). Kotoutumista edistäviin palveluihin ja toimenpiteisiin kuuluvat alkukartoitus, kotoutumissuunnitelma ja kotoutumiskoulutus. Alkukartoituksessa selvitetään henkilön kielitaitoa, koulutus- ja työhistoriaa sekä yleistä elämäntilannetta, jotta kotoutumisesta saadaan mahdollisimman hyvä kokonaisuus. Alkukartoitus johtaa kotoutumissuunnitelman tekemiseen, mikä on sekä kunnan että TE-toimiston vastuulla. (Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010 10§). Lain mukaan jokaisella maahanmuuttajalla on maahantulon perusteista riippumatta oikeus kotoutumissuunnitelmaan, jos hän on työtön tai saa muuten kuin tilapäisesti toimeentulotukea.

Kotoutuminen on maahanmuuttajan yksilöllinen prosessi joka vaihtelee merkittävästi riippuen henkilön iästä, taustoista ja muista olosuhteista. Kotoutumissuunnitelman kesto on pääsääntöisesti kolme vuotta, mutta erityistoimenpiteitä tarvitseville maahanmuuttajille se voi olla enintään viisi vuotta. Yleensä kotoutumisprosessi jatkuu vielä pitkään tämänkin jälkeen. Kotoutumissuunnitelma on tehtävä kolmen vuoden sisällä siitä hetkestä, kun henkilö on ensimmäistä kertaa saanut oleskeluluvan Suomeen. Suunnitelmaa laadittaessa otetaan huomioon henkilön yksilölliset edellytykset ja tarpeet jolloin TE-toimisto tekee

suunnitelman niille jotka suuntautuvat työelämään ja kunta niille jotka eivät (Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010 14§).

TE-toimiston kotoutumissuunnitelma koskee maahanmuuttajan suomen kielen opiskelua tai työnhakua ja muita kotoutumista edistävästä toimenpiteistä. Oikein suunnattu ja toimiva kotoutumiskoulutus avaa maahanmuuttajalle parhaimman väylän jatkokoulutukseen ja työmarkkinoille. Koulutuksen tarkoitus on tukea kotoutumista järjestämällä kielikoulutusta ja muuta koulutusta arjessa, yhteiskunnassa ja työelämässä selviämiseen. Se voidaan järjestää työvoimapolitiittisena koulutuksena tai esimerkiksi vapaan sivistystyön, aikuislukioiden tai yhdistysten järjestämänä. (Opetushallitus 2007, 11). Kunnan suunnitelma voi sisältää esimerkiksi suomen kielen opiskelua, yhteiskuntaan perehdyttävää koulutusta, perusopetusta täydentävää koulutusta tai esimerkiksi vapaan sivistystyön tarjoamia harrastus- ja opiskelumahdollisuuksia. Yleensä kotoutumissuunnitelmissa painotetaan työllistymistä ja integroituminen aloitetaan suomen kielen opiskelulla ja työnhaualla.

Maahanmuuttajien kotoutumista ja väestön monikulttuurisuutta voidaan lähestyä julkisen sektorin näkökulmasta kahdella eri tavalla. Universalistisessa näkökulmassa korostetaan ihmisten samanlaisuutta ja sitä, että tasa-arvo toteutuu, kun kaikille tarjotaan samanlaiset palvelut (Dominelli, Lorenz & Soydan 2001, 3). Toinen näkökulma on essentialistinen näkemys, joka korostaa ryhmien välisiä kulttuurieroja ja oman erilaisen identiteetin tärkeyttä ja keskeistä asemaa yksilön kokemuksissa. Tyypillistä tälle näkökulmalle on se, että etninen identiteetti nähdään muuttumattomana ja etniset ryhmät selvärajaisina, kulttuurisesti määriteltyinä, muista etnisistä ryhmistä erilaisina ja erottuvina yhteisinä. (Dominelli, Lorenz & Soydan 2001, 3). Suomalaisessa maahanmuuttopolitiikassa painotetaan universalistista näkemystä, sillä maahanmuuttajille tarjotaan samat palvelut kuin kantasuomalaisille, ja tasa-arvoa korostetaan kaikissa suunnitelmissa. Poliitiikassa on myös essentialistisia piirteitä, sillä oman kulttuurin säilyttäminen ja sen tärkeys ovat yksi maahanmuuttopolitiikan kulmakiviä. Valtion kotouttamisohjelman mukaan kotoutumisen pääpaino on maahanmuuttajien työllisyyden edistämisessä sekä lasten, nuorten ja perheiden tuessa. Kotoutumista tuetaan kehittämällä varhaiskasvatusta, koulutusta sekä sosiaali- ja terveyspalveluja. Maahanmuuttajataustaisten nuorten tukemisen pääpaino on koulutuksen nivelvaiheiden sujuvoittamisessa ja kielitaidon kehittymisen tukemisessa.

Alaikäisten lasten ja nuorten kotoutuminen on peruseriaateiltaan samanlainen ja hyvin yksilöllinen prosessi kuin kenen tahansa muunkin maahanmuuttajan. Kotoutumiseen ja sen suunnitteluun vaikuttavat maahanmuuttajan taustatekijöiden lisäksi hänen henkilökohtaiset ominaisuudet, kielitaito sekä koulutus. Lain mukaan kunta laatii alaikäisen maahanmuuttajan kanssa kotoutumissuunnitelman, jos siihen on alaikäisen yksilöllisistä olosuhteista johtuva tarve. Tämä tarkoittaa siis sitä, että kaikissa tapauksissa kotoutumissuunnitelmaa ei laadita jolloin lapsi sisältyy vanhempansa kotoutumissuunnitelmaan. Ilman huoltajaa saapuneelle ja oleskeluluvan saaneelle lapselle laaditaan kuitenkin aina kotoutumissuunnitelma. Alaikäisen kotoutumissuunnitelman tekemisessä keskeisinä toimijoina ovat erityisesti opetus- nuoriso-, sekä sosiaali- ja terveystoimen edustajat.

Yksi kotoutumispolitiikan viimeisimmistä ja merkittävimmistä kehitysprojekteista on *Osallisena Suomessa*- hankekokeilu, jossa on etsitty hyviä malleja kotoutumiskoulutukselle. Hankkeeseen luotiin kolme erilaista kotoutumispolkua: aikuisille suunnattu työmarkkinoille suuntaavien ja siellä jo olevien maahanmuuttajien polku, erityistukea tarvitsevien maahanmuuttajien polku, jonka piiriin kuuluvat esimerkiksi kotiäidit, vähän koulutetut ja luku- ja kirjoitustaidottomat maahanmuuttajat sekä iäkkäät maahanmuuttajat. Kolmas polku on tehty lasten ja nuorten kotoutumisen kehittämiseksi. (Saukkonen 2013a, 95-96). *Osallisena Suomessa*- hankkeen myötä kunnat kehittävät toimintaansa hyväksi havaittujen käytäntöjen suuntaisesti. Esimerkiksi Espoon kaupunki lähti kehittämään ja laajentamaan peruskouluopintoja aikuislukion kautta niille, joilla ei ollut oppivelvollisuutta peruskoulussa. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2014, 61). Hankkeen arviointiraportin mukaan useita hankkeita yhdisti se, että menestystekijänä eivät olleet rakenteelliset muutokset vaan ne liittyivät resursointiin ja prosesseihin tehtyihin muutoksiin (Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 29/2013, 98-100). *Osallisena Suomessa*- hankkeen kaltaiset projektit ovat hyvin tärkeässä roolissa kehitettäessä maahanmuuttajille suunnattuja palveluja, sillä muutokset ovat sekä resurssikysymys että hyvien käytäntöjen oppimisprosessi.

2.4 Akkulturaatiostrategiat ja hybridi-identiteetti

Monikulttuurisuus ja eri kulttuurien kohtaaminen ja siihen liittyvä muutosprosessi on mielenkiintoinen aihealue. Monikulttuurisuutta määrittelevien käsitteiden terminologiasta ollaan montaa mieltä samoin kuin kotoutumisprosesseista. Maahanmuuttajien

kotoutumisprosessista on käytetty monenlaisia nimityksiä kuten sopeutuminen, sulautuminen ja akkulturaatio. Suomen kielessä integraatio käännetään yleensä kotoutumiseksi. Kulttuurien kohtaamista ja vähemmistöryhmien sopeutumista enemmistökulttuuriin samoin kuin enemmistökulttuurin suhtautumista vähemmistökulttuuriin voidaan kuvata yleisimmin akkulturaation käsitteellä. Akkulturaation käsitettä käytetään paljon keskusteluissa ja tutkimuksissa jotka liitetään maahanmuuttajiin ja pakolaisiin. Tässä tutkimuksessa kotoutuminen ja akkulturaatio tarkoittavat samaa asiaa.

Akkulturaatio on yksinkertaisimmillaan selitettynä yksilön kulttuurista ja psykologista muutosta, mikä johtuu eri kulttuuritaustaisten ihmisten kohtaamisesta (Berry, 2006, 11). Tutkimuksen näkökulmasta akkulturaatio voidaan käsittää sekä tilana että prosessina (Liebkind 2001, 387). Prosessina akkulturaatio kertoo muutoksista arvoissa, käyttäytymisessä, uskomuksissa ja esimerkiksi tunteissa. Akkulturaatiota voidaan kuvata myös henkilön sen hetkisenä elämäntilanteena ja tilana. Tällöin seurataan henkilön ominaispiirteitä ja käyttäytymistä. (Liebkind 2001, 387). Tämän kappaleen tarkoitus on esitellä erilaisia näkökulmia, joilla voidaan havainnollistaa tapoja sulautua valtakulttuuriin joko tietoisesti tai tiedostamatta.

Akkulturaatioprosesseja koskevat teoriat voidaan jakaa kahteen pääryhmään. Lineaarinen teoria painottaa yksiulotteista prosessia joka päättyy vähemmistön sulauttamiseen uuteen yhteiskuntaan ja toinen kulttuuripluralismia eli monikulttuurisuutta (Liebkind, 2001, 386-387) Ensiksi mainittu on kuin assimilaatio eli sulautuminen, yksisuuntainen prosessi jonka avulla vähemmistön jäsen omaksuu enemmistön arvot ja käyttäytymisen. Malli olettaa, että ennen pitkää muutos johtaa alkuperäisen identiteetin ja kulttuurin häviämiseen. Monikulttuurisuutta painottava malli on kaksiulotteinen, ja siinä maahanmuuttajien oletetaan säilyttävänsä jotain perinteisestä kulttuuristaan sopeutuessaan enemmistöön. Samalla valtakulttuuri muuttuu, kun maahanmuuttajat tuovat oman kulttuuri-identiteettinsä sen piiriin. (Liebkind 2000, 13-14).

Berry (2006) on kehittänyt tunnetuimman kaksisuuntaisen akkulturaatiomallin, ja jakaa akkulturaatiostrategiat neljään eri osa-alueeseen. Ne jakautuvat kahteen kysymykseen siitä haluaako yksilö säilyttää oman kulttuurin, ja onko yksilöllä halua ottaa kontaktia valtaväestön kanssa ja olla osallisena isompaan yhteisöön ja yhteiskuntaan. *Assimilaatioksi* kutsutaan tilannetta, jossa yksilöt eivät halua säilyttää omaa kulttuuria ja identiteettiä ja

haluavat sulautua valtaväestöön. Vastakohtaisesti *separaatio* eli eristymiseen pyrkivä maahanmuuttaja, jolle oman kulttuurin säilyttäminen on tärkeää ja samalla vältetään kontakteja valtaväestöön. Kun kiinnostus molempia, sekä omaa että valtaväestön kulttuuria kohtaan, ja halu olla osallisena molempiin on olemassa, voidaan puhua *integraatiostrategiasta* tai *multikulturalismista*. Integraation vastakohtana voidaan pitää *marginalisaatiota*, jolloin kiinnostus oman kulttuurin ylläpitämiseen on heikko, eikä henkilöllä ole kiinnostusta suhteisiin myöskään valtaväestön kanssa. (Berry 2006, 34-36).

Akkulturaatiostrategian lähtökohtaoletuksena on, että henkilö voi itse valita mitä strategiaa noudattaa. Esimerkiksi integraatio on mahdollista vain silloin, kun henkilö sitä itse haluaa ja on valmis omaksumaan valtakulttuurin arvot, ja vastaanottava yhteiskunta on avoin ja sisältää mahdollisuuden monikulttuurisuuteen. Separaatio voi olla henkilön oma valinta, mutta jos vastaanottava yhteiskunta ei ota maahanmuuttajaa huomioon, on kyseessä segregaatio. (Berry, 2006, 36). Akkulturaatio voi olla myös eriasteista eri elämän osaluilla. Maahanmuuttaja voi olla esimerkiksi kielellisesti integroitunut, mutta pyrkii separaatioon menemällä naimisiin oman ryhmänsä jäsenen kanssa. Akkulturaatiostrategioita voidaan myös käyttää arvioitaessa maahanmuuttajien akkulturaation väliaikaisia muotoja (Liebkind ym. 2004, 51). Aina maahanmuuttaja ei kuitenkaan voi itse valita minkälaista akkulturaatiostrategiaa hän noudattaa, sillä esimerkiksi vastaanottavan yhteiskunnan maahanmuuttopolitiikka tai valtaväestön asenteet vaikuttavat akkulturaatioon.

Akkulturaation yhteydessä puhutaan yleensä integroitumisesta, jolla tarkoitetaan Berryn tarkoittamana kehitystä, jolloin maahanmuuttaja osittain sopeutuu ja sulautuu asuinyhteiskuntaansa, mutta säilyttää oman kulttuurisen identiteettinsä. Saukkosen (2013) mukaan integraation käsite voidaan jakaa yleisestä määritelmästä entistä pienempiin osiin. Tällöin integraatio näyttäytyy sen mukaan, mihin integraation ulottuvuuteen kiinnitetään huomiota. Saukkonen jakaa eri ulottuvuudet oikeudelliseen ja poliittiseen ulottuvuuteen, joissa kiinnitetään huomiota esimerkiksi äänioikeuteen vaaleissa, taloudelliseen ja sosiaaliseen ulottuvuuteen johon kuuluvat esimerkiksi valtakielen oppiminen ja arvojen omaksuminen, sekä henkinen integraatio johon kuuluu kulttuuriin samaistuminen. (Saukkonen 2013, 66).

Berryn akkulturaationäkökulma on siinä mielessä ongelmallinen, että erityisesti nuorten kohdalla integroitumisen ja kotoutumisen määrittäminen on vaikeaa, sillä sopeutumista

valtakulttuuriin on vaikea määritellä tai luokitella. Akkulturaatiomallissa integraatioasenne ei kuitenkaan merkitse sen syvällisempää kuin halua solmia hyviä kontakteja valtakulttuurin jäseniin. Kotoutuminen ei myöskään välttämättä seuraa mitään lineaarista prosessia, jolloin maahanmuuttajien jakaminen Berryn nelikenttään on mekaanista eikä kuvaa kotoutumisprosessia riittävän monipuolisesti. Varsinkin nuorten kohdalla osallistuminen, identiteetti ja osallisuus saavat kaikenlaisia muotoja, ja nuoret sopeutuvat ja integroituvat kukin yhdistäen omia vahvuuksia ja taustatekijöitä. Tätä prosessia on vaikea luokitella Berryn kaltaiseen akkulturaatiomalliin.

Kulttuurit, kansakunnat tai etniset ryhmät eivät ole selvärajaisia tai puhtaita, sillä erilaiset kulttuurit syntyvät prosesseina ja monien vaikutteiden yhdistelminä. Tällaisista ilmiöistä, joissa yhdistyy aineksia useammasta eri lähteestä, voidaan puhua hybridin käsitteellä. Hybridin käsitteellä voidaan kuvata juuri nuorten kotoutumisprosessia, sillä siinä yhdistyvät aineksia nuorten elämästä ja sen eri vaiheista. Hybridi-identiteetti käsite pohjautuu Homi K. Bhabhan (1994) uudelleenlaiselle käsitykselle identiteetistä, jolla rikotaan ja haastetaan perinteinen muuttumaton identiteetikäsitys. Hybridi viittaa tilaan, joka on perinteisten kulttuurien välissä ja rikkoo hierarkiaa sekä kyseenalaistaa määriteltyjä rajoja (Bhabha 1994, 4-8). Hybridin käsitettä voidaan käyttää kuvaamaan nyky maailman tilannetta jolloin vanhojen kategorioiden ja määrittelyjen tilalle haetaan uutta näkökulmaa ja uusia itsemäärittelytapoja. Voidaan ajatella, että hybridi kuvaa sellaista tilannetta, jossa maahanmuuttajan identiteetti koostuu monista eri etnisistä identiteeteistä. Tällöin kuuluminen pelkästään tiettyyn ryhmään on kumottu.

Hybridin käsitteessä on omat ongelmansa, sillä aikaisemmin sitä on käytetty esimerkiksi puhuttaessa rotuopeista. Tällöin hybridit edustivat ei-toivottua ilmiötä vastustaessa eri ihmisryhmien sekoittumista. Hybridin taustaoletuksena on, että olisi olemassa puhtaita ei-hybridejä kulttuureja. (Huttunen, Löytty & Rastas 2013, 30-31.) Hallin (1999) mukaan globalisaation myötä uudet hybridit identiteetit ottavat kansallisten identiteettien paikan, sillä kansalliset identiteetit ovat rappeutumassa. Paikalliset ja rajalliset identiteetit vahvistuvat vastarintana globalisaatiolle (Hall 1999, 58).

Tässä tutkimuksessa käytetään viitekehyksenä kaksisuuntaista akkulturaatiostrategiaa. Tarkoituksena on kuvata maahanmuuttajien akkulturaation astetta ja asenteita heidän kotoutumistarinoiden pohjalta. Akkulturaatiostrategioita kuvaan erityisesti niiden

maahanmuuttajien kohdalla, joilla on ollut ongelmia kotoutumisessa, tai muita haasteita tullessaan Suomeen. Hybridi-identiteetin käsite kuvaa hyvin niitä maahanmuuttajia, jotka ovat jo päässeet sisälle suomalaiseen yhteiskuntaan, ja joilla on jo paljon suomalaisia kontakteja. Nämä nuoret ovat muodostaneet itselleen uudenlaisen identiteetin, joissa on yhdistettynä sekä maahanmuuttajan oman etninen tausta että kantasuomalaisen nuoren identiteetti. Nämä hybridi-identiteetit ovat muodostuneet erityisesti koulussa. Myös heidän kohdallaan akkulturaatiostrategioiden avaaminen on kannattavaa.

2.5 Kolmas sektori kotoutumisen edistäjänä

Kansalaisyhteiskunnan tai kolmannen sektorin käsitteen kuulee usein, kun puhutaan julkisen sektorin palveluiden järjestämisestä. Julkisen vallan ja yksityisten liiketoiminnan väliin jäävästä alueesta puhutaan monella eri termillä kuten kansalaisyhteiskunnan, vapaaehtoissektorin tai aatteellisen sektorin käsitteillä (ks. Helander 1998, 33-52). Tässä tutkimuksessa käytän käsitettä kolmas sektori, sillä se on neutraali käsite, joka sisältää monia eri toimintoja suhteessa valtioon, kuntiin tai markkinoihin. Kolmas sektori on noussut yhteiskunnallisen keskustelun aiheeksi vasta 1990-luvulla, vaikka kansalaisyhteiskunta on näkökulmasta riippuen ollut olemassa yhteiskuntatutkimuksen kohteena pitkään (Helander 1998, 10-11). Kolmanteen sektoriin kuuluvat kansalaisjärjestöt, yhdistykset, yleishyödylliset yhteisöt sekä monet muut ruohonjuuritason toimijat ja verkostot, jotka ilmaisevat ihmisten ja sosiaalisten ryhmien yhteisiä kokemuksia, identiteettejä ja intressejä julkiseen keskusteluun (Ruuskanen & Kontinen 2015, 1). Kolmas sektori ja sen alle lukeutuvat toimijat pyörittävät toimintaa yleensä vapaaehtoisvoimin, eikä niissä ole suuria hallinnollisia rakenteita. Tässä tutkimuksessa kolmannella sektorilla tarkoitan yhtä siihen liitettyä kokonaisuutta, rekisteröityjä yhdistyksiä ja järjestökenttää.

Kotoutumispolitiikassa kolmannella sektorilla on merkittävä rooli, vaikka Suomen perustuslaki ei velvoita kansalaisjärjestöjä tai muita kolmannen sektorin toimijoita osallistumaan maahanmuuttajien kotouttamisprosesseihin. Kuitenkin jo vuoden 2002 hallituksen selonteossa kehoitettiin vahvistamaan kansalaisjärjestöjen sekä maahanmuuttajajärjestöjen asemaa lailla antamalla niille oikeus osallistua kunnan kotouttamishojelman valmisteluun ja toimeenpanoon (VNS 5/2002). Puhuttaessa kotoutumisesta ja kotoutumisen kehittämisestä, kansalaisjärjestöjen merkitystä painotetaan yleensä julkisen sektorin palvelujen täydentäjänä. Kotoutumislaisissa kolmas sektori

nähdään kunnan, työ- ja elinkeinoministeriön ja poliisin yhteistyökumppaneina kotoutumista tukevia palveluita suunniteltaessa ja toteutettaessa (Laki kotoutumisen edistämisestä 31§). Nykyisessä tilanteessa kun Suomeen saapuu ennätysmäärä turvapaikanhakijoita, kolmas sektori ja kansalaisjärjestöt ovat vastanneet esimerkiksi vastaanottokeskusten toiminnasta.

Maahanmuuton myötä myös kansalaisyhteiskunta on monikulttuuristunut. Kantasuomalaisien lisäksi myös eri maahanmuuttajaryhmät ovat perustaneet yhdistyksiä (Pyykkönen 2003, 91). Suomessa erityisesti maahanmuuttajien omat kotoutumista edistävät järjestöt ovat jatkuvassa kasvussa. Hyvin toimivat järjestöt edistävät maahanmuuttajien osallisuutta ja yhteiskunnallista vaikuttamista. Ne toimivat myös tukena ja turvana maahanmuuttajille ja järjestävät heille erilaisia palveluja ja tapahtumia sekä tukevat oman kulttuurin säilyttämistä uudessa maassa. Maahanmuuttajajärjestöt edistävät kotoutumista muun muassa tarjoamalla tukihenkilöpalveluja, leiri- ja virkistystoimintaa, kerho- ja kohtaamispaikkatoimintaa, maahanmuuttajille suunnattua turvakotitoimintaa, omakielistä kielenopetusta sekä matalan kynnyksen kielikursseja (VNS 4/2008, 43). Maahanmuuttajajärjestöt ovat tärkeässä roolissa kotoutumispalveluiden tuottajina sekä maahanmuuttajien yhteiskuntaan osallistumisessa.

Hybridisaation käsite liittyy keskusteluun kolmannen sektorin roolista ja sen ja yksityisen ja julkisen sektorin välillä tapahtuvista muutoksista (Pirkkalainen 2015, 53-54). Aikaisemmin vapaaehtoisuuteen pohjautunut kansalaisyhteiskunta on ammattimaistumassa, ja kolmanteen sektoriin liittyy myös uudenlaisia odotuksia kuin aikaisemmin. Kotoutumislaki avaa järjestöille uusia mahdollisuuksia kehittää ja laajentaa toimintaansa, mutta samalla tämä asettaa paineita järjestöjen yleensä vapaaehtoisuuteen perustuvalle henkilöstölle sekä heikommalle hallinnolle. Odotukset kolmatta sektoria kohtaan ovat usein ristiriitaisia, sillä kolmannen sektorin tulisi kyetä toimimaan kansalaisyhteiskunnan keskeisenä foorumina ja organisoimaan vapaaehtoistoimintaa, ja samalla toimia työllistäjänä ja tehokkaana palveluntuottajana (Ruuskanen & Kontinen 2015, 1-2). Täytyy muistaa, että järjestöt noudattavat myös omia säännöksiään eivätkä voi laajentaa toimintaansa, sillä toiminnan rahoitus voi katketa. Järjestöjen omista säännöksissä lukee, että se ei tuota toiminnallaan taloudellista voittoa, jolloin toiminta ei saa mennä liiketoiminnan tasolle. Järjestöjen merkittävä tukija, Raha-automaattiyhdistys, kohdistaa avustuksiaan seuraavasti: *RAY-avustuksia ei ole tarkoitettu lakisääteisten julkisten palveluiden eikä liike- tai elinkeino- toiminnan rahoittamiseen. Avustuksia ei*

myönnetä järjestöillekään laajamittaiseen rahavälitteiseen, elinkeinotoimintaa lähellä olevaan toimintaan tai lakisääteisten julkisten palveluiden rahoittamiseen. (RAY 2016). Tämä tarkoittaa sitä, että järjestöjen toiminnan laajentuessa siitä tulee liiketoimintaa, ja tällöin merkittävät tuet loppuvat.

2.6 Kotoutumis- ja maahanmuuttopolitiikan haasteet

Kotoutumispolitiikassa, niin kuin missä tahansa muussakin toiminnassa, voidaan nähdä kehittämiskohteita ja tulevaisuuden haasteita. Näihin haasteisiin ovat ottaneet kantaa myös monet maahanmuuttoa ja kotoutumista tutkineet asiantuntijat. Epäkohtia kotoutumiskoulutuksessa ja sen järjestämisessä on kirjattu myös valtion kotouttamisohjelmaan vuosille 2012-2015 (Työ- ja elinkeinoministeriö 2012). Maahanmuuttajien asioita hoidetaan tällä hetkellä ministeriötasolla sisäasiainministeriössä, työ- ja elinkeinoministeriössä, opetusministeriössä ja sosiaali- ja terveystieteiden ministeriössä. Alue- ja paikallistasolla asioita hoitavat läänihallitukset, TE-keskukset ja paikallisella tasolla kunnat ja TE-toimistot. Vaikka hallinnollisia muutoksia on tehty, maahanmuuttajien kotoutumisen ja sen suunnittelemisen kannalta vastuiden ja resurssien jako ministeriöiden kesken edelleen monitasoinen ja sekava. Esimerkiksi sisäasiainministeriöllä on ohjausvaltaa kotoutumiskoulutukseen TE-keskusten kautta, mutta se tapahtuu kuitenkin työ- ja elinkeinoministeriön välityksellä (Pöyhönen ym. 2009, 46) Yhteistyö paikallistasolla eri viranomaisten kesken ei ole ollut kaikissa kunnissa riittävän tehokasta, mikä johtuu myös osaltaan siitä, ettei varsinaisia tahoja kotouttamislain toimeenpanemiselle kunnissa ole määritetty lainkaan. Kotouttamisyhteistyössä asiantuntijuus maahanmuuttajien kotoutumiseen liittyvissä asioissa saattaa olla muualla kuin TE-keskuksella.

Kotouttamistyössä on tyypillistä, että asiat leviävät ja niitä selvitetään hiljaisen tiedon avulla, koska selkeitä rakenteita on vähän. Ulkopuolisen uuden toimijan on vaikea päästä mukaan epävirallisiin verkostoihin. *Osallisena Suomessa*-hankkeen loppuhaastattelussa eräs toimija kertoi, ettei tiedä keneen työ- ja elinkeinoministeriössä voisi olla yhteydessä, jos hänellä olisi esimerkiksi hankeidea. Kotouttamisessa työnjako eri toimijoiden välillä on eri kunnissa eri tahoilla, ja monille haastateltaville vastuiden selkeyden puute herätti pohdintaa, sillä on epäselvää missä kulkee kuntien ja kolmannen sektorin toimijoiden työnjako (Lautiola, 2013, 53).

Kolmannen sektorin asema kotoutumiseen liittyvissä asioissa on tärkeä, mutta on epävarmaa riittävätkö järjestöjen resurssit vastuun kantamiseen. On myös elintärkeää, että järjestön omat periaatteet ja avustukset eivät olisi ristiriidassa palvelutuotannon kanssa, sillä yleishyödyllisten yhdistysten ei tule harjoittaa liian isoa elinkeinotoimintaa. Pirkkalainen (2015) muistuttaa, että sektoreiden hybridisaatiossa järjestöjen ja viranomaisten kesken on vaarana se, että kotoutumispolitiikka ja Suomen viranomaiset määrittelevät kaikkea järjestöjen toimintaa, eikä järjestöjen toimijoiden oma ääni pääse kuuluviin (Pirkkalainen 2015, 70-71). Pöyhönen ym. (2008) ehdottaa tutkimuksessaan, että kolmannen sektorin toimijoita, erityisesti maahanmuuttajajärjestöjä, tulisi osallistaa kotouttamisessa ja tarjota niille välineitä ja resursseja, jotta ne voisivat juurruttaa koulutusta ja vertaistukitoimintaa osaksi kotoutumista. Suomessa kotoutumiskoulutuksen suunnittelu ja hallinnointi on viranomaistyötä, kun taas muissa EU-maissa ja Kanadassa kolmannella sektorilla on aktiivinen rooli kotouttamistyössä (Pöyhönen ym. 2008, 62-63).

Suomen kotouttamispolitiikkaa tutkinut Pasi Saukkonen (2013) nimeää suomalaisen kotouttamispolitiikan pahimmaksi kipupisteeksi taloudellisten voimavarojen riittämättömyyden (Saukkonen 2013b, 90). Tämä tarkoittaa sitä, että koko kotouttamisen kenttä elää projektirahoituksilla valtakunnallisesta viranomaistyöstä pieneen paikallisjärjestöön. Järvisen ja Jahnukaisen (2001) mukaan sen sijaan, että kehitettäisiin kunnan peruspalveluja, turvaututaan epävarmaan ulkopuoliseen rahoitukseen, jolloin myös kehitetty tietotaito saattaa siirtyä projektin päätyttyä muualle jättämättä jälkeäkään kunnan perustoimintoihin. Projektirahoituksessa on myös se ongelma, että kohteena on usein jokin konkreettinen ja akuutti ongelma, johon haetaan projektin avulla ratkaisua. Vaikka yksittäisen kohderyhmän tasolla saatetaan saada aikaan hyviäkin tuloksia, isoimmat ongelmat, kuten nuorten syrjäytyminen, tuskin ratkeavat projektin kolmivuotiskauden aikana, ja silloin tarvitaan uusi projekti ja rahoitus. (Järvinen & Jahnukainen 2001, 131). Myös yhteistyö vapaaehtoisuuteen pohjautuvien järjestöjen kanssa vaatii erityishuomiota viranomaisilta. Usein viranomaiset toivovat, että järjestöt toimisivat viranomaisten tavoin, mutta esimerkiksi vastuutahot eivät toimi järjestökentässä kuten viranomaistehtävistä. (Lautiola 2013, 54)

Mielenkiintoinen kysymys on myös siinä, mitä integraatio ja kotoutuminen loppujen lopuksi eri ihmisille tarkoittavat. Integroituminen on monialaista; joillekin se on työllistymistä, toisille arjessa pärjäämistä ja toiselle taas sellaisen kodin omistamista jossa

on onnellinen. Esimerkiksi eri kotouttamisyhdistyksillä on erilainen näkemys siitä, millä tavalla maahanmuuttajat tulisi integroida valtaväestöön (Pyykkönen 2003, 105-106). Näkemykset eroavat siinä miten lainsäädäntöä ja poliittisia painopisteitä tulisi kehittää. Suomen maahanmuuttopolitiikka painottaa maahanmuuttajien työllisyyttä, mutta kotoutuminen ja integraatio tulisi nähdä myös elämänhallinnan näkökulmasta. Esimerkiksi perheenäidit ovat kotoutumiskoulutuksen ulkopuolella, sillä laki ei velvoita kuntia työvoiman ulkopuolella olevien maahanmuuttajien kotouttamiseen tai kotoutumissuunnitelman tekemiseen.

Myös monet työssäkäyvät maahanmuuttajat tarvitsevat tukea kotoutumisessa työssäkäynnistä huolimatta. Peruskouluiän ohittamassa olevat nuoret, jotka ovat juuri tulleet Suomeen, ovat vaarassa jäädä väliinpuotoajaksi. Suomeen saapuu kasvavassa määrin myös vanhuksia sekä lapsia, jolloin tulee miettiä ovatko kaikki maahanmuuttajat työkelteisiä ja minkälainen kotoutumispolku heille rakennetaan, jos päämäärä ei ole työllistymisessä. Pöyhösen ym. selvityksen mukaan keskustelu kotouttamistoimenpiteistä on keskittynyt aikuisiin maahanmuuttajiin lasten ja nuorten jäädessä vähemmälle huomiolle (Pöyhönen ym. 2009, 60-61). Koska perheet ovat taustoiltaan ja tarpeiltaan moninainen ryhmä, ei kaikkien tarpeisiin voida vastata erillispalveluilla. Kestävämpää olisi kehittää julkisten palvelujen joustavuutta ja rakenteita jotta voidaan tukea maahanmuuttajien hyvinvointia (Alitolppa-Niitamo 2005, 49)

Kielikoulutus on maahanmuuttajille iso osa kotoutumista. Kielitaito on tärkeä pääoma maahanmuuttajalle, sillä se antaa mahdollisuuden osallistua yhteiskunnan toimintaan, päästä opiskelemaan ja työllistyä tasavertaisesti muiden kanssa. Jaana Suokonautio (2008) on tutkinut jyvaskyläläisten maahanmuuttajien kokemuksia kotoutumiskoulutuksesta. Tutkimuksessa maahanmuuttajat kokivat, ettei pelkästään suomen kielen kurssi auta työllistymään tai ammatilliseen koulutukseen pääsemiseen, sillä kontaktit ulkopuoliseen yhteiskuntaan jäivät vähäiseksi, kun koulutus tapahtuu oppilaitoksen sisällä omissa ryhmissään. Vähäistäkin kielitaitoa pitäisi päästä käyttämään käytännössä (Suokonautio 2008, 118). Näyttää olevan ongelma, että maahanmuuttajat jotka saavat kielikoulutusta työllistyvät vaikeasti. Toisaalta taas ne maahanmuuttajat, jotka tulevat Suomeen töihin tarvitsevat kielikoulutusta mutta eivät saa sitä, koska he eivät kuulu kotouttamisen piiriin.

3. TUTKIMUKSEN PAIKANTAMINEN JA ERI TUTKIMUSVAIHEET

Tässä luvussa esittelen etnografian tutkimusmenetelmänä sekä kerron tutkimuksen aineistonkeruun eri vaiheista tarkemmin. Ensimmäisessä kappaleessa esittelen etnografian metodologiana. Toinen ja kolmas kappale koostuvat kertomuksesta kentälle pääsemisestä ja siellä olemisesta sekä kenttätöön tekemisestä. Kolmas kappale esittelee samalla myös kentällä syntyneen havainnointiaineiston. Neljäs kappale avaa haastatteluaineistoja ja sisältää myös perusteluja haastateltavien valitsemiselle. Viidennessä kappaleessa pohdin tutkimukseen liittyviä eettisiä kysymyksiä, joita ilmeni tutkimusta tehdessä paljon. Lopuksi avaan analyysin vaiheita ja tapoja sekä arvioin tutkimuksen luotettavuutta sekä yleistettävyyttä.

3.1 Etnografia tutkimusmenetelmänä

Sana *etnografinen* viittaa sellaiseen tutkimusmenetelmään, jossa tutkimustieto on muodostunut kenttätöprosessin ja siihen liittyvien toimintojen aikana. Tähän etnografiseen tutkimukseen kuuluvat projektin kotikäynteihin osallistuminen ja havaintopäiväkirjan kirjoittaminen käyntien pohjalta. Havaintoihin ja muistiinpanoihin sisältyvät myös spontaanit ja tilanteessa rakentuneet keskustelut maahanmuuttajien sekä projektin työntekijöiden kanssa. Lisäksi olen haastatellut maahanmuuttajia suunnitellun haastattelurungon mukaisesti. Kenttätö ja niin sanottu havainnointi sekä keskustelut ovat tapahtuneet erilaisissa ympäristöissä tilanteesta riippuen tutkimani projektin toimistolla, asiakkaan kotona, kuntosalilla tai esimerkiksi kaupungin keskustassa. Tutkimuksen keskiössä ovat olleet erityisesti maahanmuuttajan arkipäiväisen elämän havainnoiminen, vapaa-ajan vietto, kiinnittyminen suomalaiseen yhteiskuntaan ja maahanmuuttajan omat tulevaisuuden suunnitelmat ja haaveet. Tapasin myös heidän perhettään ja läheisiään ja olin mukana heidän vapaa-ajan toiminnassaan sekä harrastuksissaan. Kenttätöön aikana tytöt ovat jakaneet kanssani paljon ajatuksia uudessa maassa asumisesta, tulevaisuuden suunnitelmista sekä suomalaisuuteen liittyvistä mielikuvista.

Etnografia on yksi monista sosiaalitieteiden laadullisista tutkimusmenetelmistä, jolla on pitkä historia yhtenä tutkimuksen tekemisen muotona. Termin alkuperä on lähtöisin 1800-luvun etnologian tutkimustraditiosta, jolloin etnografisesti tutkittiin muita kuin länsimaisia yhteisöjä tai kulttuureja. Myöhemmin etnografia tarkentui vertaamaan empiirisesti kerättyä

tutkimusaineistoa sosiaalisesta järjestyksestä ja kulttuurista teoreettiseen tietoon. (Hammersley & Atkinson, 2007, 1). Kuitenkin eri tieteenalojen, tutkijoiden ja tutkijayhteisöjen näkemykset siitä, mikä on etnografista tutkimusta, vaihtelevat edelleen. Clifford Geertz (1973) ymmärtää etnografian tiheäksi kuvaukseksi (“thick description”) kulttuurista. Tällaisessa tiheässä kuvauksessa pyrkimyksenä on analysoida esiin nousseita merkitysrakenteita, joista tutkija tekee oman tulkintansa. Merkitysrakenteet muodostavat toiminnan, jota Geertz kutsuu kulttuuriksi. Tällaiset epäsäännölliset ja epätarkat rakenteet ovat usein toisiinsa kietoutuneita ja sekoittuneita, ja tutkijan tehtävänä on tulkita niitä. (Geertz 1973, 5-10). Etnografian tavoitteena on havainnoida, tallentaa ja analysoida näkemäänsä ja tällä tavalla tutkija pyrkii ymmärtämään sitä pientä osaa tutkittavien elämästä, mihin he antavat pääsyn (Geertz 1973, 20).

Etnografialla on paljon erilaisia muotoja, mutta tavoitteena niissä kaikissa on analysoida erilaisia kulttuurisia prosesseja ja toimijoiden niille antamia merkityksiä (Atkinson, Coffey, Delamont, Lofland & Lofland, 2001). Etnografi tutustuu tutkimuskohteeseen ja opettelee toimimaan sen sosiaalisissa ja kulttuurisissa järjestyksissä. Tutkija jäsentää omia kokemuksiaan, analysoi niitä ja tulkitsee tuloksiaan suhteessa tutkimuskohteeseen. (Lappalainen ym. 2007, 10). Tämä tarkoittaa, että etnografinen tutkimus on tutkijan oma näkemys tutkimuskohteesta ja siten riippuvainen tutkijan havainnoinneista sekä johtopäätöksistä. James Cliffordin (1986, 6-7) mukaan etnografia on fiktiivistä, sillä sen tuottamat totuudet ovat epätäydellisiä ja aina tietystä näkökulmasta tuotettuja ja osittaisia.

Etnografisen tutkimuksen tapahtumapaikkoina on erilaiset kentät. Kentiksi voidaan kutsua erilaisia yhteisöjä, instituutioita, kulttuureja tai paikkoja. Nykyään etnografiaa käytetään pääasiassa erilaisten yhteisöjen kulttuuristen järjestelmien tutkimiseen. Etnografista tutkimusotetta käytetään erityisesti silloin, kun ilmiötä ei tunneta tai siitä tiedetään vain vähän. Teoksessaan Atkinson ym. (2001) kuvaavat etnografian yleisimmiksi ominaispiirteiksi kohtuullisen aikaa kestäneen kenttätyön, aineistojen ja analyttisten näkökulmien monipuolisuuden, tutkimuksen tekemisen samoissa olosuhteissa joissa tutkittavat elävät sekä havainnoinnin ja kokemuksen merkityksen koko tutkimusprosessissa. Etnografi pyrkii tarkastelemaan, kuvailemaan ja ymmärtämään tutkimaansa kohdetta osallistumalla sen piirissä elävien ihmisten arkeen. Erityistä on se, että tutkija on läsnä itse ruumiillisesti sekä emotionaalisesti läpi koko tutkimusprosessin, mikä tekee etnografiasta mielenkiintoisen tutkimusmetodin.

Keskeisin aineistonkeruutapa etnografisessa tutkimuksessa on kenttätyö. Kenttätyössä tutkija osallistuu tutkittavien arkipäiväiseen elämään havainnoimalla mitä tapahtuu ja mitä puhutaan sekä kysymällä suorita ja epäsuoria kysymyksiä tutkittavilta eri tilanteissa. Omassa kenttätyössäni tein osallistuvaa havainnointia, eli osallistuin päivän aktiviteettiin niin kuin olisin kuka tahansa projektin työntekijöistä. Etnografi kerää myös kaikkea muuta mahdollista aineistoa, joka voisi antaa lisätietoja tutkittavasta asiasta. Monesti onkin niin, ettei tutkijalla ole varsinaista ensisijaista aineistoa. (Hammersley & Atkinson, 2007, 3). Tutkijalla on aineistonkeruun kannalta merkittävä rooli, sillä tutkija päättää mikä on tutkimuksen kannalta relevanttia ja mikä ei. Tämä on tutkimusprosessissa hyvin haastavaa, sillä aineistoa ja kiinnostavia ajatuksia ja uusia tutkimuspolkua ilmestyy jatkuvasti, ainakin omalla kohdallani. Tutkimusaineisto tässä tapauksessa perustuu tutkijan omakohtaiseen kokemukseen ja havainnointiin.

Etnografinen tutkimus ei sovi perfektionisteille, sillä suunnitelmat muuttuvat usein sitä mukaa kuin tutkimus etenee. Etnografina ollessani panin merkille, että mitä pidemmälle kenttätyö eteni, sitä enemmän oma näkemykseni tutkimuskohteista syventyi ja muuttui. Vaikka en tehnyt varsinaista tutkimusstrategiaa, myös suunnitelmat muuttuivat jatkuvasti. Kotikäyntejä peruuntui, paikka vaihtui ennalta sovitusta, en päässyt näkemään tiettyä maahanmuuttajaa niin useasti kuin olisin halunnut tai käynti ei mennyt odotusten mukaisesti. Kuten Hammersley & Atkinson (2007, 20-21) muistuttavat, etnografinen tutkimus harvoin onnistuu valmiiksi suunnitellulla strategialla, sillä tutkimusta ei voi ennustaa ja jotain odottamatonta usein tapahtuu. Tutkimusta tehdessä olosuhteiden muutokset täytyy hyväksyä ja sopeutua niihin.

3.2 Kentälle pääseminen

Tutkimusprojektin aluksi olin yhteydessä Jyväskylän katulähetys ry:n Milla Ukkoseen, sillä he olivat hakeneet *Polku Kotiin*- projektiin tutkijaa ja graduntekijää. Marraskuun puolivälissä 2014 vierailin Katulähetysten toimistolla ensimmäisen kerran, jolloin keskustelimme tulevasta Pro Gradu -tutkimuksestani, omasta kiinnostuksestani maahanmuuttajia kohtaan sekä siitä, millaisen tutkimuksen meneillä olevasta projektista voisi tehdä. Tavoitteena oli tehdä tutkimus maahanmuuttajatyttöjen elämästä Suomessa heidän omasta näkökulmastaan, sekä peilata tyttöjen kokemuksia maahanmuuttajana

olemisesta projektiin ja sen tavoitteisiin. Tarkempia tutkimuskysymyksiä minulla ei alkukartoitusvaiheessa ollut.

Alkuperäisessä tutkimussuunnitelmassa mielenkiinnon kohteeni ja pääkysymykset olivat hieman erilaisia kuin ne joihin loppupeleissä päädyin. Etnografisen tutkimuksen tunnusmerkkeihin kuuluu, että tutkimuskysymykset muotoutuvat vasta tutkimuksen ja erityisesti kenttätöön edetessä (esim. Tolonen & Palmu, 2007, 92) Halusin mieluummin nähdä ensin, minkälaiselta projektiin osallistuminen tuntuu ennen kuin suunnittelen tutkimusta pidemmälle. Myös graduohjaajani kannusti minua aloittamaan ensin havainnoinnit ja sitten vasta miettimään minkälainen tutkimus tästä voisi tulla. Halusin innokkaasti tavata kaikki projektin työt, ja aloin kirjata ajatuksia ylös aina heitä nähdessäni ilman sen tarkempaa päämäärää. Jälkikäteen ajateltuna tämä oli kaikista parhain vaihtoehto, sillä tutkimus sai suuntansa itsestään.

Polku Kotiin- projektin työntekijät olivat alusta lähtien kiinnostuneita maahanmuuttajan näkökulmasta tehtävästä tutkimuksesta ja auttoivat minua paljon etenkin tutkimuksen alkuvaiheessa. Projektin kolmivuotiskauden rahoitus oli päättymässä seuraavan vuoden joulukuussa, joten tieto projektista ja sen vaikutuksista tyttöjen elämään on hyvin tärkeää tulevaisuuden kannalta niin suomalaiselle yhteiskunnalle kuin itse maahanmuuttajille. Tutkimus on myös hyväksi projektille sen jatkuvuuden ja hyödyllisyyden todistamiseksi. Kun olin päättänyt minkälaisen tutkimuksen teen ja hyväksyntä tutkimuksen tekemiseen oli saatu työntekijöiltä, tein suomenkielisen tutkimusinfon (liite 2) sekä tutkimuslupatodistuksen (liite 3), jotka projektin työntekijä käänsi myös persian kielelle. Projektin työntekijät jakoivat tekemäni paperit seuraavilla käynneillään asiakkaille marraskuun lopulla, ja ensimmäiset asiakaskäynnit aloitin heti lupien saavuttua yksi kerrallaan marraskuun loppupuolella.

Projektiin osallistuvista neljästätoista nuoresta kolmetoista osallistui tutkimukseen. Ainoastaan yhden asiakkaan kohdalla päätimme, että havainnointi ei ole järkevää, sillä tämän asiakkaan kanssa tapaamiset toteutuvat aina epävarmasti ja satunnaisesti. Tutkimuslupia kerätessä projektin työntekijät kertoivat saaneensa paljon kysymyksiä tutkimukseen liittyen, ja jotkut tutkittavat olivat hieman pelänneet tutkimukseen osallistumista. Epäilykset tutkimukseen osallistumisesta kuitenkin hälvenivät nopeasti, sillä projektin työntekijät saivat nuoret sekä heidän vanhempansa vakuuttuneiksi siitä, että

tutkimuksesta ei ole haittaa nuorille. Tutkimuksen eettisiä kysymyksiä pohdin tarkemmin tämän luvun kappaleessa 3.5. Useimmat maahanmuuttajat olivat heti alusta alkaen hyvin myötämielisiä tutkimusta kohtaan ja he olivat mielissään, kun saivat tavata uuden kantasuomalaisen ihmisen.

Pohdin ennen havainnointien alkamista sitä, onko asiakkaan koti hyvä ympäristö projektin tapahtumapaikaksi. Tulin ensimmäisten kotikäyntien jälkeen kuitenkin siihen tulokseen, että omassa kodissaan projektin asiakas voi tuntea olonsa turvalliseksi kun ympäristö on tuttu. Kodin ulkopuolella oleva elämä on monille projektin tytöille tuntematon jo siitäkin syystä, että esimerkiksi talvella he eivät tiedä mitä ulkona voi tehdä. Koti on ikään kuin turvapaikka, jossa ainakin tiedetään miten voi ja pitää käyttäytyä. Koin olevani tervetullut asiakkaiden koteihin, vaikka olin heille ja heidän perheenjäsenilleen täysin tuntematon. Jo ensimmäisen kerran jälkeen kotiin meneminen tuntui luonnolliselta. Useimpien tyttöjen vanhemmat tai perheenjäsenet ja puoliset pitivät ajatuksesta, että projekti tuodaan kotiin, mutta taustalla oli kuitenkin monia erilaisia syitä. Toiset olivat iloisia kotiin tulemisesta siksi, että tyttären tai vaimon ei tarvitse poistua kodistaan osallistuakseen. Toiset taas pitivät kotinuorisotyön mallista siksi, koska halusivat nuoren saavan mahdollisuuden nähdä ja kokea uusia asioita ja olevan mukana erilaisissa projekteissa ja aktiviteeteissa. Useimmissa kodeissa muut perheenjäsenet olivat kiinnostuneita projektin tapahtumista, ja esimerkiksi perheen pienimmät tai nuoren vanhemmat saattoivat tulla seuraamaan piparkakkutalon leipomista tai neulomista vierestä. Yleensä perheenjäsenet kuitenkin antoivat rauhan tekemiselle. Perheellisten naisten puoliset eivät koskaan olleet kotona projektin aikana. Alla olevat sitaatit ovat tutkimuspäiväkirjastani, missä kuvaan omia tuntemuksiani koteihin menemisestä ja siellä olemisesta.

“Kotona meidät otettiin sydämellisesti vastaan. Isä rukoili olohuoneessa ja huoneessa oli päällä myös kenialainen TV-kanava. Ester tuli pikkusiskonsa kanssa halaamaan meitä ja toivotti meidät tervetulleiksi. Myös vanhemmat lopettivat hetkeksi omat tekemisensä ja tulivat tervehtimään. Minua jostain syystä jännitti tosi paljon, mutta jännitys lakkasi heti kun näin miten iloisesti minutkin otettiin vastaan kotona.” (TPK 2.12.2014).

“Keskustelimme keittiön pöydän ääressä paperilappusten avulla arkipäiväisistä asioista ja kerroimme uusia asioita itsestämme aina sen mukaan mitä paperi pyysi kertomaan. Kaikki pikkuveljet olivat myös keittiössä meidän ympärillä ja kuuntelivat ja seurasivat mitä

teimme. Näin he kuulemma tekevät aina. Pojat naureskelivat meille ja kuuntelivat mielenkiintoisena myös minunkin tarinoitani.” (TPK 18.2.2015)

Perheenjäsenet tukivat tyttöjä ja monet olivat hyvin kiinnostuneita siitä mitä käynneillä tapahtui. Jotkut perheet olivat yhdessä osallistuneet projektin järjestämille retkille eri kaupunkeihin ja ne ovat olleet erittäin suosittuja. Monella perheellä ei ole varaa tai mahdollisuuksia lähteä tutustumaan muualle Suomeen, ja tämänkaltaiset reissut ovat yksi parhaimmista tavoista päästä näkemään ja kokemaan eri asioita. Olin mukana viidellätoista kotikäynnillä marraskuun 2014 ja helmikuun 2015 välisenä aikana. Kahta maahanmuuttajaa halusin tavata vielä uudelleen johtuen siitä, että ensimmäinen kerta ei ollut mielestäni antanut itselleni tarpeeksi informaatiota jota olisin halunnut.

Kentälle pääseminen ja kenttään syventyminen on tutkimusprosessissa vaikea vaihe. Hammersleyn ja Atkinsonin (2007) mukaan se on paljon muutakin kuin tutkimusluvan pitelemistä käsissä tai tutkimuspaikalla oleskelua (Hammersley & Atkinson 2007, 43). Tämä tarkoittaa sitä, että pelkästään kentälle pääseminen ei takaa pääsyä kaikkeen mahdolliseen tarjolla olevaan tietoon. Ihmiset eivät ehkä käyttäydy niin kuin oli ajateltu, tai joku ei välttämättä puhu ollenkaan. Koska etnografiset tutkimuspaikat ovat niin erilaisia, on mahdotonta asettaa tai kehittää minkäänlaista ohjenuoraa hyvälle kenttäkäytännöille. (Hammersley & Atkinson 2007, 63).

Kentän roolit eivät välttämättä ole kuitenkaan pelkästään etnografian käsissä ja kenttätyö voi olla yhtä aikaa stressaavaa kuin jännittävääkin (Hammersley & Atkinson 2007, 96). Minua jännitti tutkimusta tehdessäni erityisesti koteihin meneminen, sillä useimmille naisille koti on henkilökohtainen tila. Koti ja perhe ovat keskeisessä roolissa elämässä, ja koti on myös paikka jossa naisilla on tärkeä rooli äitinä tai tyttärenä, kodinhoitajina ja perheen siteiden ylläpitäjänä. Rooli kentällä ei myöskään ollut aina omissa käsissäni, sillä vaikka olisin monesti halunnut olla vain taka-alalla kuuntelemassa ja seuraamassa tilannetta, pääsin opastamaan tyttöjä esimerkiksi käsitöissä. Tai minulta kysyttiin kysymyksiä henkilökohtaisesta elämästäni, eikä minua pidetty tutkijana vaan enemmänkin uutena tuttuna.

Sirpa Lappalainen huomasi omassa etnografisessa tutkimuksessaan, että kentälle pääseminen oli jatkuvaa neuvottelua ja suunnittelua, ja hän koki jatkuvasti olevansa vieras

tai joukkoon kuulumaton (Lappalainen, 2006, 18). Tästä oli kuitenkin Lappalaisen mielestä usein hyötyä, sillä vieraana oleminen helpottaa pääsyä lähemmäksi tutkittavia tai heidän juttusille. Myös Leena Eräsaari (2005, 39-48) kuvaa kentälle pääsyä työläänä ja raskaana prosessina, sillä sinne pääsemiseksi tarvitaan paljon neuvotteluja, jotka jatkuivat koko kenttätöön läpi. Tapaninen (1996) kuvailee kentän olleen kuin näyttämö, johon yritetään päästä sisälle olemalla kuitenkin vain katsomossa. Hän kuvaa päässeensä kenttätutkimuksessaan ovien rakoihin (Tapaninen, 2006, 2-3). Omasta näkökulmastani kentälle pääsy ei näyttäytynyt ollenkaan niin vaikeana ja minusta tuntui, että pääsin hyvin helposti ovien raoista sisään. Tutkittavat ottivat minut hämmästyttävän hyvin vastaan. Koin kuitenkin oman asemani eräänlaiseksi välitilaksi, sillä en halunnut ystäväystyä tutkittavien kanssa liikaa, mutta en myöskään halunnut jättäytyä taka-alalle tai olla puhumatta mitään. Tolonen (2001) kuvasi kenttätöön aikana olevansa eräänlaisessa välitilassa. Tämä mahdollisti etäältä näkemisen ja pakotti havaitsemaan uusia näkökulmia, mutta mahdollisti myös keskustelemisen ja vierellä olemisen (Tolonen 2001, 46). Koen oman välitilan tuntemuksen mahdollistaneen sen, että näin tilanteet paremmin ja neutraalimmin ulkopuolisena, kun jättäydyin kauemmaksi.

3.3 Kentällä oleminen ja kenttämuistiinpanojen kerääminen

Tutkimusaineiston keskeisin osa rakentuu kenttämuistiinpanoista, joita on yhteensä 38 sivua puhdasta tekstiä. Aloitin etnografiset havainnointikäynnit välittömästi sitä mukaa kun tutkimuslupia alkoi saapua takaisin asiakkailta projektin työntekijöille marraskuussa 2014. Loppuvuoden aikana ehdin tekemään seitsemän asiakaskäyntiä yhteensä kahdeksan asiakkaan luona. Aikataulujen yhteensovittaminen asiakkaiden ja projektin työntekijöiden kanssa oli välillä haastavaa. Pääasiassa yksittäisellä havainnointikerralla paikalla olivat asiakas, projektin työntekijä sekä minä. Asiakkaina oli myös saman perheen sisaruksia, joita pystyttiin tapaamaan joskus samalla kerralla. Satunnaisesti mukanamme oli projektissa työharjoitteluaan suorittava opiskelija. Käynnit jatkuivat tammikuussa 2015 tavoitteenani havainnoida jokaista asiakasta vähintään kerran, ja joitakin useamman kerran. Tapasin muutaman asiakkaan kanssa vielä uudelleen sillä koin, että en saanut ensimmäisestä havainnointikerrasta tarpeeksi irti. Tavoitteenani oli nähdä tilanne mahdollisimman luonnollisena niin kuin se muinakin tapaamiskertoina on, tunnustella ilmapiiriä, maahanmuuttajan reaktioita ja tuntemuksia projektissa tehtävää työtä ja siihen liittyviä toimintoja kohtaan sekä normaalia kanssakäymistä. Minua kiinnosti myös todella

paljon se, miten maahanmuuttajat kokivat heihin kohdistuvan mielenkiinnon ja avun tarjoamisen.

Asiakaskäynnit aloitin aina *Polku kotiin*- projektin toimistolta, sillä pakkasimme siellä mukaan jokaisella asiakaskäynnillä tarvittavat tarvikkeet. Ennen käyntiä kävin projektin työntekijän kanssa läpi tutkimuspäivän asiakkaan historiaa projektissa, sekä tutustuin asiakkaan kanssa tehtyyn alkukartoituslomakkeeseen sekä väliraportteihin. Keskustelimme ennen käyntiä myös siitä, minkälainen asiakas on, mitä hänen kanssaan on tehty aiemmilla tapaamiskerroilla ja minkälaisia tapaamiset ovat pääsääntöisesti olleet. Tämä helpotti minua vertaamaan omaa havainnointikokemustani ja käynnin onnistumista siihen, minkälaista asiakkaan kanssa on aikaisemmin ollut. Taustatiedot auttoivat myös itse käynnillä mutta myös asiakkaaseen tutustumisessa ja hänen tilanteensa ymmärtämisessä. Käynneille pakkasimme mukaan tarvittavia välineitä mukaan toimistolta tai kaupasta, riippuen siitä mitä kullakin kerralla oli tarkoituksena tehdä. Osalla asiakkaista on ollut joku pidempi projekti jota jatkettiin viikoittain, kuten kaulaliinan tai pipon neulominen tai esimerkiksi syntymäpäiväjuhlien suunnittelemisen. Vaihtoehtoisesti jokaisella kerralla oli erilaista ohjelmaa, kuten leipomista, ruoan laittamista, kuntosalilla käymistä tai uimista, läksyjen tekoa, askartelua tai vaikkapa ostoksilla käymistä.

Havainnoin asiakaskäyntejä osallistumalla päivän toimintaan pääasiassa sivustaseuraajan roolissa, mutta kuitenkin aktiivisesti. Halusin nähdä asiakaskäynnit sellaisena kuin ne normaalisti muulloinkin tapahtuvat, ja siksi keskityin enimmäkseen kuuntelemaan ja seuraamaan tilannetta sekä auttamaan ohjaamisessa, jos siihen oli tarvetta. Aluksi kirjasin joitakin muistiinpanoja asiakaskäyntien rauhallisimmilla hetkillä mutta luovuin tästä ensimmäisten käyntien jälkeen, sillä en kokenut sen olevan luonteva osa toimintaa. Muistiinpanojen kirjaaminen myös häiritsi havainnoimista. Pahimmassa tapauksessa olisin menettänyt, tai minulta olisi jäänyt kuulematta jotakin olennaista tietoa tai keskustelua. Painoin omat tuntemukseni, tapahtumasarjan ja päivän aktiviteetit, sekä ennen kaikkea asiakkaan reaktiot ja tekemiset tiukasti mieleeni, ja luotin muistiini kirjoittaen havainnointipäiväkirjan tietokoneelle heti käynniltä palattua. Olin kuitenkin huolissani siitä, miten saan kirjatuksi kaikki tapahtumat ylös mahdollisimman hyvin ja tarkasti, etten vain unohda tärkeitä keskusteluja tai ajatuksia joita minulle heräsi käynnillä mieleeni.

Atkinsonin (1992, 18) mukaan muistiinpanojen kirjoittaminen ei liity pelkästään muistiin vaan siihen, miten muistot pystytään kertomaan. Tämä on ollut itselleni haastavaa, sillä omia tunnetiloja ja havaintoja on vaikea pukea sanoiksi. Pysin käymään asiakastilanteen mahdollisimman tarkasti läpi mielessäni kirjoittaessani muistiinpanoja, ja keskityin erityisesti siihen millä tavalla asiakas käyttäytyi seurassani ja minkälaisia ajatuksia ja tunteita hänestä heräsi. Olen kirjoittanut mahdollisimman paljon suoria lainauksia tyttöjen puheesta, mutta muistiinpanoissa on paljon myös keskustelua itseni kanssa ja siitä, mitä käynnillä koin ja millaisia ajatuksia itselleni heräsi. Atkinson (1992, 5-8) kuvailee teoksessaan etnografisen kenttätutkimuksen olevan monimutkaisten sosiaalisen todellisuuden kirjaamista. Toisin sanoen käsityksemme sosiaalisesta maailmasta muotoutuu siten, miten voimme kirjoittaa siitä. Etnografi kokoaa ja tuottaa dataa, eli kenttämuistiinpanoja omien kokemustensa perusteella. Kenttämuistiinpanojen kirjoittaminen on Atkinsonin mukaan ainoa keino tuoda etnografian työ näkyville. On myös tutkijasta ja hänen omista taustoistaan ja kokemuksistaan kiinni minkälainen sosiaalinen todellisuus kentästä muotoutuu. Atkinson painottaa, että kenttä, tässä tutkimuksessa maahanmuuttajien kanssa tapahtuva toiminta, ei ole luonnollinen kokonaisuus vaan tutkijan konstruktio, joka muotoutuu vuorovaikutuksessa tutkittavien kanssa sekä siitä, mitä tutkija kirjoittaa. (Atkinson 1992, 5-8).

Kenttämuistiinpanot ovat aina valikoivia, sillä kaikkea on mahdotonta havaita (Hammersley & Atkinson, 2007, 142). Todellisuuden kuvaamisen lisäksi muistiinpanojen kirjoittaminen on tulkintaprosessi, sillä tutkija tekee jatkuvasti valintoja siitä, mitä ja miten hän kirjoittaa (Emerson, Fretz & Shaw 1995, 8-10). Eri päiväkirjojen kirjoittajat saavat samasta tilaisuudesta aikaan hyvin erilaisia kuvailuja tapahtuneesta riippuen siitä, minkälaisiin asioihin juuri tämä kirjoittaja on kiinnittänyt huomiota. Sirpa Lappalainen huomasi omassa etnografisessa tutkimuksessaan, että jo puhtaaksikirjoitusvaiheessa tuli tehtyä harventavaa analyysiä siitä mitä haluaa tekstiin (Lappalainen 2006, 27). Itse en välttämättä saanut selvää kaikista omista muistiinpanoistani, ja joskus asiat joiden ajattelin niiden tapahtumahetkellä olevan hyvin tärkeitä, jäivät lopulta kirjoittamatta. Myös monet merkitykselliset hiljaiset hetket, katseet ja eleet jäivät kirjaamatta kokonaisuudesta. Huomasin myös tekeväni jo valmiiksi huomioita siitä, mikä on tärkeää ja mikä ei. James Clifford tarkoittaa, että muistiinpanojen tekeminen on merkityksenantoprosessi, sillä eri tutkijoilla on erilaiset käsitykset siitä mitkä tapahtumat ovat oman tutkimuksen kannalta merkityksellisiä. (Clifford 1990, 55-56). Kun havainnoin esimerkiksi nuorten eleitä ja

olemusta, monelle nuorisotyöntekijälle ne olisivat avautuneet paljon paremmin kuin itselleni.

Omien havaintojeni tueksi sain päivittäin asiakaskäyntien yhteydessä myös haastatteluja ja mielipiteitä projektin työntekijöiltä. Koin helpottavaksi sen, että pystyin jakamaan jonkin minua kiinnostavan tai ihmetyttävän asian sellaisen ihmisen kanssa, joka ymmärtää tapahtuneesta todennäköisesti paljon minua enemmän. Saatoin useasti kysyä, mitä mieltä työntekijät olivat jostakin tapahtuneesta ja miten he sen kokivat. Tämä helpotti itseäni hyväksymään mieleeni tulleet ajatukset ja antoi minulle enemmän varmuutta luottaa omiin tunteisiin tapaamisista tyttöjen kanssa. Usein työntekijät olivat havainnoineet tilanteen hyvin samalla tavalla, mikä antoi luottamusta tulkita omia tunteitani. Havainnointipäiväkirjat muodostuivat omista ajatuksistani sekä henkilökohtaisista kokemuksista joita sain tyttöjen kanssa, sekä heidän ajatuksistaan. Kirjoitin muistiinpanoihin myös paljon kysymyksiä ja sellaisia asioita, joita halusin tutkimuksessa käsitellä, tai joista haluaisin tietää lisää. Havainnoinnit ja havainnointien kirjaaminen olivat itselleni todella suuri ja hieno kasvun ja oppimisen prosessi.

Pääasiassa havainnoinnit menivät erittäin hyvin. Tytöt olivat tottuneet siihen, että projektin työntekijöiden mukana tulee välillä myös muita henkilöitä, joten siinä mielessä läsnäoloni ei ollut mitenkään erikoista. Koin asiakaskäyntien olevan pääasiassa erityisen rentoja ja kuvaavan hyvin jokaista käyntiä kunkin maahanmuuttajan kanssa. Jokainen käynti ei kuitenkaan mennyt odotusten mukaisesti, mikä on normaalia. Maahanmuuttajien motivaatio näytti olevan joskus kadoksissa eikä heitä kiinnostanut mitä tapaamiskerroilla tehtiin. Joihinkin tyttöihin oli vaikea saada kontaktia. Alla olevassa tutkimuspäiväkirjan otteessa kuvaan erästä tapaamista, jossa minun oli vaikea olla mukana tutkijana.

“Keskustelu oli hyvin työntekijäjohtoinen, eikä asiakas aloittanut mitään keskustelua itse ja häneen oli muutenkin hyvin vaikea saada kontaktia. En oikein itsekään tiennyt miten päin olisin ollut. Projektin työntekijät kertoivat käynnin jälkeen, että näin on usein muulloinkin, eikä käytös välttämättä johtunut minun läsnäolostani. He kertoivat että hän on ollut jo pitkään kiinnostumaton kaikkeen.” (TPK 26.1.2015)

Havainnoinnit olivat siinä mielessä itselleni vaikeita, että välillä oli vaikeaa olla pelkästään tutkijan ja havainnoijan roolissa, sillä tytöt pitivät minua kuin toisena ohjaajana. Tällöin

tietenkin osallistuin, autoin tai keskustelin heidän kanssaan riippumatta siitä minkälaisesta tilanteesta oli kyse. Eräs työstä ojensi minulle keskeneräisen käsityön sen kummemmin kyselemättä ja halusi, että neuvon häntä päättämään sen. Vaikka projektin työntekijät tiesivät minun tekevän tutkimusta tietyistä aiheista, he eivät pyrkineet vaikuttamaan tilanteeseen millään tavalla, ja antoivat minun tehdä omat johtopäätökseni eri tilanteista.

Mitä enemmän käyn tejiä tuli eri asiakkaiden kanssa, sitä paremmin ja rennommin pystyin tilanteessa olemaan. Opin jokaisella kerralla enemmän siitä, miten jokaisen maahanmuuttajan tausta on erilainen. Näin konkreettisesti sen, minkälaista heidän arkensa ja elämänsä kotona täällä Suomessa on. Sain kotikäynneistä valtavasti sellaista kokemustietoa, mitä olisi mahdotonta saada millään muulla tavalla. Asiakaskäynnit myös herättivät minussa valtavan määrän kysymyksiä, jotka suuntasivat tutkimuskysymyksiä tiettyyn suuntaan sekä auttoivat haastatteluiden suunnittelemisessa. Käynnit aloitettuani pohdin useasti, mistä tiedän milloin on oikea aika lopettaa käynnit. Pohdinta olikin turhaa, sillä viidentoista käynnin jälkeen tunsin, etteivät ne enää antaneet minulle tutkimukseni kannalta uutta tietoa. Joidenkin asiakkaiden kanssa olisimme voineet vielä nähdä useamman kerran, mutta käynnit olisivat lähinnä vain lähentäneet meitä ihmisinä, eivätkä tuoneet lisää tietoa tutkimukseni suhteen.

Jokainen kotikäynti antoi minulle todella paljon uutta ajattelemisen aihetta. Ne myös omalla tavallaan kasvattivat entistä enemmän halua tietää tutkittavista enemmän ja nähdä heitä lisää. Huomasin, miten suuri vaikutus projektilla on maahanmuuttajien elämään ja siihen, mitä he oppivat suomalaisesta kulttuurista, Suomessa asumisesta ja Jyväskylän kaupungista. Erityisen hienoa oli olla seuraamassa heidän jokapäiväistä elämäänsä ja huomata, miten eri maailmasta he tulevat ja miten vaikeaa tai helppoa sopeutuminen voi olla. Ensimmäistä kertaa havahduin todella siihen, miten erilaisista lähtökohdista ja kulttuuritaustoista maahanmuuttajat todella tulevat. Tajusin, että on mahdotonta tiivistää kokemuksia tai havainnoita heistä mihinkään pieneen päiväkirjaan. Pohdin paljon omaa asemaani tutkijana kenttätöissä. Välillä etnografina olo tuntui turhauttavalta, sillä en tiennyt mitä minun olisi pitänyt havainnoida tai tehdä. Jotkut päivät kentällä olivat minulle hyvin hankalia, sillä huomasin etteivät aiemmin tehdyt muistiinpanot auttaneet tällä kertaa. Katselemisen, kuuntelemisen, kysymysten kysymisen, hypoteesien rakentamisen sekä kömmähdysten tekeminen luo kuitenkin ymmärrystä uudesta kulttuurista ja auttaa ymmärtämään siinä eläviä ihmisiä.

Kaiken kaikkiaan tutkimuksen havaintoaineisto koostuu 15 asiakaskäynneistä 12 projektin asiakkaan kanssa. Havaintoaineistoon ja päiväkirjoihin sisältyy myös työntekijöiden kommentteja ja heidän omia kokemuksiaan asiakaskäynneiltä ja projektista ylipäänsä. Havainnointiaineiston pohjalta sekä tutkimuksen tavoitteen selvittyä valitsin haastatteluihin neljä maahanmuuttajaa, joiden kanssa menimme pintaa syvemmälle siihen, minkälainen prosessi kotoutuminen on heille ollut, mitä projektin on tuonut heidän elämäänsä ja miten he kokevat paikkansa suomalaisessa yhteiskunnassa.

3.4 Haastatteluaineistot

Havaintoaineiston tueksi haastattelin neljää projektiin osallistunutta hyvin erilaista ja eri taustaista asiakasta. Projektiin osallistuvista henkilöistä jokaisella on oma tarinansa ja oma historiansa sekä myös todella erilaiset perhetaustat. Osa heistä on vasta peruskoulussa ja he asuvat vanhempien ja sisarusten kanssa, kun taas osa on jo perheellisiä ja asuu omassa taloudessaan. Osa heistä on muuttanut Suomeen pakolaisina, toiset perheenyhdistämisen kautta tai puolison työn perässä. Haastateltavia valittaessa päätin, että jätän pois kaikki alle 17-vuotiaat ja erityisesti ne, jotka ovat vielä peruskoulussa. Havainnoinnin antamien kokemusten pohjalta koin, että nuorempana Suomeen tulleet maahanmuuttajat, ja erityisesti ne jotka ovat vielä peruskoulussa, ovat paremmin akkulturoitumassa suomalaiseen yhteiskuntaan jo pelkästään siksi, että he käyvät suomenkielistä peruskoulua. He olivat muuttaneet Suomeen lapsena, joten heidän kotoutuminen oli hyvässä vauhdissa. Nuorimpien kotoutumisprosessit ovat hyvin erilainen verrattuna vanhempiin, erityisesti välitilassa oleviin nuoriin, jotka eivät ole enää peruskouluikäisiä mutta eivät osaa suomea eivätkä omaa kunnollista koulutusta. Kotoutuminen on myös suuri haaste sellaiselle vanhemmalle maahanmuuttajalle, jolla on ehkä jo perhe sekä ammatti, mutta joka ei saa koulutustaan vastaavaa työtä Suomesta eikä esimerkiksi lapsen hoitamisen vuoksi pääse aloittamaan opiskelua. Haastatteluissa halusin painottaa erityisesti yhteiskunnan ulkopuolelle jäävien asiakkaiden tarinoita, ja tästä syystä kaikkien haastateltavien tarinat ovat jossain määrin ongelmallisia.

Näiden kriteerien pohjalta valitsin haastateltaviksi neljä nuorta naista, joiden taustat ovat hyvin erilaisia ja jotka kaikki kuuluvat yllä mainittuihin haastavien kotoutujien kategorioihin. Halusin haastatteluihin eri taustaisia ihmisiä sen takia, että halusin nähdä mahdollisimman rikkaan kuvan erilaisista kotoutumisprosesseista. Jokaisen

maahanmuuttajan kotoutumisprosessi on hyvin henkilökohtainen ja erilainen, eikä niitä välttämättä voi verrata toisiinsa. Myös jokaisen henkilökohtainen kokemus on erilainen. Maahanmuuttajan luonne vaikuttaa paljon siihen, millaisena kotoutumisprosessin kokee, oli haasteita tai ei. Valittujen haastateltavien iät sijoittuvat vuosille 17-36 ja he ovat kaikki eri maan kansalaisia eri puolilta maailmaa. Kahdella heistä on jo oma talous, puoliso ja yksi lapsi, ja heidän elämäntilanteensa on muutenkin hyvin samanlainen. Toinen heistä on työtön ja toinen käy suomen kielen kurssia. Kaksi muuta haastateltavaa ovat iältään paljon nuorempia ja he asuvat vielä perheidensä kanssa. Heistä kumpikin käy suomen kielen kurssia ja ovat asuneet Suomessa alle kaksi vuotta.

Haastattelu jäsentää näkemyksiä joita havainnoidessa on noussut esille. Tutkimuksessani käyttämästä haastattelumallista voidaan puhua etnografisen haastattelun ja puolistrukturoidun teemahaastattelun sekoituksena (liite 1). Viittaan etnografiseen haastatteluun siksi, koska lähtökohta haastatteluille oli sikäli erikoinen, että tutkijan ja haastateltavien suhde oli jo rakentunut kotikäyntien ja projektissa toimimisen kautta. Tämä tarkoittaa, että tutkijan ja informanttien välinen suhde rakentuu kentällä olemisen aikana, eikä haastattelutilanteessa tarvitse lähteä rakentamaan luottamusta tyhjän päälle, vaan vuorovaikutukselle on olemassa jo valmis pohja (Sherman Heyl, 2001, 369). Tolosen ja Palmun (2007) mukaan etnografisen haastattelun tuntomerkkejä on, että molemmat haastattelun osapuolet tietävät jotakin toisistaan jo ennestään ja haastateltava kertoo omista tuntemuksistaan ja kokemuksistaan, myös niistä jotka tutkimuskentällä esiintyvät (Tolonen & Palmu 2007, 91-92) Minulla oli jonkinlainen ennakkokäsitys haastateltavista, sillä olin tavannut heidät kaikki vähintään kerran aikaisemmin. Puolistrukturoidulle teemahaastattelulle tyypillistä on, että haastattelut etenevät teemarungon mukaan, mutta ne eivät ole sidottuina vastausvaihtoehtoihin (Hirsjärvi ja Hurme 2001, 47).

Haastattelukysymykset muotoutuivat kenttätyön ohessa, mikä on Tolosen ja Palmin mukaan hyvin tyypillistä etnografiselle haastattelulle (Tolonen & Palmu 2007, 92). Nostin havaintomateriaalista sekä omista ajatuksistani itselleni muutaman tärkeän teeman, jonka pohjalta laadin haastattelurungon. Teemoina olivat kotoutuminen prosessina, perhe, ystävät ja vapaa-aika sekä projektin merkitys tyttöjen elämässä. Ennen haastatteluja päätin, että pyrin mieluummin keskustelemaan haastateltavien kanssa kuin kysyisin heiltä tarkasti juuri niitä kysymyksiä, joita olen ennalta määritellyt. Yleensä etnografiset haastattelut muistuttavat enemmän keskustelua kuin kysymysten pohjalta laadittua haastattelua, eivätkä

kysymykset monesti ole ennalta määriteltyjä (Hammersley & Atkinson, 2007, 117). Haastattelut etenivät pääasiassa teemarungon mukaisesti.

Tein haastattelut huhtikuun 2015 aikana vaihtelevissa paikoissa. Paikat olivat haastateltavan valitsemia, ja haastattelut tapahtuivat nuorisotalolla, asiakkaan kotona, projektin toimistolla ja kahvilassa. Kaikki haastattelut kestivät noin tunnin. Tarvitsin tulkkia kahden haastateltavan kanssa. Kumpikaan tulkeista ei ollut ammattitulkki, vaan toinen heistä oli kaupungin nuorisopalveluista ja toinen *Polku kotiin*- projektin työntekijä. Koin, että nuorille tutut henkilöt eivät haittaa tutkimukseni tekemistä tai vaikuta heidän vastauksiin haastattelussa ainakaan negatiivisesti. Minulla oli tunne, että tutun ihmisen kanssa tilanne ei olisi niin jännittynyt, ja luotettavan ja tutun tulkin kanssa asiakkaan olisi rennompaa vastata kysymyksiin. Mielestäni haastattelut tulkkien kanssa menivät juuri niin hyvin kuin olisin voinut toivoakin. Ainoa huono puoli oli se, että joskus tulkki ja asiakas keskustelivat hetken jostakin kysymyksestä keskenään, enkä välttämättä koskaan saanut selville mitä he keskustelivat. Koska tulkit eivät olleet ammattitulkkeja, he käänsivät usein tutkittavan vastauksen kolmannessa persoonassa eivätkä suoraan sanoneet sitä mitä haastateltava sanoi, vaan ikäänkuin puhuivat heidän puolestaan. Tästä oli haittaa erityisesti analyysivaiheessa, sillä käänsin tulkkaukset ensimmäiseen persoonaan.

Kahta muuta haastateltavaa haastattelin itse englanniksi, sillä heidän englannin kielen taitonsa oli siihen riittävän hyvä. Koin, että haastattelutilanteet joissa olin yksin, olivat rennompia ja avoimempia kuin tulkin kanssa tehdyt haastattelut. Toisaalta niillä nuorilla, joiden kanssa tulkkia tarvittiin, oli huomattavasti vaikeampi elämäntilanne ja kotoutumisen haasteet olivat suuremmat. He olivat myös nuorempia kuin englantia puhuvat haastateltavat. Kaikki nämä tekijät huomioon otettaessa on oletettavaa, että haastattelutilanne nuorempien kanssa on haastava joka tapauksessa, tulkin kanssa tai ilman. Koin, että neljä haastattelua riittää syventämään tietoja valituista teemoista.

Haastattelut etenivät pääsääntöisesti haastattelurungon mukaan, mutta jäimme usein keskustelemaan haastateltavan kanssa myös jostain aiheen vierestä jos se tuntui luonteelta ja asiaan kuuluvilta. Haastatteluita litteroidessa ymmärsin, että minun olisi pitänyt pystyä haastattelutilanteessa reagoimaan heti sellaiseen asiaan mikä jäi mietityttämään. Joistakin haastateltavien vastauksista olisi saanut helposti tutkimuksen kannalta mielenkiintoisia jatkokysymyksiä, joita en tajunnut itse tilanteessa tehdä. Pääasiassa sain haastateltavilta

hyvin paljon tietoa, heidän omia mielipiteitään ja ajatuksiaan koskien erityisesti niitä aiheita joita havainnoimistilanteessa ei pystynyt saamaan. Haastatteluista koostui litteroituna tekstinä yhteensä 33 sivua tekstiä aineistoon.

3.5 Tutkimusetiikka

Tutkimuksen aikana ja erityisesti sen aloittamisvaiheessa huomasin, että tutkimuksen toteuttaminen ja tutkimuseettiset asiat ovat läsnä kaikessa tekemisessä. Tajusin, että pelkästään oma käsitykseni etiikasta ei riitä, sillä minun pitää ymmärtää myös tutkittavien kulttuurien arvoja, tapoja ja periaatteita. Jokaisella kulttuurilla on kuitenkin jossakin määrin samanlaiset periaatteet, joita noudattamalla yhteisiä pelisääntöjä ei ole vaikea rakentaa. Hammersley & Atkinson (2007) nostavat etnografisen tutkimusetiikan pääkohdiksi viisi erilaista asiaa, jotka mielestäni sopivat myös tämän tutkimuksen tärkeiksi eettisiksi kohdiksi. Näistä viidestä kohdasta erityisesti tutkittavien tietoinen suostumus tutkimukseen osallistumiseen, tutkittavien yksityisyyden huomioiminen, tutkimuksen aiheuttama vahinko tutkittaville ja hyväksikäyttö nousivat tässä tutkimuksessa esille. Etnografisen tutkimuksen tekeminen ja esimerkiksi tiedon kerääminen on eräänlaista tutkittavien yksityisyyden ja autonomisuuden rikkomista, sillä jaan heidän tietojaan sellaisille, jotka ovat jo lähtökohtaisesti eri asemassa (kts. Hammersley & Atkinson 2007, 212). On täysin tutkijasta riippuvaa, mitä asioita tutkimuksessa korostetaan, mitkä ovat tutkimuksen tuloksia ja ketä ne hyödyttävät eniten. Tämä on tietysti läsnä kaikessa tutkimuksessa, sillä tietoa ei voi saada tai jakaa ilman, että tutkittavat eivät avaisi heidän henkilökohtaista elämäänsä.

Jotta nuoret ja heidän perheensä ja perheenjäsenensä saisivat tietää tutkimuksesta etukäteen, tein paperisen tutkimusinfon (liite) ja pyysin sekä itse tutkittavilta että alaikäisten vanhemmilta luvan tutkimukseen osallistumisesta (liite). Jokaisella nuorella oli oikeus kieltäytyä tutkimukseen osallistumisesta. Jotta nuoret varmasti ymmärtävät, mihin esimerkiksi aineistoa voidaan käyttää, oli tärkeää selvittää perusasiat selkeästi ja ymmärrettävästi. Tämän vuoksi myös suostumuksen saaminen on tärkeää, sillä tutkittavat eivät esimerkiksi tiedä mihin aineistoa voidaan käyttää, ja tutkimuksen tekeminen tapahtuu kuitenkin pääasiassa nuoren kotona. Tutkimuslupa käännettiin myös persian kielelle, sillä useampi tutkittavista puhui sitä äidinkielenään, eikä heidän suomen kielen taitonsa ollut vielä erityisen hyvä. Tutkimusluvan kysyminen aiheutti osassa asiakkaista ihmetystä, ja osa kysyi projektin työntekijöiltä varmistuksen, kannattaako tutkimukseen osallistua. Osa

asiakkaista ja heidän vanhemmistaan kertoivat osallistuvansa kaikenlaisiin tutkimuksiin erittäin mielellään, koska se hyödyttää heitä ja myös muita maahanmuuttajia tulevaisuudessa. Tutkimusluvasta saatiin välillä myös sellainen käsitys, että tulen jollakin tapaa tarkastamaan heidän kotiaan, mikä ei tietysti pitänyt paikkaansa. Hammersley & Atkinson (2007) muistuttavat kuitenkin, että siinä vaiheessa kun tutkimukseen suostutaan, tutkija ei välttämättä itse vielä tiedä mitä on tutkimassa ja mihin tutkimus johtaa, tai minkälaisia tutkimuskysymyksiä hän käyttää (Hammersley & Atkinson 2007, 211).

Erityisesti tutkimuksen loppuvaiheessa aloin epäröidä tulisiko minun edes kertoa mistä projektista on kysymys ja missä kaupungissa projektin tapahtumapaikka samoin kuin tutkittavien asuinpaikka on. Kuten kaikilla tutkijoilla, etnografeilla on vastuu sekä suojella tutkittavia että varjella heidän oikeuksiaan (Murphy & Dingwall, 2001, 339). Tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että jokaisen tutkittavan päätöksiä ja arvoja tulisi kunnioittaa ja tutkimuksen tulisi hyödyttää tutkittavia enemmän kuin vahingoittaa heitä. Olen kuitenkin päättänyt tutkimuksessa kertomaan projektista sekä myös maahanmuuttajista, jotta tutkimus kertoisi mahdollisimman rikkaan kuvan heidän elämästään ja kokemuksistaan. Uskon, että tästä tutkimuksesta on projektille ja siihen osallistuneille tytöille tulevaisuudessa enemmän hyötyä kuin haittaa, sillä tutkimus toivon mukaan herättää lukijat maahanmuuttoaiheiseen keskusteluun ja avaa erilaisia näkökulmia maahanmuuttoon ja kotoutumiseen liittyen. Myös maahanmuuttaja- termin käyttäminen alkoi mietityttää, sillä en olisi halunnut lokeroita heitä tiettyyn ryhmään tai tietyn leimaavan nimen alle. Tässä tapauksessa maahanmuuttaja- termi kuvaa heitä yhdessä kuitenkin kaikkein parhaiten, enkä olisi halunnut nimetä heitä pelkästään projektin asiakkaiksi.

Tutkimukseen osallistuvien nuorten puutteellinen suomen kielen taito toi omia haasteita tutkimukseen. Suuri osa tutkittavista puhuu vain vähän suomea, sillä he ovat keskimäärin olleet Suomessa vaan noin kaksi vuotta. Kielitaidon heikkous vaikuttaa erityisesti siihen että nuoret eivät välttämättä ymmärrä mitä teen, miksi kirjoitan muistiinpanoja tai miksi haluan kerätä tietoja juuri heistä. Minun oli vaikea perustella sitä, millä tavalla läsnäolonni esimerkiksi kotikäynneillä on erilainen tutkijana kuin ihan tavallisena työntekijänä. Heikko kielitaito hankaloittaa asioiden ymmärtämistä ja estää myös heitä kertomasta ja jakamasta syvempiä ajatuksiaan ja kokemuksiaan minulle ja muille projektin työntekijöille. Kielitaito estää minua ja myös heitä pääsemästä pintaa syvemmälle ja samalla väärinymmärrysten mahdollisuus kasvaa.

Havainnoiteja tehdessä lähennyin tutkittavien kanssa ja useimmat kutsuivat minua heidän yhdeksi suomalaiseksi ystäväkseen. Ystävän ja tutkijan välinen ero hämärtyi, enkä tiennyt onko tutkimukseni kannalta hyvä vai huono asia, että osa asiakkaista piti minua niinkin läheisenä, vaikka en heidän kanssaan aikaa sen enempää viettänyt. Asiakkaat eivät välttämättä ymmärtäneet minun asemaani kotikäynneillä tutkijana, vaan ottivat minut vastaan kuin kenet tahansa uuden vieraan projektin kautta. Heillä oli suuri arvostus ja luottamus projektin työntekijöitä kohtaan, ja he pitivät siitä että tapaavat uusia, erityisesti suomalaisia ihmisiä, projektin kautta. Minulla ei myöskään ollut aiempaa kokemusta toimia pelkkänä havainnoijana tämän kaltaisissa tilanteissa, joten siinä mielessä tilanne oli haastava myös itselleni. Oli uskomatonta huomata miten helposti he ottivat minut vastaan ja toivottivat minut lämpimästi tervetulleiksi heidän koteihinsa, avautuivat elämästään ja jakoivat myös minun kanssani sellaisia asioita joita täysin tuntemattomien ihmisten kanssa ei normaalisti jaeta. Uskon kuitenkin, että tutkimuksen kannalta on parempi, että suhde tutkijan ja tutkittavan välille lähenee ja ystäväystyy kuin kylmenee.

Kiinnitin huomiota tutkimuksessani erityisesti tutkittavien anonymiteettiin. Vaikka yleinen lukija ei pysty tunnistamaan tutkittavia, on kyseessä silti pieni vähemmistöryhmä suhteellisen pienellä paikkakunnalla. Puhutaan myös tietystä projektista, jossa tutkittavat ovat asiakkaina. Tästä syystä pyrin kertomaan tutkimukseen osallistuneiden maahanmuuttajien taustatiedoista ja elämään liittyvistä yksityiskohdista mahdollisimman vähän. Vaikka etnografi onnistuukin säilyttämään tutkittavien anonymiteetin tutkimuksessa yleisesti, tutkittavat säilyvät itselleen silti tunnistettavissa. Tämä saattaa aiheuttaa häpeää yksityisesti tai jopa tutkittavien yhteisössä, vaikka se ei julkisesti tulisikaan esille (Murphy & Dingwall 2001, 340). Koska tutkittavien joukko kuuluu samaan projektiin, tutkittavat sekä heidän perheenjäsenensä pystyvät tunnistamaan tutkimuksesta omia elämäntilanteita sekä heidän omia tarinoitaan.

3.6 Analyysin tekeminen ja tulosten yleistettävyys

Aloitin varsinaisen tulosten analysoimisen kesällä 2015, kun olin saanut kaiken aineiston luettavaan muotoon. Analysointivaihe kesti aina kevääseen 2016 saakka. Haastatteluaineistosta kertyi yhteensä 33 sivua litteroitua tekstiä ja tutkimuspäiväkirjan materiaalia sekä 38 sivua havainnoiteja puhtaaksi kirjoitettuna. Aineistoon kuuluu myös

erillinen tutkimusvihko, johon olin kirjoittanut omia muistiinpanoja ja huomioita kentältä sekä työntekijöiden kertomuksia. Analyysi oli kuitenkin alkanut mielessäni jo aikaisemmin, sillä tein jatkuvaa analyysiä ja valintoja koko tutkimusprosessin ajan ja erityisesti kenttätutkimuksen aikana. Coffeyn ja Atkinsonin (1996) mukaan analyysin ei pitäisi olla erillinen osa tutkimusta, vaan prosessinomainen analyysi on mukana tutkimuksen jokaisessa eri vaiheessa (1996, 6). Tässä tutkimuksessa analyysi on ollut mukana jo aikaisempaan maahanmuuttotutkimukseen tutustuessani, sillä analysoin ja vertailin omia tutkittavia aikaisempiin tutkimuksiin ja teorioihin, ja pohdin sitä millä tavalla omat maahanmuuttajat sopivat näihin tutkimuksiin.

Hammersleyn ja Atkinsonin (2007) mukaan ei ole oikeaa keinoa analysoida etnografista aineistoa. He painottavat, että data on materiaalia jonka kanssa ajatellaan. Omasta datasta kehitetyt ajatukset luovat pohjan uudelle teorialle, jota testataan verrattuna toisten teorioihin. Tätä tutkimusmenetelmää kutsutaan grounded theoryksi. (Hammersley & Atkinson, 2007, 158-159). Monet analyysit alkavat aineiston koodaamisella ja kaavojen löytämisellä. Myös tämän tutkimuksen analyysi alkoi kaavojen löytämisellä ja aineiston koodaamisella sekä omasta datasta nousseiden ajatusten kokoamisesta. Näitä kaavoja olivat esimerkiksi ystävyysmerkitys elämässä tai haasteet, joita tutkittavat kohtasivat. Coffey ja Atkinson (1996) mukaan koodaaminen on lähinnä aineiston järjestelyä, ei varsinaista analyysiä. Koodaaminen on tapa kytkeä aineisto ja siitä nousseet ajatukset toisiinsa (Coffey & Atkinson 1996, 26-27).

Olen analysoinut havainnoinneista saatua aineistoa ja päiväkirjoja tekemällä niihin merkintöjä ja muistiinpanoja. Olen jakanut tekstiä eri väreihin tekstissä esiintyvien teemojen mukaisesti, joita olin jo aikaisemmin aineistoa lukiessa pannut merkille. Olen merkinnyt eri värillä esimerkiksi asiakkaan kotimaahan liittyviä asioita, Suomessa asumiseen liittyviä ajatuksia, tarinoita ystävydestä ja perheestä tai projektista. Näitä teemoja syntyi useita, jotka olen analyysivaiheen jälkeen jakanut eri kategorioihin ja aihepiireihin. Analysoin neljä haastattelua samalla tavalla kuin havainnoinnit, ja erottelin litteroidusta aineistosta samojen aihepiirien asioita, joita havainnointiaineistosta syntyi. Koin riittäväksi sen, että tyypittelin molemmat aineistot yhteisiin aihepiireihin ja teemoihin. Tällä tavalla monesta eri aineistosta syntyi yhteinen kokonaisuus.

Koska tutkimuksen tavoitteena on ymmärryksen lisääminen, perustan aineiston analyysin sisällönanalyysiin ja teen huomioita teemoista jotka valitsin lopulliseen analyysiin ja päätelmiin. Olen rakentanut aineistosta ja siitä syntyneistä havainnoista, aiemmista tutkimuksista sekä tutkimuksen viitekehystä kokonaisuuden, jonka pyrin kertomaan analyysiosuudessa (kpl 4) kahden teeman sisällä. Erilaisia teemoja olisi voinut tulla useampikin, mutta tutkimuksen laajuuden ja aiheiden relevantin sisällön perusteella valitsin kaksi pääteemaa, joissa on mukana riittävästi teemoja avaavia alateemoja. Vaikka aineistona on sekä haastattelumateriaalia että kenttämuistiinpanoja ja havainnointeja, analyysissä aineistot sulautuvat yhteen, ja niistä on luotu toisiaan täydentävä kokonaisuus. Koin aineistojen yhdistämisen parempana vaihtoehtona kuin sen, että niitä olisi analysoitu erikseen. Tämä johtuu siitä, että halusin analyysistä johdonmukaisen kokonaisuuden jossa yhdistyvät kenttäkokemukset ja tarinat kotikäynteitä, sekä syventävät haastattelut. Haastattelut olivat tarkoitettu alunperinkin tukemaan havainnoinneista saatuja ajatuksia.

Ensimmäinen teema on maahanmuuttajien kotoutumisprosessi ja siihen vaikuttavat tekijät jotka liittyvät kotiin, perheeseen, ystäviin, maahanmuuttajien omiin toiveisiin ja odotuksiin kotoutumisesta sekä Suomessa asumiseen. Tätä teemaa olen reflektoinut aiemmalla tutkimustiedolla ja pohtinut minkälainen merkitys kotoutumiseen vaikuttavilla tekijöillä on. Toinen pääteema on “sisällä vai ulkopuolella”. Tämän teeman tarkoituksena on vertailla niitä maahanmuuttajien tilanteita, joissa ollaan päästy jo välitilasta yhteiskunnan sisäpuolelle, ja niitä, joissa on uhka jäädä, tai ollaan jo jääty, ulkopuolelle. Tätä teemaa olen tarkastellut ensisijaisesti kappaleessa 2 esiintyvien akkulturaatioteorian sekä hybridi-identiteetin näkökulmista. *Polku kotiin*- projektin merkitys tutkittavien elämässä kulkee läpileikkaavasti jokaisessa analyysiosuudessa.

Tarinassa tullaan näkemään lainauksia sekä haastatteluista että omasta havainnointipäiväkirjastani, jotka syventävät ja elävöittävät tekstiä ja tuovat tutkimuksen kohteet lähemmäksi lukijaa. Nostot eivät ole pelkästään kiinnostavia esimerkkejä, mutta myös tyypillisimpien tapauksien huomaamista aineistosta (ks. Emerson ym. 1995, 206-207). Olen luottanut omaan intuitioni siitä, mikä osa aineistosta on relevanttia ja mikä ei. Toivon, että lainaukset antavat tarkemman kuvan tutkittavista, heidän ajatusmaailmastaan sekä arkipäiväisestä elämästään. Päiväkirjamerkintöjen kautta toivon lukijan pääsevän sisälle omaan ajatusmaailmaani tutkimuksen tekemisen ja erilaisten kohtaamisten kuvaamisen kautta. Yhden haastattelun lainauksia jouduin muokkaamaan, sillä tulkki

puhui haastateltavasta kolmannessa persoonassa. Sujuvuuden ja luettavuuden vuoksi käännsin haastateltavan kommentit yksikön ensimmäiseen persoonaan. Korjasin joistakin sitaateista suurimpia kielioppivirheitä jotta kommenteista tulisi helpommin ymmärrettäviä, mutta kuitenkin niin, että ajatussisältö pysyi samana. Koska analyysiosuudessa on lainauksia kahdesta eri aineistosta, tunnisteella TPK on merkitty lainaukset tutkimuspäiväkirjasta, ja haastatteluksi on nimetty lainaukset haastatteluista.

Koska olen kerännyt aineistoni havainnoimalla ja haastatteleamalla projektiin osallistuvia maahanmuuttajia ja havaintojoukkoni on varsin pieni, tulee aineistoon liittyviä tulkintoja tehdä tästä rajatusta näkökulmasta käsin. Tuomen ja Sarajärven (2009) mukaan laadullisen tutkimuksen ei ole tarkoitus tuottaa tuloksia, jotka voisi yleistää koskemaan suurempaa joukkoa, vaan tarkoitus on pyrkiä ymmärtämään ja kuvaamaan jotain ilmiötä, tapahtumaa tai toimintaa. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 85). Tutkimuksen etnografisen luonteen vuoksi tuloksia tulee tulkita varovaisesti, eivätkä ne ole yleistettävissä koko Suomeen tai kaikkiin maahanmuuttajataustaisiin ryhmiin. Myös johtopäätökset tulevat olemaan yksilöllisiä ja tutkijasta riippuvaisia. Tutkimus antaa kuitenkin katsauksen maahanmuuttajanuorten elämään, heidän kotoutumisprosesseihin ja auttaa ymmärtämään asioita heidän näkökulmasta käsin. Tässä tutkimuksessa esitetyillä näkökulmilla voi kuitenkin olla laajempaa merkitystä koskien maahanmuuttajataustaisia nuoria yleensä.

4. KOTOUTUMISTA MAAHANMUUTTAJIEN NÄKÖKULMASTA

Tämän luvun tarkoituksena on avata maahanmuuttajien kotoutumisprosesseja sekä kertoa tarkemmin heidän elämästään ja kokemuksistaan Suomessa. Tavoitteena on nostaa esille kotoutumisen tapoja sekä haastavia tilanteita, joissa maahanmuuttajan riski jäädä yhteiskunnan ulkopuolelle on suuri. Ensimmäisen kappaleen painotus on, millaisia kotoutumistarinoita tutkittavilla oli, ja miten elämän eri osa-alueet vaikuttivat kotoutumiseen Suomessa. Toisessa kappaleessa syvennytään tarkemmin haastaviin kotoutumistarinoihin, ja pohditaan syitä sille, milloin maahanmuuttaja jää, tai hänellä on riski jäädä yhteiskunnan ulkopuolelle. Kappaleen lopuksi pohdin myös sitä millä tavalla sisäpuolelle voi päästä. *Polku kotiin*- projektin merkitys maahanmuuttajien elämässä kulkee mukana analyysin jokaisella alueella läpileikkaavasti.

4.1. Kotoutuminen prosessina

Jokaisella maahanmuuttajalla on omat haasteensa sekä vahvuutensa uuteen paikkaan muutettaessa. Tähän tutkimukseen osallistuvat nuoret ovat kohdanneet haasteita hyvin erilaisissa tilanteissa, ja kokemukset kotoutumisesta ja Suomeen sopeutumisesta vaihtelevat paljon maahanmuuttajasta riippuen. Useiden maahanmuuttajien kohdalla tilanteeseen sopeutuminen on ollut haasteellista lähtötilanteesta alkaen, mutta myös onnistumisia kotoutumisen saralla on nähty. Maahanmuuttajan omalla asenteella ja motivaatiolla on myös suuri vaikutus kotoutumisen edistämässä sekä haasteiden kohtaamisessa. Nämä asiat tulivat esille useissa haastatteluissa sekä havainnoinneissa. Myös odotukset elämästä uudessa kulttuurissa vaikuttavat haasteiden kohtaamiseen. Tässä kappaleessa esittelen tutkimushenkilöiden taustoja, elämäntilanteita, lähtökohtia kotoutumiseen sekä tapoja, joilla maahanmuuttajat ovat edistäneet kotoutumistaan. Nämä tarinat sisältävät myös toiveita, haaveita ja odotuksia joita Suomessa elämiseen liittyy. Esittelen myös sen, millä tavalla tutkittavat ymmärtävät kotoutumisen.

“Dina kertoi ettei ollut aikaisemmin kuullut Suomesta mitään muuta kuin sen, että täällä on todella kylmä. Kun he pääsivät kesällä Suomeen he olivat järkyttyneitä miten lämmin täällä olikaan ja että kaikki ihmiset ovat vaan huijanneet heitä. Kun lumi ensimmäistä

kertaa tuli hän pelkäsi sitä, varsinkin liukkautta, mutta ei enää. Hän sanoi että pitää Suomesta eikä voisi kuvitella asuvansa enää missään muualla” (TPK 13.2.2015)

Elämä on täynnä muutoksia, mutta muutto toiseen maahan on varmasti yksi isoimmista muutoksista ihmisen elämässä. Erityisen iso sopeutumiskysymys muutto on silloin, kun muutto tulee yllättäen eikä siihen osaa valmistautua. Yllä oleva sitaatti on lainattu tutkimuspäiväkirjastani kotikäynniltä jolloin Dina kertoi minulle, miltä Suomeen tuleminen hänestä tuntui. Tämä kuvastaa maahanmuuttajien tunteita uuden elämän aloittamisesta, kuten jännitystä, odotusta, ennakkokäsityksiä ja helpotusta siitä, että kaikki on hyvin. Alkujännityksen jälkeen hän on alkanut nauttia elämisestä ja asumisesta Suomessa huolimatta siitä, että alkuun oli vaikeaa. Kenttätyön aikana kuulin paljon erilaisia kokemuksia ja ajatuksia Suomeen muuttamisesta, oman kodin jättämisestä ja sieltä lähtemisestä sekä tutusta ympäristöstä. Suomi maana oli monelle ennen muuttoa tuntematon. Jotkut olivat kuulleet esitietoja tuttavilta tai Suomessa asuvilta sukulaisilta. Osa oli lukenut tietoa internetistä. Kaikki projektiin osallistuvat maahanmuuttajat olivat tulleet Euroopan ulkopuolelta ja useimmille muutto toiseen maahan oli ensimmäinen elämässä.

Useimmat tutkittavat olivat tulleet Suomeen pakolaisena, joten heille muutto oli erityisen haastavaa, sillä se tulee yleensä lyhyellä varoitusaajalla. Maahanmuuttajat kohtaavat paljon psykososiaalisia haasteita muuttaessaan, eikä niihin ole voitu aikaisemmin valmistautua. Näitä haasteita voidaan kuvata siirtymän käsitteellä. Alitolppa-Niitamon ja Söderlingin (2005) mukaan siirtymään liittyy yhteisön odotus siitä, että yksilö omaksuu uusia kulttuurisesti ja sosiaalisesti määrittäytyneitä rooleja, normeja ja tehtäviä (Alitolppa-Niitamo & Söderling 2005, 10). Tutkimuksessa esiintyvät maahanmuuttajat ovat kaikki käyneet läpi siirtymävaiheen ja hakevat paikkaansa uudessa yhteiskunnassa. Monet pakolaiset eivät ole ikinä edes ajatelleet matkustavansa saati sitten muuttavansa toiseen maahan, on vaikea irrottautua omista juurista ja asettua uuteen ja täysin erilaiseen paikkaan.

Amira, yksi haastateltavista, kuvailee alla olevassa sitaatissa lähdön kotimaasta ikäväksi ja surulliseksi tapahtumaksi. Amira perheineen sai päätöksen Suomeen pääsemisestä hyvin yllättäen eivätkä he olleet ehtineet varautua muuttoon lainkaan. Elämä pakolaisleirillä ei ollut ihanaa, mutta siellä oli koko perhe sekä ystävät, jotka olivat vaikea jättää. Vaikka Suomeen muutti osa sisaruksista sekä Amiran vanhemmat, vanhempien siskojen

jättäminen kotimaahan heidän omien perheidensä kanssa tuntui ikävältä. Siirtymä kotimaasta uuteen maahan ei ole ollut alun alkaenkaan helppo.

“Se [muutto] tuli liian nopeasti. Neljän päivän aikana pakkasimme kaikki tavarat ja matkalaukut ja tulimme Suomeen. Ilmoitettiin etukäteen että on tullut päätös että olette menossa Suomeen mutta siinä ei puhuttu ajasta mitään. Yhtäkkiä vaan tuli tieto että nyt kaikki on valmiita, matkaliput ja passit .. oli aika vaikeaa ja ikävää, itkin paljon kun piti erota muista sisaruksista. Olin kodin ulkopuolella ja sisko soitti ja kertoi että saatiin päätös että on mentävä Suomeen. Tuli iso yllätys meille ja me masennuttiin..” (Haastattelu 15.4.2015)

Oman tutkimukseni maahanmuuttajatytöt Amiran lisäksi ovat jokainen käyneet läpi erilaisia siirtymävaiheita. Siirtymät ovat aina jännittävä prosessi, sillä tiedossa on siirtyminen tutusta johonkin tuntemattomaan. Elämässä on erilaisia siirtymävaiheita kuten esimerkiksi murrosikä tai vanhemmaksi tuleminen. Myös maahanmuuttajuus ja pakolaisuus ovat siirtymiä, joissa siirrytään yhteiskunnasta toiseen. Yhtenä isoimpana haasteena tässä siirtymässä on oman paikan ja jäsenyyden saaminen ja löytäminen uudessa ympäristössä. Alitolppa-Niitamon (2003) tutkimuksen mukaan siirtymät voivat olla hyvinkin haasteellisia maahanmuuttajanuorelle, sillä kyse on tiettyyn psykologiseen kehitysvaiheeseen ja yhteiskuntaan liittyvistä samanaikaisista siirtymävaiheista (Alitolppa-Niitamo, 2003, 19-20). Kun nuori käy monia siirtymävaiheita samanaikaisesti hän jää helposti niin sanottuun välitilaan. Alitolppa-Niitamo kutsuu tätä liminaalisuuden haasteeksi, josta selviydytään eri tavoin. Kerron seuraavassa kappaleessa tarkemmin eri taustaisten maahanmuuttajien ajatuksista muuttamisesta ja siirtymävaiheista.

Niin haastatteluista kuin havainnoista kävi ilmi, että iällä näytti olevan merkitystä tapaan, jolla siirtymävaiheeseen reagoidaan. Monet nuoret maahanmuuttajat reagoivat muuttoon vanhempia voimakkaammin. Ne maahanmuuttajat joilla oli jo aikaisemmin kokemusta kansainvälisyydestä ja asumisesta muissa maissa, olivat myös lähtökohtaisesti oma-aloitteisempia ja uskoivat tulevaisuuteen Suomessa. He eivät kokeneet Suomessa asumista haastavana. Aikuisikäiset maahanmuuttajat näkivät muuton Suomeen mahdollisuutena eikä pakkona vaikka osa heistä oli pakolaisia, ja Suomeen pääseminen oli yllätys. Suomessa asuminen nähtiin positiivisena asiana ja moni korosti sitä, että Suomessa kaikilla perheenjäsenillä on hyvä olla. Erityisesti vanhemmalla iällä maahan muuttaneet

suhtautuivat muuttoon toiveikkaasti ja uskoivat, että muutto tuo heille uusia mahdollisuuksia. Siirtymään oltiin mahdollisesti ehditty jo valmistautua aiemmin, ja motivaatio siirtymävaiheeseen oli parempi.

Polku kotiin- projekti on ollut mukana helpottamassa maahanmuuttajien siirtymää Suomeen. Projektilla on ollut tukemassa nuoria siirtymässä yhteiskunnasta toiseen erityisesti suomen kielen ja kulttuurin opettamisen kautta. Projekti on myös aktivoinut nuoria tekemään ja havainnoimaan asioita itse, sillä projektin osallistava kotinuorisotyön menetelmä tukee maahanmuuttajia oman paikkansa löytämisessä. Projekti on pystynyt muuntautumaan jokaiselle maahanmuuttajalle henkilökohtaiseksi ja erityiseksi tueksi arkisessa elämässä. Alla oleva sitaatti on osa yhden tapaamisen tutkimuspäiväkirjaa, joka mielestäni kuvaa tapaa jolla projekti otti huomioon kaikkien maahanmuuttajien henkilökohtaisen elämäntilanteen ja pyrki tuomaan jotain erityistä siihen hetkeen elämässä.

“Joimme lisää teetä, ja Marja-Leena esitteli suomen kielen oppimisen kannalta hienon harjoitustehtävän joka hän oli tehnyt käyntiä varten. Koska vauvakin on tulossa, hän oli printannut kuvia erilaisista vauvaan liittyvistä tarvikkeista ja niiden nimistä suomeksi. Tehtävänä oli yhdistää oikea nimi ja kuva ja tätä kautta harjoitella suomen kieltä ja uusia sanoja sekä tutustua Suomessa tarvittaviin vauvan vaatteisiin ja muihin tarvikkeisiin mitä kotimaassa ei välttämättä tarvitse. Shiva tulkkasi sitä mukaan, kun kävimme sanoja läpi. Daria sai kuvat kotiinsa harjoittelua varten ja pyysi voisiko saada tällaisen jokaiselle kerralle mutta hieman vähemmällä sanamäärällä ja uudella teemalla. Hän selkeästi piti tästä ideasta ja siitä, että oppisi samalla suomen kieltä.” (TPK 20.1.2015)

Daria on 20-vuotias, joka oli vasta muuttanut perheenyhdistämisen kautta Suomeen. Muutto oli ensimmäinen ulkomaille muutto Darian elämässä, eikä hän ollut ehtinyt oppia suomen kieltä. Muuton ja uuden kulttuurin lisäksi hän odotti myös ensimmäistä lastaan, mikä on itsessäänkin uusi elämäntilanne. Darialla oli monta eri siirtymävaihetta elämässään yhtä aikaa, jonka vuoksi hänellä oli paljon totuteltavaa sekä oppimista. Projektissa otettiin huomioon jokaisen maahanmuuttajan henkilökohtainen elämäntilanne ja pyrittiin löytämään helpotuksia ja apuja arkeen ja siirtymän haasteisiin.

4.1.1 Koti ja perhe kotoutumisen ympäristönä

Projektin periaatteen mukaisesti tapaamiset sijoituivat yleensä asiakkaan kotiin tai ainakin asiakas haettiin sieltä. Koska mielestäni koti kertoo olennaisesti kotoutumisesta ja kotoutumisprosessin lähtökohdista, avaan tässä kappaleessa sitä millaisia ajatuksia kodit minussa herättivät kotoutumisen näkökulmasta. Asunto ja asuinalue ovat elämän sujuvuuden ja viihtyvyyden kannalta tärkeitä asioita. Nämä asian taas liittyvät olennaisesti kotoutumiseen. Suurin osa tutkimukseen osallistuneista tytöistä asui kaupungin laidalla lähiöissä kaukana keskustasta. Asunnot olivat pääasiassa vuokra-asuntoja, jotka ovat löytyneet jonkin järjestön tai kaupungin kautta. Jokaisessa asunnossa oli oma erilainen tunnelmansa, ja ne kertoivat paljon niissä asuvista ihmisistä ja heidän taustoistaan. Useimmissa kodeissa oli vain välttämätön tavara ja paljon tyhjää tilaa. Toiset taas oli sisustettu oman kulttuurin tyylillä ja niissä oli paljon henkilökohtaisia tavaroita. Kodeista saattoi myös päätellä asukkaiden kulttuuristaan liittyviä asioita mattojen, televisiossa pyörivien televisiokanavien tai koriste-esineiden perusteella. Jotkut ovat saaneet tai ottaneet kaikki tavarat mukaan lähtömaastaan, toiset eivät mitään. Monet siirtymät paikasta toiseen oli tehty kiireellä.

“Kodissa oli hyvin vähän tavaraa ja aika likaista. Astianpesukonetta tai muita ylellisyyksiä ei ollut, ei myöskään kunnan valoja keittiössä, mattoja tai kunnollista ruokapöytää. Pistävä haju tuli nenään aina silloin tällöin asunnossa kulkiessani.” (TPK 2.12.2014)

“Koti oli iso ja kaunis sekä hyvällä maulla sisustettu. Kodista huomaa että Suomessa on oltu jo pidempään, ja huonekaluja on hankittu laadukkaista liikkeistä. Kodissa oli lämmin tunnelma ja se vaikuttaa kodikkaalta” (TPK 4.12.2014)

“Tuntui että lähtö on tullut joko kiireellä, tai sitten heillä vain ei ole omaisuutta tai tavaroita. Tai sitten he eivät olleet halunneet ottaa niitä mukaan. Asunto oli niin tyhjä eikä siellä oikeastaan ollut mitään kunnollisia huonekaluja” (TPK 3.12.2014)

Yllä olevat sitaatit ovat otteita tutkimuspäiväkirjoistani eri kotikäynneiltä. Ne kuvastavat sitä, miten erilaisia ja ennalta arvaamattomia kodit voivat olla. Koti kertoo myös uuteen kulttuuriin sopeutumisesta ja myös halukkuuteen olla osa sitä. Kuvailin

tutkimuspäiväkirjaan paljon erilaisia kertomuksia Suomesta ja siitä millä tavalla erilaiset ihmiset täällä elävät. Talo tai asunto ei ole varsinaisesti koti ennen kuin se on otettu myös symbolisesti haltuun. Laura Huttusen tekemään tutkimukseen liittyvissä maahanmuuttajien elämänkerroista esimerkiksi puutteelliset ja ahtaat asunnot symboloivat usein elämän ja sen mahdollisuuksien ahtautta (Huttunen 2002, 336-337). Sama huomio voidaan tehdä myös tähän tutkimukseen osallistuneiden maahanmuuttajien kohdalla. Koti ei kuitenkaan näyttäydy merkityksellisenä kaikille maahanmuuttajille, ja useat tutkittavat suhteutuvat kotiinsa välinpitämättömästi. Alla oleva esimerkki kuitenkin kertoo siitä, millä tavalla suomalaisuudesta ja Suomessa elämisestä on tullut osa joidenkin maahanmuuttajien kulttuuria, sekä myös osa heidän kotiaan.

“Heillä oli olohuoneessaan joulukuusi, mikä tuntui kivalta sillä afgaanit eivät juhli joulua. Joulukuusi antoi meille aihetta keskustella kuusen koristelusta sekä joulun odotuksesta. Heidän poikansa oli pitänyt viime vuonna kuusen koristelusta niin paljon että se piti tehdä tänäkin vuonna. Maria näytti puhelimestaan videoita kuusen koristelusta. Hän näytti Facebookista myös videon pojan lauluesityksestä luokan kanssa Forumin edessä. Hän kertoi myös, että juuri ennen joululomaa he menevät laulamaan kirkkoon. Tuntui, että hän oli tästä kaikesta aika innoissaan.” (TPK 3.12.2014)

Kodin käsite on laaja, ja se kattaa sisälleen paljon muutakin kun fyysisen asunnon tai talon Suomessa. Kodin käsitteeseen liittyvät niin tuntemukset uudesta asuinmaasta kuin ihmiset, jotka samassa paikassa asuvat. Kaikki tässä tutkimuksessa esiintyvät maahanmuuttajat ovat tulleet Suomeen jostakin muualta, jolloin kaikki tutkittavat ovat tavalla tai toisella suhteessa myös Suomen ulkopuoliseen paikkaan. Toisille koti on paikka, josta kerrotaan mielellään ja jonne mukavat ajatukset ja muistot sijoittuvat. Toiset taas vaikenivat kotimaasta eivätkä kertoneet menneistä. Jotkut kuvasivat lähtömaan kotina, joillekin se on paikka johon liittyi ristiriitaisia muistoja. Kaikissa tapauksissa lähtömaa on kuitenkin se tausta mihin elämää Suomessa verrataan. Tutkimuksen pakolaisille pakolaisuus näyttäytyi erilaisena kokemuksena, sillä toisille se on ollut pakko, toisille helpotus. Tätä kutsutaan diasporiseksi suhtautumiseksi lähtömaata kohtaan. Huttunen (2002) kuvaa diasporiseksi sellasta tilannetta, missä lähtöön johtaneet olosuhteet kotimaassa nähdään poikkeustilana. Tällöin muistot kotimaasta nähdään hyvinä. Toinen vaihtoehto on kuvitella kotimaa poikkeustilan jälkeen hyvänä kotina. (Huttunen 2002, 334). Tutkimuksen

maahanmuuttajilla, etenkin pakolaisilla, oli diasporinen suhtautuminen kotimaahan, ja haaveet sinne palaamiseksi oli jatkuvasti mielessä.

Tämän tutkimuksen maahanmuuttajille perhe muodosti tärkeämmän kodin, kuin fyysinen asuinpaikka, missä he tällä hetkellä asuivat. Kodiksi kutsuttiin yleensä paikkaa, mikä jäi kotimaahan. Myös muissa maahanmuuttajien kotiin, perhe-elämään liittyvissä tutkimuksissa suhde maantieteellisiin paikkoihin syntyy perheen kautta ja kiinnittyminen perheeseen on huomattu olevan tärkeämpää, kuin kiinnittyminen paikkaan tai kansakuntaan. (Huttunen 2002, 99). Perheen merkitys myös kotoutumisessa on tärkeä, ja se todetaan myös monissa maahanmuuttajia koskevissa tutkimuksissa. Omat perheenjäsenet näyttelevät suurta roolia kotoutumisen edistäjänä, sillä perhe auttaa sietämään muutosta, koska muutoksen kokemus on myös kaikille perheen jäsenille yhteinen. Perhe on diasporassa myös tärkeä emotionaalisen sosiaalisen pääoman lähde sekä identiteetin peili (esim. Alitolppa-Niitamo 2005, 45). Kaikki tähän tutkimukseen osallistuneet maahanmuuttajat olivat ensimmäisen polven maahanmuuttajia, eikä kenelläkään ollut ennestään suhteita suomalaisiin esimerkiksi puolisona tai muuna sukulaisena. Perhe jakaa samat kokemukset, ja perheenjäsenet saavat tukea ja turvaa kodista ja pystyvät samaistumaan toistensa tilanteisiin.

Ydinperheeseen kuuluvat myös kotimaahan jääneet perheenjäsenet, joista on yleensä suuri huoli ja kaipaus. Hajanainen perhe voi kuitenkin olla myös haaste ja riski maahanmuuttajien henkiselle hyvinvoinnille, sillä tutkimusten mukaan maahanmuuttajien hyvinvoinnin riskitekijöihin kuuluvat muun muassa ero muista perheenjäsenistä ja eristyneisyys muista yhteisön jäsenistä (Liebkind 1994, 32-33). Tutkittavat ottivat kotimaahan jääneet perheenjäsenet usein arkipäiväisessä elämässä huomioon, ja heidät otettiin mukaan elämään diasporassa. Kaikki haastateltavat kertoivat olevansa kotimaassa asuviin sukulaisiin yhteydessä skypen tai erilaisten viestipalveluiden välityksellä viikoittain. He myös lisäsivät, että ikävä kaukana olevia perheenjäseniä kohtaan on suuri. Näitä voidaan pitää hyvin yleisenä, sillä puolet maahanmuuttajien elinolotutkimukseen vastanneista nuorista ilmoittaa pitävänsä yhteyttä viikoittain tai ainakin kuukausittain Suomen ulkopuolella oleviin omaisiin (Harinen ja Niemelä, 2005, 165). Alla oleva ote tutkimuspäiväkirjasta kertoo siitä, miten tieto elämän ensimmäisen piparkakkutalon koristelemisesta tavoitti heti kotimaassa asuvan isosiskon.

“Kun piparkakkutalo oli vihdoin valmis, otimme kuvia valmiista talosta. Ester soitti heti siskolleen Irakiin, ja näytti taloa Skypen välityksellä. Hän halusi, että myös sisko saa tietää päivän kohokohdasta, ensimmäisestä itsetehdystä ja koristellusta piparkakkutalosta. Skype oli päällä vähän väliä, ja puhelin kiersi huoneessa perheenjäseneltä toiselle.” (TPK 10.12.2014)

Maahanmuuttajaperheiden kotoutumisen tuki on nostettu yhdeksi kotoutumispolitiikan painopisteeksi. Saman perheen jäsenet kotoutuvat eri tahtiin, minkä huomasi lähes jokaisen tutkimukseen osallistuvan perheessä. Kuten jo aikaisemmin mainitsin, nuoremmilla peruskoulussa olevilla maahanmuuttajilla kielitaito on kehittynyt nopeasti. Vanhempiensa verrattuna nuoret ovat päässeet paremmin ja nopeammin kiinni suomalaiseen yhteiskuntaan. On paljon kiinni myös vanhempien motivaatiosta ja siitä, haluavatko he olla edes osa kantaväestöä. Kielitaito kehittyy lapsilla erityisen hyvin, minkä takia nuoremmilla maahanmuuttajilla saattaa olla helpompaa omaksua uuden kulttuurin tapoja ja kieltä.

“Tyttö oli aloittanut päiväkodissa vain muutama kuukausi sitten mutta lauloi meille tuiki tuiki tähtösen aivan puhtaalla Suomen kielellä. Rita kertoi, että joskus tyttö selittää asioita hänelle ja miehelleen illalla suomeksi eivätkä he ymmärrä puheesta mitään. Tyttö kääntää sujuvasti oppimansa suomen kieliset sanat äidinkielelleen.” (TPK 4.12.2014)

Tämä lainaus tutkimuspäiväkirjasta on joulukuiselta kotikäynniltä, kun olin lapsen äidin ja muiden projektityöntekijöiden tavoin äärettömän yllättynyt pienen tytön kehittyneestä kielitaidosta. Vanhemmat eivät puhu suomea, ja kaikki oppi on tullut suomalaisesta päiväkodista. Alitolppa-Niitamon (2005) mukaan perheen eritahtista kotoutumista tapahtuu helposti juuri silloin, kun lapset menevät kouluun tai hoitoon. Tällöin he pääsevät valtakulttuurin piiriin, ja vanhemmat jäävät kotiin (Alitolppa-Niitamo 2005, 46). Tässä tutkimuksessa huomasin, että eritahtinen kotoutuminen näyttäytyy erityisesti niissä perheissä, joissa lapset ja nuoret ovat peruskoulussa. Näin ollen lapset pääsevät heti integroitumaan ja tutustumaan kulttuuriin ja kieleen sekä saavat ystäviä. Vanhemmat ovat usein pitkiäkin aikoja toimeettomana kotona ennen kuin he pääsevät kielikurssille tai töihin. Useat vanhemmat ovat jo vanhoja tai työkyvyttömiä, eikä heille edes tarjota mahdollisuutta mihinkään. Monien tutkimuksessa esiintyvien nuorten vanhemmat olivat kotona tekemättä mitään.

4.1.2 Ystävyys ja vapaa-aika - yhteisön tärkeä rooli kotoutumisessa

Ystävät ja ystävyys merkitys ovat nousseet tämän tutkimuksen aikana merkittävään rooliin. Syy merkityksen kasvamiselle on se, että ystävät ja niiden tarve korostuvat kaikkien maahanmuuttajien elämässä. Ystävillä koettiin olevan suuri merkitys kotoutumisen edistämiseksi, Suomessa viihtymiseksi sekä oman paikan löytämiseksi. Ystävyyttä korostettiin myös vapaa-aikaan liittyvissä keskusteluissa, sillä vapaa-ajan viettämisen ongelmat helpottavat jos on ystäviä. Tutkittavien taustoista huolimatta jokainen heistä toivoi löytävänsä tai saavansa lisää ystäviä uudesta kotikaupungistaan. Ystävyys merkityksellisyydestä kertoo se, että jokainen haastateltu maahanmuuttaja toivoi lisää seuraa ja ystäviä, vaikka heillä oli jo kontakteja saman etnisen taustan omaaviin ihmisiin, tai joitakin muita ystäviä. Erityisesti suomalaisten ystävien ja kontaktien löytämistä korostettiin useissa yhteyksissä kielen ja kulttuurin oppimisen takia. Monet tutkittavista olivat sanoneet projektin alkukartoituslomakkeella, että yksi projektin tavoite on opetella suomen kieltä ja tutustua suomalaiseen kulttuuriin ja suomalaisiin, sekä keksiä uusia vapaa-aivanviettotapoja. Sosiaalinen verkosto on tärkeä osa ihmisten hyvinvointia. Myös maahanmuuttotutkimuksissa on huomattu, että sosiaalinen tuki on yksi akkulturaatiota edistävä tekijästä (Jasinskaja-Lahti ym. 2006). Venäläisiä, virolaisia ja suomalaisia paluumuuttajia koskevassa tutkimuksessa maahanmuuttajien sosiaalisilla verkostoilla oli hyvinvointia edistävä vaikutus (Jasinskaja-Lahti ym. 2006)

Maria nimesi haastattelussa ainoiksi suomalaisiksi ystävikseen projektin työntekijät sekä minut, vaikka oli tavannut minut ennen haastattelua projektin aikana kolme kertaa. Projektin työntekijöiden kanssa hän on ollut tekemisissä jo reilun vuoden. Monet tytöt pitävät työntekijöitä hyvinä ystävinä, kuten myös heidän ainoina suomalaisina ystävinä. Projektin työntekijöiden ja asiakkaiden välillä on hyvin läheinen ja tuttavallinen suhde. Työntekijät eivät kuitenkaan ole siinä mielessä ystäviä, että tapaamisia olisi vapaa-ajalla ilman projektia. Olin yllätynyt myös omasta ystävän statuksesta, sillä olimmekin vasta tavanneet eikä suhteeni häneen ollut kuin tutkijan rooli.

“Here Milla, Outi, you, Marja-Leena.. I like to [meet new Finnish people]” but I don’t know people and it’s difficult for us. (Haastattelu 9.4.2015)

Lainauksessa Maria viittaa vaikeudella siihen, että on vaikeaa löytää suomalaisia ystäviä, koska ei tiedä mistä niitä voi etsiä. Maahanmuuttajat viettävät aikaansa pääasiassa suomen kielen kurssilla tai omassa yhteisössään. Tutkittavilla ei ole paljon harrastuksia vapaa-ajalla tai kontakteja suomalaisiin muiden yhteyksien kautta. Yhtä lailla ystävien löytämisen ongelma on kenellä tahansa uuteen paikkaan muuttavalla. Työn tai opiskelun piiristä löytyy helpommin ystäviä, sillä ryhmä on määritelty valmiiksi. Jos maahanmuutto perustuu turvapaikan saamiseen, kaikki ihmissuhteet on rakennettava tyhjästä. Suomen kielen kurssilla olevien maahanmuuttajien tapauksessa kaikki kurssilla olevat ovat samassa tilanteessa, itsekkin vasta opiskelemassa suomen kieltä tai kouluun valmentavalla kurssilla, jolloin toive saada suomenkielisiä ystäviä on vaikea toteuttaa. Maria kertoi myös, että osa kurssikavereista osaa jo suhteellisen hyvin suomea, sillä heillä on suomalainen puoliso joka opettaa heitä. Tällä koettiin olevan suuri merkitys kotoutumiselle ja paremmalle suomen kielen oppimiselle.

Suomalaiseen kulttuuriin tutustumista pidettiin yhtä tärkeänä kuin suomalaisten ystävien saamista. Liebkindin ym. mukaan kontaktit valtaväestöön ovatkin korvaamattomia kulttuurin oppimisen välineitä (Liebkind ym. 2004, 56-57). Suomalaisen kulttuurin tapojen ja käyttäytymisnormien tietämys merkitsi projektiin osallistuville tytöille paljon. He halusivat oppia suomalaisten tavoille ja olla osa yhteiskuntaa. Projektin ohjaajilla oli suuri merkitys siinä, millä tavalla nämä tavat ja tietyt käyttäytymissäännöt omaksuttiin. Koska luottamus työntekijöitä kohtaan on suuri, maahanmuuttajille ohjaajat olivat ikään kuin suomalaisuuden roolimalleja ja esimerkkejä. Useat maahanmuuttajat pohtivat kulttuurien eroavaisuuksia, ja halusivat oppia tärkeitä kommunikointitapoja suomalaisten kanssa. Alla olevassa sitaatissa Maria kuvaa tilannetta kulttuurin oppimisesta ja siitä, minkälaisia asioita hän haluaisi tietää. Tämä sitaatti kuvastaa erityisesti sitä, miten innokkaasti useimmat maahanmuuttajat ottivat vastaan tietoa Suomesta, ja halusivat tietää lisää ja oppia uutta, ja näin edistää omaa kotoutumistaan.

“Most of people don’t know that they came here as a new people. They don’t know how to go if you have to go somewhere and how to contact people. Last time I told Outi we need to know about the Finnish culture and how they connect together and because like in Iran they kiss and hug but I don’t know here, and this project they know. I got to know about history and the culture is really different. And in Iran when you go somewhere for the first

time they take small sweets or something to bring, it's different here. It's really important for me to know. ” (Haastattelu 9.4.2015)

Projektiin osallistuvat tytöt opettivat vastavuoroisesti työntekijöille asioita omasta kulttuuristaan. Esimerkiksi Rita kertoi haastattelussa, että projektin työntekijät ovat varmasti oppineet yhtä paljon hänen kulttuuristaan mitä hän Suomesta. Kulttuurien välinen vuorovaikutus ja molemminpuolinen oppiminen näkyi myös kotikäynneillä, ja se tuli ilmi monessa haastattelussa. Kulttuurin ymmärtäminen ja sen tapoihin sopeutuminen on keino päästä osalliseksi yhteiskuntaa ja löytää oma paikka siinä. Motivaatio uuden kulttuurin omaksumisesta kertoo halusta olla osa sitä. Kulttuurin ja suomen kielen opettamisen lisäksi projekti on tuonut iloa monen maahanmuuttajan elämään, mikä on vaikuttanut heidän kertomansa mukaan positiivisesti myös koko perheeseen ja yhteisöön. Yksi tytöistä oli sanonut projektin väliraportissa, että projekti on tuonut lisää sisältöä hänen elämäänsä. Alla oleva sitaatti kuvaa sitä kuinka maahanmuuttaja pitää projektia tärkeänä osana vapaa-ajan viettoaan. Tämä sitaatti kuvastaa erityisen hyvin yleistä mielipidettä siitä, miten tärkeä projekti oli tutkimukseen osallistuvilla.

“[Project] makes me more positive and do things meaningful, not just wasting time home, it makes me feel I shouldn't just waste time so I do something. Also very good to know about Finland and people here and your culture because when we talk we know more about each other. I think now they know about my country too.” (Haastattelu 1.4.2015)

Muita kuin suomalaisia ystäviä tutkittavat olivat löytäneet. On kuitenkin selvää, että maahanmuuttajat tarvitsevat sekä oman maalaisia että suomalaisia ystäviä, sillä muuten riski jäädä eristäytyneeksi pelkkään omaan ryhmään on olemassa. Keskeisimmät paikat ystävien löytämiselle olivat kursseilla, koulussa ja oman etnisen yhteisön järjestämissä tapaamisissa ja tapahtumissa. Useimmat maahanmuuttajien tärkeimmistä ystävistä olivat oman maalaisia ja saman kulttuuritaustan ja elämäntilanteen omaavia ihmisiä. Maahanmuuttajat olivat ystäväystyneet esimerkiksi kadulla kohdattujen saman maalaisten kanssa. Oman maalaisen kanssa oli helppo aloittaa keskustelu, vaikka hän olikin tuntematon. Tutkimushenkilöt eivät olleet päässeet tai uskaltaneet samanlaisiin kohtaamisiin tuntemattomien suomalaisten kanssa. Alla oleva sitaatti on haastattelusta, jossa Maria kuvaa kolmea parasta ystäväänsä. Hän tutustunut heihin suomen kielen kursseilla. He tapaavat viikoittain myös vapaa-ajalla esimerkiksi keskustan kahvilassa ja

saattavat harjoitella suomen kieltä keskenään. Haastateltava kertoo ystäviensä taustoista ja siitä, kuinka he ovat pystyneet harjoitella suomea kotonaan puolisoidensa avulla.

“I [also] have two three friends from one of them Poland and one from Israel and one from Africa, Ghana. Every week we can meet at Coffee House. ... They know English because one of them married Finnish man and one of them boyfriend is from Finland but they live together. I think she knows Finnish very well because they practice together more. And other one since they come here from Ghana four years ago. She can also talk Finnish good. We met in Palapeli¹, also from library you can find lots of friends.” (Haastattelu 9.4.2015)

Oman yhteisön tarjoama sosiaalinen verkosto diasporassa on maahanmuuttajille tärkeä. Pääasiassa oman maalaiset ystävät ovat olleet ensimmäisiä tuttavuuksia ja ystäviä joita haastateltavat ovat uudesta asuinpaikasta saaneet. Liebkindin ym. (2004) tutkimuksen tuloksena todettiin, että mitä enemmän maahanmuuttajalla oli kontakteja perheenjäsenten ja oman maalaisten kanssa, sitä vähemmän heillä ilmeni stressioireita. (Liebkind ym. 2004, 287). Amira kertoi haastattelussa, että heti seuraavana päivänä maahantulosta joukko Iranilaisen yhteisön jäseniä tuli käymään heillä. Yhteisön jäsenten kesken he tekevät esimerkiksi piknikkejä pihalle, mikä on heillä tapana myös kotimaassaan Iranissa. Myös Ester kertoi haastattelussa, että saman kulttuuritaustan omaavat ihmiset juhlivat kulttuurille tärkeitä juhlia yhdessä ja muita tapahtumia. Tärkeää on myös erilaisten kokemusten sekä tarinoiden jakaminen elämästä Suomessa ja lähtömaassa. Tämä helpottaa kotimaahan kohdistuvaa ikävää ja auttaa myös käsittelemään tunteita elämästä uudessa ympäristössä. Kotimaa on vahvasti läsnä kaikissa sosiaalisissa siteissä. Alla oleva sitaatti on Amiran haastattelusta missä hän kertoo siitä, kuinka oma yhteisö on läsnä elämässä diasporassa.

“Silloin kun päivät oli pitempiä kuin talvella ja ollut aikaa ja saatiin afgaanilaisia perheystäviä ja heidän kanssaan vietetty aikaa ja menty pihalle istumaan muutama tunti ... On jo afgaanilaisia kavereita useampi ja ne juttelee ja kertoo toisilleen vanhoista elämästä ja tarinoista ja kokemuksista ... Meillä on tapa varsinkin viikonloppuna lauantaina että

¹ Palapeli oli Keski-Suomen ELY-keskuksen järjestämä projekti vuosina 2008-2014, joka tarjosi maahanmuuttajille suomen kielen opintoja sekä muita kotoutumista edistäviä kursseja. Tavoitteena oli, että opinnot voi aloittaa nopeasti Suomeen saapumisen jälkeen ilman odotusaikaa. (Laine 2015).

kaikki tytöt ja naiset tapaavat yhdessä jossakin paikassa ja juttelee yhdessä ja viettää aikaa” (Haastattelu 15.4.2015)

Ystävien seurassa myös vapaa-aika kuluu nopeammin ja paremmin. Suurin syy projektiin osallistumiselle oli löytää lisää vapaa-ajan viettotapoja sekä saada kontakti suomalaiseen ihmiseen. Vapaa-ajan vietto oli monelle nuorelle erityisen haastavaa, ja he kuvasivat arkipäiväisen elämänsä pääasiassa kodin ja koulun väliin. Viikonloput olivat vaikeita, sillä silloin vapaa-aikaa oli entistä enemmän. Jotkut tutkittavat taas kokivat, että vapaa-ajan vieton kanssa ei ollut ongelmaa, mutta seura puuttui. Yksi suurimmista vapaa-ajan vieton ongelmista oli juuri se, ettei ystäviä ollut. Toinen iso syy oli se, että monille Suomen ilmasto on vaikea, eivätkä maahanmuuttajat tieneet mitä Suomessa voisi tehdä esimerkiksi talvella. Eräs tutkittavista oli todella otettu päästessään hiihtämään vaikka kertoi, ettei ollut siinä kovin hyvä. Monet olivat nähneet Jyväsjärven jäällä luisteluradan, mutta eivät tieneet mitkä luistimet ovat tai mistä niitä saisi. Koska useimmat maahanmuuttajat eivät olleet ennen Suomeen muuttoa nähneet lunta, he kertoivat etteivät tiedä mitä lumella voi tehdä.

4.1.3 Odotukset, toiveet ja tulevaisuuden suunnitelmat - omaa paikkaa etsimässä

Kaikilla meillä on toiveita tai haaveita elämältä. Erityisesti nuoruus on sellaista aikaa, jolloin omaa paikkaa yhteiskunnassa pohditaan entistä tarkemmin, ja tulevaisuuden suunnitelmia aletaan rakentamaan. Vastaanotin tutkimukseni tekemisen aikana tutkittavilta joko suoraan tai epäsuorasti paljon erilaisia kertomuksia siitä, mitä he haluaisivat joko tulevaisuudeltaan tai elämältä ylipäänsä. Useimmille Suomeen jääminen oli ehdoton, toiset taas ajattelivat Suomea enemmänkin pysähdyspaikkana. Useimmat pakolaiset halusivat palata kotimaahansa määrittelemättömän ajan kuluessa. Pääasiassa tulevaisuus Suomessa nähtiin toiveikkaana ja monet tytöt uskoivat tasavertaisiin mahdollisuuksiin opiskelupaikkojen ja töiden saamisen suhteen, kun kotoutumisprosessi on saatu hyvään vauhtiin. Kaikista hienointa oli huomata se, että vaikka muutamien tyttöjen elämä ei olekaan saanut parhainta mahdollista alkua, tai heille ei ole tarjottu samanlaisia lähtökohtia kuin muille, elämänhalu eikä omien unelmien tavoittelu ole kuitenkaan kadonnut.

Useimmille maahanmuuttajille muutto Suomeen ei ollut tietoinen valinta, sillä suurin osa tutkittavista oli saapunut Suomeen pakolaisena tai perheen yhdistämisen kautta. Tämän vuoksi odotuksia Suomessa asumisen suhteen oli ehtinyt muodostua vain harvalle tutkimukseen osallistuneelle. Useimmille Suomeen tuleminen oli raskasta ja vaikeaa, eikä oltu varmoja mitä tulevaisuus tuo tullessaan. Mahdollisuus hyvään elämään perheelle ja itselle on usein se asia jonka läpi asioita katsotaan, ja suhde uuteen kotimaahan ja paikkaan arvioidaan. Ajatusten kerrottiin pääasiassa kuitenkin muuttuneen muuton jälkeen. Alla oleva sitaatti kuvaa Esterin pelkoa siitä, että Suomessa häntä kohdeltaisiin huonosti, koska on nainen. Uskon, että tämä kuvastaa monien muidenkin maahanmuuttajien ajatuksia Suomeen muuttamisesta. Puheessaan hän viittaa myös uskontoon ja luuli, että eri kulttuuritaustoista tulevaa ihmistä kohdeltaisiin huonommin kuin kantasuomalaista.

“No ennen Suomeen tuloa oon aikaisemmin islamilaisesta maasta ja sellaisesta kulttuurista ja kun länsimaihin muuttaa niin odotin että kohdeltais huonosti naisena mutta huomaisinkin ihan päinvastoin nyt että kaikki on tasavertaista ihmiset, että erivärinen ei tarkoita automaattisesti alemmuutta ja eri asemassa kuin kantaväestö” (Haastattelu 22.4.2015)

Joidenkin maahanmuuttajien odotukset Suomessa asumista kohtaan olivat suuret. He arvostavat Suomen koulutusjärjestelmää sekä tasa-arvoista yhteiskuntaa ja olivat aikaisemmin kuulleet, että Suomi on hyvä paikka asua. Odotukset olivat pääasiassa täyttyneet Suomeen muuton jälkeen. Tulevaisuuden realistiset näkemykset kuvastavat kaikkien haastateltujen maahanmuuttajien ajatuksia. Kysyttäessä tulevaisuudesta haastateltavien vastaukset liittyivät pääasiassa opiskeluun tai työhön. Pidemmälle tähtääviä suunnitelmia ei oltu tehty, vaan toiveet liittyivät lähitulevaisuuteen. Alla olevassa sitaatissa Amira kertoo, millä tavalla hän kokee tulevaisuutensa Suomessa. Suomen kielen kurssiin loppuun saattaminen ja tulevaisuuden haaveammatti kertovat siitä, että opiskelu on tärkeä osa hänen elämäänsä Suomessa.

“Omasta mielestä oon kotoutunut hyvin ainakin, ja elämässä ei oo muita tietoja kuin suomen kielen kurssi loppuun. ... En oo suunnitellut vielä mutta toivon että voin opiskella ja jos vain pystyy niin haluaisin opiskella hammaslääkäriksi.” (Haastattelu 15.4.2015)

Tutkimuksen aikana nuoret kertoivat vanhempiensa toivovan, että he rakentaisivat elämäänsä Suomeen, ja odotuksia tulevaisuudelle asetettiin vanhempien toiveesta. Myös projektiin osallistuminen sai vanhemmilta tukea, sillä he toivoivat tyttöjensä osallistuvan mahdollisimman moneen erilaiseen toimintaan ja halusivat, että he viettävät aikaa enemmän kodin ulkopuolella. Anne Alitolppa-Niitamo (2003) havaitsi somalinuoria ja heidän perheitään koskevassa tutkimuksessaan, että nuorten vanhemmat kohdistivat paremman elämän odotukset voimakkaammin lapsiin ja heidän koulumenestyksenä kautta nouseviin mahdollisuuksiin, sillä heidän oma työllistyminen oli osoittautunut vaikeaksi (Alitolppa-Niitamo 2003, 20). Vastaava tilanne näkyi myös monen tähän tutkimukseen osallistuneen nuoren elämässä, sillä vanhemmat kannustivat nuoria koulunkäyntiin ja hyvän elämän saavuttamiseen Suomessa.

Lapsen tulevaisuuden ajattelemisen näkyi myös niillä tutkittavilla, joilla oli omia lapsia. Elämä Suomessa rakennettiin heidän varaan kauttaan. Äidit painottivat Suomen turvallisuutta ja sitä, että Suomessa lapsille on hyvät lähtökohdat. Esimerkiksi Rita painotti jokaisessa haastattelussa tehdyssä kysymystä asioita, mikä on lapselleen parhaaksi, ei sitä mikä olisi hyväksi hänelle itselleen. Rita korosti haastattelussa olevan tärkeää, että lapsella on myös hyvä olla Suomessa. Heidän perheensä haluaa olla Suomessa pidempään, ja työn löytäminen on yksi tavoitteista. Odotukset ovat myös realistisia, sillä tiedettiin jo etukäteen, että Suomessa on vaikea saada töitä ilman kielen osaamista. Lapsen etu meni kuitenkin oman edun edelle.

“I like it here, also my daughter. We want to stay here longer and I want to find a job, even it’s hard. I would like to study Finnish and search job same time” (Haastattelu 1.4.2015)

Lähes jokainen projektiin osallistuva nuori halusi lisää tekemistä vapaa-ajalle. Erityisesti toivottiin liikunnallista tekemistä, esimerkiksi eri urheilulajeihin tutustumista tai tytöille omia liikuntaryhmiä. Myös naisten tanssiryhmää ehdotettiin perustettavaksi. Monet tutkittavat kertoivat, että pitäisivät uimisesta, mutta eivät uskonnon vuoksi voi uida Suomessa, sillä se rajoittaa mahdollisia paikkoja joihin mennä. Liikunnan on todettu edesauttavan maahanmuuttajien kotoutumista (esim. Myrén 1999). *Polku kotiin*-projektissa liikunta on ollut muiden tapojen lisäksi yksi maahanmuuttajien aktivoimisen keino. Koulun jälkeinen vapaa-ajan toiminta oli Esterin tapa kuluttaa vapaa-aikaa, mistä hän oli innostunut kovasti. Hän oli aloittanut koulun jälkeisenä aikana tapahtuvan nuorten

harrastusohjelman, johon kuuluu erilaisia seikkailuja sisältäen liikuntaa, taitoja ja palveluja. Seikkailuja tehdään yksin tai ryhmässä. Ester oli suorittamassa haastatteluhetkellä palvelua, jota hän oli tekemässä vanhainkodissa. Hän kertoi, että voisi tulevaisuudessa työskennellä lähihoitajana, johon kipinä oli syttynyt juuri vanhainkodissa käydessä.

Useimmat tutkimukseen osallistuvat tytöt ja nuoret naiset viettivät pääasiassa aikaansa kotona. Tämä ei ole välttämättä heidän oma valintansa, sillä kotityöt jäävät monessa kulttuurissa automaattisesti naisen hoidettavaksi. Kotiin jääminen on myös tietoinen valinta, sillä esimerkiksi kotitöitä ei nähdä tyttöjen velvollisuutena negatiivisessa mielessä. Projektin tavoitteena on aktivoittaa tyttöjä juuri siksi, että heitä ei usein näy esimerkiksi nuorisotaloilla samassa määrin kuin maahanmuuttajapoikia. Syitä tähän on monia, eikä kyse ole pelkästään siitä, että tytöiltä kielletäisiin poistuminen kotoa. Kun projektin työntekijät olivat tutustuneet tyttöihin paremmin he huomasivat, että tytöt halusivat mieluummin opiskella kotona, kuin lähteä ulos nuorisotalolle.

Eräs projektin työntekijöistä sanoi, että tytöt näyttävät olevan paljon motivoituneempia opiskelemaan ja tekemään esimerkiksi kotitehtäviä kotona, eivätkä sen takia ole niin paljon ulkona. Myös kotitöiden tekeminen, ruoan laittaminen ja perheen auttaminen kuuluu kulttuuriin, eikä sen koeta olevan mitenkään pakotettua, vaan se tulee jokaisesta itsestään. Monesti tytöillä on ongelmana myös se että he ovat ujoja, heillä ei ole kavereita eivätkä he yksinkertaisesti tiedä mihin menisivät jos menevät ulos. (Ote tutkimuspäiväkirjasta 29.1.2015)

Sitaatti kuvaa hyvin niitä odotuksia ja ennakkokäsityksiä, joita muut asettavat maahanmuuttajatyttöille. Yksi syy kotona viihtymiseen on opiskelu, sillä monet tutkimukseen osallistuneista tytöistä olivat äärettömän motivoituneita suomen kielen oppimiseen sekä ylipäänsä opiskeluun. Tämä herättää myös ajattelemaan uudesta näkökulmasta sitä miksi tytöt eivät näy katukuvassa.

4.2 Sisällä vai ulkopuolella? - kotoutumisen haasteet ja keinot

Tämän kappaleen tarkoituksena on jakaa kotoutumisen tarinoita kahteen eri teemaan: niihin, joissa jäädytään tai ollaan vaarassa jäädä yhteiskunnan ulkopuolelle, ja niihin joissa

olla pääsemässä sisälle. Kotoutumisen mittaaminen tapahtuu niin, että aluksi käyn läpi maahanmuuttajien tarinoiden haasteita ja ongelmia, sekä pohdin asioita jotka altistavat yhteiskunnan ulkopuolelle jäämistä akkulturaatioteorian kautta. Kolmannen sektorin rooli maahanmuuttajien elämässä kasvaa erityisesti silloin, kun maahanmuuttaja on jäämässä niin sanotusti virallisen järjestelmän ulkopuolelle. Toisaalta taas pohdin mitkä ovat niitä tarinoita ja tapauksia, joissa ollaan päästy sisäpuolelle. Kuten jo aikaisemmin on mainittu, yhteiskunnan sisäpuolelle pääsemiseksi vaaditaan maahanmuuttajan omaa työtä, mutta erilaiset lähtökohdat luovat paremmat edellytykset sisäpuolelle pääsemiseen, ja tätä kautta parempaan akkulturaatioon. Näiden maahanmuuttajien tarinoita pohdin erityisesti hybridi-identiteetin käsitteen kautta, sillä tarinoiden tytöt ovat pystyneet omaksumaan uudenlaisia identiteettejä, jotta integroituisivat yhteiskuntaan.

4.2.1 Ongelmat ja haasteet - riski jäädä ulkopuolelle

Kotoutumisen alkuvaiheessa maahanmuuttajat kohtaavat paljon haasteita ja he tarvitsevat monenlaista apua tiedonhankintaan, yhteiskunnan toimintaan ja palveluihin liittyvissä asioissa. Tämä siirtymävaihe on erityisen haastava kenelle tahansa maahanmuuttajalle, mutta erityisesti nuorille maahanmuuttajille, jotka eivät osaa suomen kieltä tai eivät välttämättä ole olleet kunnollisessa koulussa elämänsä aikana. Ikään suhteutettuna oma paikka ei välttämättä löydy sieltä missä sen “pitäisi” tietystä iässä olla. Maahanmuuttajien sopeutumista valtakulttuuriin voidaan kuvata akkulturaation käsitteellä. Tässä kappaleessa esittelen haastatteluissa sekä kotikäynneillä esiintyviä maahanmuuttajia, joilla jokaisella on eri syistä johtuen vaara jäädä yhteiskunnassa ulkopuolelle. Akkulturaatiomalli auttaa selventämään sitä, mihin maahanmuuttajien paikka on tällä hetkellä asettumassa yhteiskunnassa.

Rita muutti puolison ja pienen lapsen kanssa Suomeen puolison töiden vuoksi. Aluksi he asettuivat Suomessa toiseen kaupunkiin mutta he tiesivät, että muutaman kuukauden kuluttua he muuttaisivat ja jäisivät pysyvästi Jyväskylään. He olivat aikaisemmin kuulleet Suomesta ja Jyväskylästä puolison työkaverilta, ja olivat jonkun verran tutustuneet Suomeen internetin kautta. Oletus suomalaisesta yhteiskunnasta oli positiivinen, ja Rita kehui erityisesti lapsille suunnattuja palveluja kuten koulutusta, päiväkoteja ja sitä, että Suomessa esikoulu paikasta ei tarvitse kilpailla tai maksaa. Hän kertoi, että

lapsiystävällisyys oli oikeastaan yksi pääsyy Suomeen muuttamiselle, sillä vanhemmat haluavat lapselleen paremman tulevaisuuden kuin mihin kotimaassa olisi mahdollisuus.

Hän kertoo, että he eivät saaneet tietoa Suomesta, kotoutumisesta tai asumisesta muuttaessaan miltään taholta. Apuja antoi vain puolison työpaikka ja hänen esimiehensä. Ritasta tuntui aivan kuin joku olisi unohtanut heidät. Elämän alkuun saaminen uudessa maassa ja kaupungissa oli hankalaa, sillä maistraatti ei jostain syystä ollut pystynyt rekisteröimään heidän kotikuntaa tai osoitetta Suomessa. Rita ei saanut ensimmäisen vuoden aikana lainkaan lastenhoidon tukea alle kolme vuotiaasta lapsestaan, sillä kotikuntaa ei ollut. Hän ei ollut myöskään tajunnut ilmoittautua työttömäksi työnhakijaksi, eikä hakea työttömyysturvaa. Ritan mukaan joku Kelalla joskus mainitsi siitä, mutta asia jäi kuitenkin hoitamatta. Ensimmäiset kuukaudet Suomessa olivat hänelle ja koko perheelle sekavaa aikaa. Rita kuvaa haastattelussa myös yksinäisyyden tunnetta, jota tunsikin koko perhe Suomeen muutettaessa. Tämän tutkimuksen perusteella yksinäisyys on yksi suurimmista ongelmista jonka maahanmuuttajat kohtaavat.

“At the beginning here it was a bit difficult for us because we didn’t have information and sometimes we were lonely. After some time we know more information about the city and Finland I think I start to like it more and more.” (Haastattelu 1.4.2015)

Tutkimuksen tekemisen hetkellä Rita pohti joko aloittaisi työnhaun ja menisi Suomen kielen kurssille. Vaikka lapsi oli jo aloittanut päivähoiton, Rita ei vieläkään saanut työmarkkinatukea juuri siksi, että ei ole käynyt ilmoittautumassa TE-toimistoon. Nyt hän tiesi millä tavalla se pitää tehdä, mutta ei ollut vielä halunnut käydä. Taloudellista pakotetta ilmoittautumiseen hänellä ei ollut, sillä puoliso on töissä. Hän on ollut Suomessa jo kaksi ja puoli vuotta, eikä ollut päässyt vielä kotoutumisen piiriin. Vaikka Ritalla on korkeakoulututkinto, hän ei usko että voi työllistyä sillä Suomessa. Hän haluaisi tehdä oman alansa töitä, mutta ei ota siitä tällä hetkellä painetta, vaan pyrkii oppimaan suomen kieltä ensin. Tulevaisuuden hän näkee kuitenkin toiveikkaana ja uskoo että he viihtyvät Suomessa pidempään.

Sosioekonomisen aseman muutos Ritan elämässä on ollut merkittävä. Hän on ollut lähtömaassaan korkeasti koulutettu, mutta Suomessa hän ei ole saanut samaa asemaa. Tämä on yksi riskitekijä, joka uhkaa maahanmuuttajan henkistä hyvinvointia (ks. Liebkind

1994, 32). Rita ei kuitenkaan ole nähnyt asiaa uhkana vaan kokee, että uudessa maassa tulee oppia ensin kieli, ennenkuin pystyy elämään tavallista elämää. Ritan tapauksessa myös kielitaidon puute on riskitekijä, mutta englannin kielellä pärjää Jyväskylässä. Rita ei korosta puheissaan omaa kotimaataan, vaan ihannoii Suomea suuresti. Hänellä ei ole suurta innostusta säilyttää kontakteja kotimaahan perheenjäseniä lukuunottamatta, vaan haluaa panostaa suomalaisuuteen. Akkulturaatioprosessissa Ritan tilannetta kuvaa assimilaatio eli sulautuminen mikä tarkoittaa, että hän pyrkii omaksumaan suomalaiset arvot ja identiteetin, eikä niin välitä omasta kulttuuristaan. Prosessi on kuitenkin siinä mielessä haastavassa tilanteessa, että kontakteja suomalaiseen yhteiskuntaan on vielä vähän, eikä suomen kielen oppiminen ole vielä alkanut. Ritan tapaus on siinä mielessä erikoinen muihin tutkimukseen osallistuneisiin verrattuna, että taloudelliset edellytykset sekä halu akkulturaatioon ovat olemassa, mutta ajatus siitä, että integroitumisprosessi on niin vaikea, estää Ritaa aloittamasta esimerkiksi suomen kielen kurssia.

Marian tapauksessa turvapaikkapäätöstä oli ehditty odottaa jo reilu kaksi vuotta, kunnes Suomi hyväksyi perheen hakemuksen. Heidän tapauksessaan muutto Suomeen tuli lyhyellä varoitusajalla, mutta se ei heitä haitannut. Päätöstä oltiin osattu odottaa ja toive muuttamisesta oli elänyt heidän mielessään. Maria, hänen puolisonsa ja heidän kouluikäinen poikansa olivat jo viisi vuotta sitten paennut Iranista Turkkiin, ja he olivat eläneet pakolaisasemassa sekä Turkissa että Intiassa ennen Suomeen muutttoa. Hän kertoo, että Suomeen asettuminen ei ollut hankalaa, sillä hän puhui englantia jolla pystyi kommunikoimaan ihmisten kanssa ja kielitaidon avulla he saivat sellaiset asiat selville jotka halusivat. Hän kuitenkin koki, että he eivät saaneet tarpeeksi tietoa muuton yhteydessä asioista, joita heidän pitää hoitaa.

“No, I didn’t get enough information [when we moved]. It wasn’t enough but we try to learn. This is my problem I still don’t know the name of street, name of the area, I need to learn more about the names they are difficult for us. In palapeli they only informed the museum and all famous places.” Haastattelu 9.4.2015.

“At the first time I though [integrating here] was difficult, but it wasn’t. For me I think it’s easier. Sometimes people come to my home and ask we have these problems, I think no it’s not a problem, it’s ok, I don’t know why... I think we need to find answers together. If I can do alone I do,” (haastattelu 9.4.2015)

Maria korosti erityisesti maahanmuuttajan omaa motivaatiota kotoutumisessa ja ihmetteli miten monille muille maahanmuuttajille asioiden hoitaminen tai Suomeen sopeutuminen on niin vaikeaa. Hän on itse tottunut olemaan aktiivinen ja haluaa edistää perheensä asemaa Suomessa. Hän on motivoitunut Suomen kielen oppimiseen ja haluaa antaa oman panoksensa työmarkkinoille jos vain saisi töitä. Hän ei myöskään kokenut olevansa eri asemassa kuin kantasuomalaiset, vaan uskoi siihen, että kielen oppimisen jälkeen hänellä on yhtä suuri todennäköisyys päästä töihin kuin kenelle tahansa muullakin. Maria oli aloittanut melkein heti Suomeen muuttamisen jälkeen Suomen kielen kurssin.

Marialla oli suuri into päästä jo töihin ja opiskelemaan, mutta suomen kielen kurssi oli vielä kesken, eikä kielitaito ollut edellisenä vuonna riittänyt vielä lähihoitajakouluun pääsemiseen. Englannin kielen taito sen sijaan oli hänellä erittäin hyvä, ja hän oli opiskellut viestintää yliopistossa kotimaassaan. Suomessa Maria on ollut turhautunut, sillä ei ole saanut sellaista tekemistä, mitä hän olisi halunnut jo tähän mennessä saavuttaa. Projektin sekä työharjoittelun kautta hän on saanut lisää varmuutta suomen kielen puhumiselle, mutta hän on pettynyt, ettei voi päästä uudelleen työharjoitteluun. Marja Tiilikaisen (2008) tutkimuksessa maahanmuuttajanaiset olivat oppineet Suomea eri tavoin: jotkut pääosin itsenäisesti, toiset erilaisilla kursseilla. Tiilikaisen haastateltavat painottivat sitä, että heidän kielitaitonsa oli kehittynyt pikemminkin työssä kun kursseilla, sillä kursseilla ei otettu huomioon yksilöllisiä tarpeita. (Tiilikainen 2008, 99). Tämä havainto näkyy myös omassa tutkimuksessani, sillä monet naiset korostivat suomen kielen oppimista esimerkiksi työssäoppimisen tai projektin kautta enemmän mitä suomen kielen kurssilla. Tästä näkökulmasta kolmas sektori on tärkeässä roolissa tarjotessaan maahanmuuttajille esimerkiksi työharjoittelupaikkoja.

Marian akkulturaatioprosessi on pääosin hyvällä mallilla. Hän on integroitumassa Suomeen, ja haluaa saada kontakteja suomalaisiin ihmisiin. Motivaatio tähän on suuri. Maria kuitenkin haluaa myös säilyttää siteet kotimaahan, ja pitää oman maalaisia ystäviä tärkeänä voimavarana. Integraatio näyttäytyy vielä osittaisena riippuen siitä, mihin osa-alueisiin kiinnitetään huomiota. Saukkosen (2013) mukaisesti integraation osa-alueisiin viitaten pisimmällä on varmasti tässä tilanteessa henkinen integraatio, sillä Suomen kulttuuriin samaistuminen on jo tullut. Sosiaalinen ulottuvuus on kesken, sillä kielitaito ja kontaktit suomalaisiin ovat vielä vähäisiä. Poliittinen integraatio tulee todennäköisesti

vasta huomattavasti myöhemmässä vaiheessa. On kuitenkin selvää, että Marian selkeä tavoite on integraatio. Haasteena kuitenkin on Marian turhautuminen, sillä hän on tottunut olemaan kotimaassaan korkeakouluopiskelija, jolla on selkeä tavoite ja suunta elämällä. Tällä hetkellä hän on Suomessa välitilassa, sillä vaikka motivaatio töiden ja opiskeluiden tekemiselle riittää, yhteiskunta ei tarjoa hänelle tarpeeksi tukea tai nopeuta prosessia esimerkiksi uuden työharjoittelun kautta. Marian tilannetta kuvaa hyvin se, että hän sanoi olevansa riittämätön suomalaisen yhteiskunnan yhdenvertaiseksi jäseneksi (ks. kpl 4.2.2).

Ester muutti Suomeen perheenyhdistämisen kautta reilu kaksi vuotta sitten. Ennestään Suomessa asui perheen isosisko, mutta nyt vanhemmat ja perheen nuoremmat lapset pääsivät Suomeen. Esterin elämä pakolaisleirillä oli ollut haastavaa ja hän kertoi, ettei ollut tehnyt leirillä pariin vuoteen mitään muuta kuin vähän opiskellut. Hän oli kuullut siskolta, että Suomi on rauhallinen maa jossa on hyviä kouluja ja opiskelumahdollisuuksia. Hän suhtautui Suomeen muuttoon hyvin, vaikka ensimmäisinä päivinä ympäristö ei näyttänyt miellyttävältä. Esteriä pelotti ja hän pysytteli pelkästään sisätiloissa. Heti muuton jälkeen oman yhteisön jäsenet tulivat vierailulle heidän kotiinsa, ja siskon ystäväistä tuli myös heidän ystäviään. Ester on hyvin herkkä tyttö, eikä hän mielellään puhunut kotimaan tapahtumista. Hän kertoo viihtyvänsä Suomessa, mutta kertoo, ettei elämässä ole muuta sisältöä kuin koti ja koulu. Hän ikävöi takaisin kotimaahansa enimmäkseen ystäviensä vuoksi.

Kolmannen sektorin asema Esterin akkulturaatioprosessissa on ollut merkittävä. Projektin myötä Ester on saanut kosketuspintaa suomalaiseen kulttuuriin ja elämäntapaan, johon hän ei olisi ilman projektia niin hyvin tutustunut. Esterin lähtötilanne huomioon ottaen projekti on tuonut hänelle paljon sisältöä elämään. Alla oleva sitaatti kuvaa sitä, miten pienistä asioista kotoutuminen ja tutustuminen suomalaiseen yhteiskuntaan voidaan aloittaa, ja miten merkityksellisiä ne ovat.

“Parhaimmaksi kokemukseksi projektin parissa Ester kertoo sen, kun he kävivät Outin kanssa kahvilla keskustassa. Tämä oli Esterin ensimmäinen kerta keskustassa tai kahvilassa. Hän sanoi ettei ole ikinä nähnyt suomalaisia niin hymyileväisinä. Outi oli tämän kerran jälkeen tajunnut ettei Ester näe suomalaisia missään muualla kuin bussipysäkillä tai ruokakaupassa.” (TPK 2.12.2014)

Pakolaisuuden aiheuttamat ongelmat kuten pakkomuutto, kodin menetys ja ero perheenjäsenistä ovat haastavia kaikenikäisille maahanmuuttajille. Erityisen haastavaa se on ollut tutkimukseni kahdelle teini-ikäisenä Suomeen muuttaneille tytölle, Esterille ja Amiralle. Ester on luonteeltaan herkkä ja haavoittuvainen, ja ne hankaloittavat akkulturaatiota. Hän on kuitenkin motivoitunut koulunkäyntiin ja opiskeluun, ja haluaa tutustua suomalaisiin ihmisiin ja kulttuuriin, omalla tahdillaan. Ester myös arvostaa omaa kulttuuriaan ja haluaa säilyttää siteet omaan kulttuuriin. Hänen akkulturaatiostrategiansa on integraatio, mutta luonteensa ja taustansa takia tarvitsee paljon tukea ja huomiota, jotta pääsisi yhteiskunnan sisäpuolelle myös henkisellä tasolla. Tällä hetkellä valtion tuki pelkän valmistavan kurssin kautta ei ole riittävää. Hänen identiteettinsä on muotoutumassa, ja pakolaisuus sävyttää kulttuuritaustaa varmasti vielä pitkälle elämään. Tässä prosessissa muotoutuu myös hänen oma hybridi-identiteetti, jonka pystyy jakamaan muiden pakolaisnuorten kanssa. Haasteellista Esterin tilanteessa on se, millä tavalla nuori saadaan ohjautumaan välitilasta integraation tielle. *Polku kotiin*-projektilla on ollut tärkeä rooli suunnan näyttäjänä, ja vain aika näyttää miten integraatio onnistuu.

Amira oli muuttanut kaksi vuotta sitten Suomeen pakolaisena perheensä kanssa. Hän kävi ensimmäisen kouluvuoden Suomessa maahanmuuttajien valmistavalla luokalla. Sen jälkeen hän siirtyi suomalaisen peruskouluun, mutta ei pystynyt aloittamaan koulua samaan ikäluokkaan kuuluvien luokalta. Amira meni alemmalle luokalle, sillä hänen aiempi opintotausta kotimaassa on vähäinen, ja koulujärjestelmä sekä opiskelukulttuuri ovat olleet täysin erilaisia. Amira kertoi haastattelussa, että häntä ei haittaa se, ettei ole ikäistensä kanssa samalla luokalla. Pelkästään uudenlaiseen opiskelukulttuuriin sopeutuminen vie aikaa ja Amiran vähäinen suomen kielen taito vaikeuttaa opiskelua. Alla oleva sitaatti on kopio tutkimuspäiväkirjasta siltä kotikäynniltä, kun keskustelimme Amiran ongelmasta koulun kanssa. Ikänsä puolesta hän ei enää saisi jäädä peruskouluun, vaikka siellä olisi vielä kaksi vuotta opintoja jäljellä.

“Ongelmana on se, että hän täyttää pian 17 vuotta eikä oppivelvollisuutta enää tämän jälkeen ole. Tällöin koululla on ilmeisesti mahdollisuus olla ottamatta häntä enää kahdeksannelle luokalle. Amira tuntuu muutenkin olevan ahdistunut tulevaisuudestaan Suomessa, eikä tämä ainakaan helpota asiaa. Eihän se nyt voi olla mahdollista ettei koulua voi käydä loppuun.” (TPK 10.12.2014)

Amiralla on riski jäädä ikänsä puolesta perusopetuksen ja aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen välimaastoon. Hän on vaarassa syrjäytyä koulutuksesta ja työelämästä jos ei saavuta riittävää osaamistasoa peruskoulussa. Yksi *Osallisena Suomessa*- hankkeen kohderyhmistä olivat juuri 13-25 vuotiaat nuoret, joilta puuttui perusasteen koulutus. Kehittämissuunnitelmassa huomattiin koulutusjärjestelmän pullonkaula niille maahanmuuttajille, joilla oli vähäinen koulutustausta, sillä heiltä puuttui selkeä koulutusmalli. Arviointiraportin mukaan nuorten saama ohjaus ja tuki riippuu paljon siitä missä kunnassa ja millaisessa oppilaitoksessa nuori opiskelee. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2014, 16-17). Välimaastoon jääminen on Amiralle pelottava ajatus, sillä hän haluaisi jatkaa peruskoulussa, eikä halua lähteä yhtäkkiä esimerkiksi maahanmuuttajien luokalle. Tilanne on myös akkulturaation näkökulmasta haasteellinen, sillä Amiralla on halu päästä sisälle valtakulttuuriin, mutta järjestelmä uhkaa olla esteenä sille. Tällaista tilannetta voidaan luonnehtia segregaaation käsitteellä, jolloin yhteiskunta ei pysty tukemaan maahanmuuttajaa ja ottamaan hänen tilannettaan huomioon. Myös alitolppa-Niitamo (2003, 21) havaitsi etnografisen tutkimuksen kenttätyössään, että murrosikäisenä ja sen kynnyksellä saapuneilla nuorilla oli ikäluokkaan ja kansalaisuuksien välitilaan liittyviä haasteita.

Suomeen sopeutuminen ja akkulturaatioprosessi on ollut Amiralle vaikea alusta lähtien. Kahden vuoden Suomessa asumisen aikana Amira on oppinut puhumaan jo suhteellisen hyvää suomea, ja kielen avulla hän pystyy kommunikoimaan muiden suomea puhuvien kanssa. Tässä mielessä hän on kotoutunut hyvin. Hänellä ei kuitenkaan ole suurta motivaatiota elämään Suomessa. Hän kuvaa elämäntapahtumat Suomessa sijoittuvan pelkästään kodin ja koulun väliin, ja tämä on hänen mielestään tuskastuttavaa. Ajatukset ovat jatkuvasti kotimaassa, ja halu sinne palaamisesta on noussut mieleen.

“Puheeksi tuli koko perheen keväälle sijoittuva lomamatka, jolloin he menevät ensimmäistä kertaa käymään kotimaassaan sieltä lähtemisen jälkeen. ... Amira kertoi ettei halua tulla enää takaisin Suomeen vaan haluaa löytää miehen ja jäädä sinne. Äiti ei kuulemma pidä tästä ajatuksesta mutta se ei ilmeisesti auta kääntämään hänen päätään.”
(TPK 7.1.2015)

Vaikka integraatio on sosiaalisen integraation osalta edistynyt, maahanmuuttajan omalla motivaatiolla on suuri merkitys akkulturaatioprosessissa. Jos motivaatiota yhdistyä

valtakulttuuriin ei ole, integraatio on mahdoton. Amiran tilannetta kuvaa paremmin separaatio, jossa hänellä ei ole kiinnostusta yhdistyä valtakulttuuriin, ja oma kulttuuritausta on hänelle tärkeä. Tämä voi olla myös hänen tiedostamatonta käyttäytymistä, sillä hän on kuitenkin motivoitunut koulunkäyntiin tosin vain siksi, että siellä on pakko käydä.

“Nadjan tilanne on vaikea, sillä koska kurssipaikkoja ei ole, joten kaikki joilla on alle kolmevuotias lapsi joutuvat olemaan kotona, sillä heillä on siellä jotain tekemistä. Jos lasta ei olisi, hän olisi kurssijonossa paremmissa asemissa. Hän ei haluaisi olla kotona mutta ei voi tilanteelle mitään ja on tähän turhautunut. Hän ei oikein pysty edistämään kotoutumistaan niin kauan, kun joutuu vain olla toimettomana kotona.” (TPK 1.12.2014)

Yllä olevassa sitaatissa kuvaan Nadjan turhauttavaa tilannetta, kun hänen täytyy olla kotona lapsen kanssa, koska ei pääse kurssille. Hän kertoo pelkäävänsä, että hänelle käy samalla tavalla kuin hänen ystävälleen, joka joutui odottamaan kurssille pääsyä yli vuoden tekemättä mitään. Tämä tilanne on erityisen haastava, sillä yhteiskunta jättää väkisin ulkopuolelle määrittelemättömäksi ajaksi. Nadja on motivoitunut oppimaan suomen kieltä, mutta ilman suomen kielen kurssia integroituminen on vaikeaa. Projektissa on keskitytty siihen, että Nadja oppisi puhumaan suomea. Vuoden projektissa olemisen jälkeen hän pystyy muodostamaan jo lyhyitä lauseita, ja ymmärtää yksinkertaista suomen kieltä. Jo pelkästään tämä kertoo siitä, kuinka tärkeää kielen oppimisen kannalta on kielen käyttäminen ja sen puhuminen oppijalle on. Kolmas sektori on äärimmäisen tärkeässä roolissa aktivoimassa maahanmuuttajia, ja Nadjan tapauksessa *Polku kotiin*- projekti on toiminut kotouttajana sekä suomen kielen ja kulttuurin opettajana silloin, kun julkinen sektori ei ole pystynyt tarjoamaan apua.

4.2.2. Miten päästä sisälle?

Haastavien tapauksien lisäksi tutkittavista löytyi paljon akkulturaatiota edistäviä tekijöitä niin maahanmuuttajien oman toiminnan, kuin myös yhteiskunnan tuen kautta. Projektiin osallistui myös sellaisia nuoria, jotka eivät välttämättä kuulu enää projektin varsinaiseen kohderyhmään. Projektin alkuperäinen tavoite on tavoittaa syrjäytymisvaarassa olevia maahanmuuttajanuoria ja tukea kotoutumista ja heidän elämäänsä Suomessa sekä opettaa kieltä. Jasmine on projektiin osallistuneiden kuopus joka on muuttanut jo 8 vuotta sitten Suomeen. Hän on käynyt suomalaista peruskoulua kouluikäisestä asti, ja oppinut suomen

kielen sekä omaksunut suomalaisen kulttuurin tavat. Hänen ikänsä on todennäköisesti arvioitu, sillä tarkkaa syntymäpäivää ei tiedetä. Projektin aikana hän kävi peruskoulun viidettä luokkaa. Alla oleva sitaatti on ensimmäisen tapaamisen jälkeen jolloin pohdin sitä, onko Jasmine *Polku kotiin*- projektin kohderyhmää.

“Mielestäni Jasmine on hyvin integroitunut tyttö ja hänellä on kavereita, sillä on asunut jo niin monta vuotta Suomessa nuoresta iästä lähtien ja hän kertoo harrastavansa monia eri juttuja. Hän käy koulua ja pitää siitä eikä hänellä ole arjen pärjäämisen kanssa ongelmaa. Tulin vain miettineeksi sitä miksi hän on mukana projektissa kun ei hän eroa “normaalista” nuoresta. Paitsi että on lähtöisin eri maasta ja kulttuurista. ” (TPK 25.11.2014)

Erilaisesta kulttuuritaustasta huolimatta Jasmine on päässyt hyvin kiinni suomalaiseen elämäntapaan. Hän käy peruskoulua ja hänellä on ystäviä ja harrastuksia omasta mielestään riittävästi. Jasmine on pystynyt muodostamaan itselleen jo uudenlaisen, vanhaa ja uutta kulttuuria yhdistävän hybridi-identiteetin. Akkulturaatiomalliin sovitettaessa Jasmine on mielestäni täysin integroitunut. Hän on jokaisella integraation osa-alueella samanikäisen kantasuomalaisen kanssa tasavertainen.

Tätä tutkimusta tehdessäni olen huomannut, että nuoret maahanmuuttajat jotka ovat peruskoulussa ovat integroituneet vanhemmalla iällä muuttaneita paremmin ja saaneet myös suomalaisia kavereita. Myös muut maahanmuuttotutkimukset osoittavat samaa. Esimerkiksi Jasinskaja-Lahden ja Liebkindin (2000) tutkimus venäjänkielisistä maahanmuuttajanuorista kertoo, että ne, jotka olivat muuttaneet Suomeen nuorempina tai olivat asuneet täällä kauemmin, olivat akkulturoituneempia kuin ne, jotka olivat muuttaneet vanhempina tai olivat asuneet Suomessa lyhyemmän ajan. (Jasinskaja-Lahti & Liebkind 2000, 130-131). Nuorten suomen kielen taito on kehittynyt nopeammin ja paremmin suomalaisen koulun käymisen ja suomalaisten ystävien johdosta. Heillä on hyvä suomen kielen taito, suomalaisia ystäviä sekä harrastuksia ja näin ollen enemmän sisältöä elämässä Suomessa. Niemelän (2003, 107) tutkimuksessa koulu on osoittautunut tärkeäksi ystävyuden solmimispaikaksi. Silloin kun osa tytöistä käy vain maahanmuuttajille tarkoitettua koulua kontaktit suomalaisiin tyttöihin on selvästi vähäisempiä. Jos verrataan tässä tutkimuksessa esiintyneitä maahanmuuttajien valmistavalla luokalla olevia nuoria ja peruskoulussa olevia nuoria, ovat maahanmuuttajille tarkoitettulla luokalla olevat

yksinäisempiä, ja he tunsivat olonsa eristäytyneeksi verrattuna niihin tyttöihin, jotka olivat peruskoulussa. Heillä oli myös vähemmän kavereita ja he kertoivat haluavansa saada niitä lisää.

Haastatteluissa tuli ilmi, että tutkittavat kokivat kuuluvansa suomalaiseen yhteiskuntaan, eikä oloa tunnettu ulkopuoliseksi kotoutumisen haasteista huolimatta. Tutkittavat eivät luokitelleet itseään toiseksi, tai maahanmuuttajaksi, vaan samanarvoiseksi kansalaiseksi. He kokivat yhteiskunnan ja muiden ihmisten kohtelevan heitä kuin ketä tahansa suomessa asuvaa ihmistä. Tämä eroaa esimerkiksi Huttusen tutkimista elämäkertansa kirjoittaneista maahanmuuttajista, sillä he kertoivat tulevansa kohdelluiksi pikemminkin kategorian edustajina kuin yksilöinä (Huttunen 2002, 330). Tutkittavat eivät korostaneet omaa etnisyyttään suhteessa suomalaisuuteen, vaan pitivät itseään samanlaisena kulttuurieroista huolimatta. Tämä ei kuitenkaan välttämättä tarkoita sitä että, he olisivat sulautumassa suomalaiseen elämäntapaan, sillä Huttusen (2002) mukaan maahanmuuttajat tulkitsevat elämänsä ja arvioivat suomalaisuutta monin tavoin. Tämä viittaa siihen, että kulttuurit sekoittuvat ja syntymässä on uusia hybridisiä muotoja etnisyydestä, jolloin nousee kysymykseksi uudenlaiset kamppailut minuudesta. (Huttunen 2002, 340).

Valtavirrasta poiketen Marialla oli eri näkemys omasta asemastaan suomalaisessa yhteiskunnassa maahanmuuttajana. Hän ei ajatellut, että häntä kohdeltaisiin eri tavalla siksi, että on maahanmuuttaja. Hän näki oman asemansa eriarvoisena siksi, koska ei osaa puhua suomea, eikä osaa ottaa kontaktia suomalaisiin ihmisiin ja yhteiskuntaan. Tässä hän näki vastuun oppimisesta maahanmuuttajalla itsellään ja oli tyytyväinen siihen, että yhteiskunta tarjoaa välineen oppia kieltä. Kulttuurien välinen vuorovaikutus ja vastavuoroisuuden tärkeys maahanmuuttajalle näyttäytyi myös tässä kohtaa (ks. kpl 4.1.2).

“No, I’m not [part of the society]. ... I can’t do anything for them. Still, I don’t know Finnish and I’m afraid to go places if they ask me something how can I answer. But I want to be. ... For me the most important is know Finnish. If you can talk with them you can contact.” (Haastattelu 9.4.2015)

Tämä sitaatti kuvaa sitä, että yhteiskunnan sisäpuolelle voi päästä monella tavalla. Marian mukaan sinne pääsee vain silloin, kun omaksuu valtakulttuurin kielen ja tuntee itse kuuluvansa sinne. Sisäpuolelle tulee itse haluta, ja siellä pitää tuntea olevansa.

Vuorovaikutuksen tulee olla molemminpuolista. Yhteiskunta voi auttaa tiettyyn pisteeseen asti, mutta lopulliset keinot ovat kuitenkin maahanmuuttajalla. Sisäpuolelle pääsyä hankaloittavat myös henkilökohtaiset ominaisuudet kuten itsetunnon puute tai vaikea lapsuus kotimaassa, vaikka ulkoisesti tilannetta ollaan tuettu kaikin mahdollisin keinoin.

5. MAAHANMUUTTAJIEN KOTOUTUMINEN SUOMESSA

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli havainnollistaa eri taustaisten nuorten maahanmuuttajatyttöjen- ja naisten kotoutumisprosesseja ja kokemuksia Suomesta, sekä selvittää millaisia haasteita he ovat kohdanneet Suomessa. Tarkoituksena oli tuoda esille mahdollisimman hyvin maahanmuuttajan oma näkökulma ja se, millaisena tutkittavat näkevät omat mahdollisuutensa Suomessa. Yksi tutkimuksen tavoitteista oli selvittää millainen rooli *Polku kotiin*- projektilla on ollut heidän elämässään. Tutkimuksen kohteena olivat *Polku kotiin*- projektiin osallistuvat maahanmuuttajat, joiden elämää tarkasteltiin havaintopäiväkirjan sekä haastattelujen kautta. Selvitin maahanmuuttajien kokemuksia Suomesta, heidän tulevaisuuden suunnitelmiaan sekä ajatuksia projektiin osallistumisesta. Seuraavaksi kerron tutkimukseni tulokset lyhyesti kaikkien tutkimuskysymysten osalta. Tämän jälkeen pohdin sitä, millä tavalla suomalainen kotouttamispolitiikka ja maahanmuuttajien tilanteet kohtaavat, ja millä tavalla käytäntöjä voisi kehittää maahanmuuttajan näkökulmasta. Päätän tutkimuksen yhteenvedolla ja jatkotutkimusideoilla.

Tutkimukseni tulokset kertovat, että kotoutumisprosessi on maahanmuuttajan näkökulmasta vaikeaselkoinen. Useimmilla tutkimukseen osallistuneilla maahanmuuttajilla ei ollut tietoa siitä, kuka tai mikä taho heidän asioitaan Suomessa hoitaa. Maahanmuuttajien vaikea elämäntilanne jo ennen Suomeen muuttoja vaikeutti kotoutumista entisestään. Useiden maahanmuuttajien apuna olivat erilaiset viranomaiset kuten sosiaalityöntekijät tai TE-toimiston virkailijat, mutta pääasiassa apu erilaisissa tilanteissa on saatu esimerkiksi *Polku kotiin*- projektin työntekijöiltä tai pidempään Suomessa asuneilta ystäviltä. Jokaisen maahanmuuttajan kotoutumisprosessi on myös hyvin erilainen, eikä niitä voi verrata toisiinsa. Myöskään yhtä ja oikeaa tapaa kotoutua ei ole, sillä maahanmuuttajien elämään vaikuttavat niin monet eri tekijät. Tämä tutkimus havainnollisti erityisen hyvin sitä, miten erilaisista lähtökohdista maahanmuuttajat tulevat Suomeen. Ideaalin kotoutumistavan määrittelemineen on mahdotonta, sillä jokaisen maahanmuuttajan akkulturaatioprosessi on omanlaisensa. Akkulturoituminen riippuu ensisijaisesti maahanmuuttajasta itsestään, mutta myös mahdollisuuksista, joita heille on tarjottu julkisen sektorin kautta.

Esimerkiksi pakolaisilla lähtökohdat kotoutumiseen ovat täysin erilaisia verrattuna työperäisen maahanmuuton takia maahan tulleisiin. Monella pakolaisella on ollut vaikeaa jo lähtömaassa, jolloin haasteet myös Suomessa tuntuvat vaikeilta. Työperäisen maahanmuuton kautta Suomeen saapuneet ovat valmistautuneet muuttoon etukäteen ja todennäköisesti myös haluavat sitä. Heillä saattaa olla rahaa valmiiksi säästössä, ja he ovat saattaneet työskennellä tai asua toisessa maassa aiemmin. Pakolaisiin verrattuna heillä on lähtökohtaisesti paremmat oltavat, sillä esimerkiksi raha näkyy elintasossa ja mahdollisuuksina tehdä enemmän asioita. Maahanmuuttoon liittyvät haasteet ja tarpeet ovat kuitenkin monessa suhteessa samanlaisia riippumatta siitä, millaisista taustoista maahanmuuttajat tulevat. Tutkimuksen kaikkia maahanmuuttajia yhdistävät yksinäisyys ja tarve kuulua johonkin. Kuulumiseen ja jäsenyyteen liittyviä asioita ovat ystävät, yhteisö tai esimerkiksi jokin harrastus, jonka maahanmuuttajat haluaisivat aloittaa. Erilaisista taustoista huolimatta vapaa-ajan viettotapojen puute, ystävien alhainen määrä ja halu suomen kielen oppimiseen ja kotoutumiseen olivat lähes kaikkia nuoria yhdistäviä tekijöitä.

Suomalainen maahanmuutto- ja kotouttamispolitiikka painottaa jäsenyyden yhteiskunnallista ulottuvuutta. Tämä tarkoittaa, että maahanmuuttajat pyritään ensisijaisesti kiinnittämään koulutusjärjestelmään ja työmarkkinoille. Honkatukian ja Suurpään (2007) mielestä tämä on merkki siitä millaisena hyvä yhteiskunnallinen jäsenyys suomalaisessa kotoutumispolitiikassa ymmärretään (Honkatukia & Suurpää, 2007, 13). Oman tutkimukseni nuorten puheista ja olemuksesta huokui myös jäsenyyden henkilökohtaisuus: ystävät, onnellisuus ja omien haaveiden toteuttaminen nähtiin yhtä tärkeinä asioina työllistymisen ja suomen kielen oppimisen rinnalla. Myös Honkatukian ja Suurpään tutkimuksessa kysymykset arkisesta hyväksynnästä tai syrjinnästä, ystävästä ja perhesiteistä tai yksinäisyydestä sekä kuulumisesta nousivat keskeisiksi (Honkatukia & Suurpää 2007, 13–14). Tämän tutkimuksen kautta vahvistuu näkemys siitä, että sosiaalinen integraatio vahvistaa maahanmuuttajien siteitä ja suhteita Suomeen, ja tarjoaa yhden tärkeän kuulumisen kokemuksen uuteen yhteiskuntaan.

Tämän tutkimuksen tulokset osoittavat, että maahanmuuttajat ovat kohdanneet Suomeen muuttaessaan paljon haasteita, jotka liittyvät sekä sosiaalisiin että institutionaalisiin asioihin. Useilla maahanmuuttajilla oli vaikeuksia saada apua Suomeen muuttaessaan, mutta asioiden kuitenkin kuvattiin lopulta selvinneen. Haasteita olivat myös pitkä

odotusaika suomen kielen kurssille, koulutuksen välitilaan jääminen iän puolesta ja kotouttamispolitiikan riittämättömyys tietyissä tilanteissa. Ystävien ja sosiaalisen tuen puute yhdistivät kaikkia tutkimukseen osallistuneita maahanmuuttajia. Maahanmuuttajat ovat selvinneet haasteista pääosin hyvin, sillä useimmilla on suuri motivaatio integroitua Suomeen. Akkulturaatioprosessi on myös lähes kaikkien tutkimukseen osallistuneiden maahanmuuttajien osalta kesken. Tutkittavilla oli monia akkulturaatiotapoja, joista osa oli tietoisia ja osa todennäköisesti tiedostamattomia. Tutkimustuloksista nähtiin myös, että maahanmuuttajien motivaatio on tärkeä akkulturaatiota edistävä tekijä. Kuitenkin joidenkin tutkittavien tapauksessa pelkkä motivaatio ei riitä, sillä akkulturaatiota vaikeuttivat myös ongelmat kotoutumisen järjestämisessä kunnan taholta. Tällöin akkulturaatio ei ole pelkästään maahanmuuttajasta itsestään kiinni.

Maahanmuuttajien ajatuksia ja mahdollisuuksia tutkittaessa huomattiin, että maahanmuuttajat uskoivat pääasiassa tulevaisuuteensa Suomessa. Tulokset osoittavat, että haasteista riippumatta maahanmuuttajat näkivät omat mahdollisuutensa Suomessa pääasiassa hyvinä ja tasavertaisina. Työllistymisen lisäksi ystävien löytämistä ja osallisuuden tunnetta korostettiin tärkeänä osana kotoutumista. Kielitaito nähtiin yhtenä tärkeimmistä kotoutumiseen johtavista yksittäisistä tekijöistä. Tutkittavat painottivat työllistymistä ja opiskelemisen mahdollisuuksia, ja uskoivat niiden tuovan parhaat mahdollisuudet integraatioon. Työllistymisellä on iso merkitys integroitumisessa, sillä se luo taloudellista pohjaa ja luo monia integraation edellytyksiä, kuten mahdollisuutta osallistua erilaisiin aktiviteetteihin tai harrastaa kotikaupungissa. Maahanmuuttajien työttömyydellä on samanlaisia negatiivisia seurauksia kuin valtaväestön työttömyydellä. Tutkittavat korostivat suomen kielen oppimista, ja kielitaidon nähtiin palvelevan integroitumista parhaiten. Tämä on linjassa myös muiden maahanmuuttotutkimusten kanssa, sillä kielen oppiminen selitti kaikkein parhaiten maahanmuuttajien integroitumista valtaväestöön (Liebkind ym. 2004).

Tutkimukseni tulokset kertovat, että kolmannen sektorin toiminnalla on tärkeä rooli maahanmuuttajien kotoutumisen edistämässä etenkin niissä tilanteissa, kun maahanmuuttaja on jäämässä yhteiskunnan ulkopuolelle. Projektilla on ollut tärkeä paikka tyttöjen kotoutumisen apuna sekä erilaisten kosketuspintojen luomisessa Suomeen muutettaessa. Projekti on antanut tekemistä vapaa-ajalle ja ideoita sen viettämiselle, tukea suomen kielen ja kulttuurin oppimiselle sekä tulevaisuuden suunnittelulle. Ajatukset

projektista olivat pääosin positiivisia, ja jokaiselle maahanmuuttajalle projekti on antanut jotain erityistä. Jokaisella projektiin osallistuneella maahanmuuttajalla oli eri tavoitteet ja toiveet projektille sekä myös syynsä osallistua. Osalle projekti opetti suomen kieltä ja toi kosketuspintaa suomalaiseen kulttuuriin, toisille projekti toi uusia ystäviä ja opetti kommunikointitaitoja. Toisten tavoitteena oli pelkästään keksiä tekemistä vapaa-ajalle ja saavuttaa tunne kuulua johonkin. Useimmille maahanmuuttajille projekti oli tätä kaikkea. Vaikka projekti antoi nuorille eväät ja mahdollisuuden tehdä erilaisia asioita, sen tarkoituksena oli myös osallistaa heitä tekemään itse, eikä niin, että kaikki tehtäisiin heille valmiiksi. Osallistamisen idea oli erityisen hyvä juuri sellaisten tyttöjen kohdalla, jotka eivät ole valmiiksi oma-aloitteisia tai eivät normaalisti tekisi aloitetta tai keksisi tekemistä. Työntekijät saattoivat antaa vinkkejä tai ehdotuksia tytöille erilaisista mahdollisuuksista, mutta valinta piti tulla nuorilta itseltään.

Kuten tutkimuksessa on tullut ilmi, kolmannella sektorilla on suuri rooli kotoutumisen edistäjänä. *Polku kotiin*- projektin työntekijät ovat kotoutumisen asiantuntijoita, ja he ovat saaneet paljon arvokasta ja henkilökohtaista tietoa maahanmuuttajien kulttuureista ja heidän elämästään. He ovat nähneet nuorten kiinnittymisen yhteiskuntaan ja tavat, jotka edesauttavat kotoutumista parhaiten. Heillä on taitoa ja tietoa toimia eri taustaisten maahanmuuttajien kanssa, mikä on äärimmäisen tärkeää. Vastaavaa tietoa ei kehity maahanmuuttoasiantuntijoille, jotka eivät työskentele maahanmuuttajien kanssa. Tästä syystä projektin toimijoita tarvitaan, kun kehitetään maahanmuuttajille suunnattuja palveluja ja toimintoja. Kolmas sektori näyttölee tulevaisuudessa, maahanmuuttajien määrän kasvaessa, erittäin tärkeää roolia myös sen vuoksi, että julkinen sektori ei pysty tarjoamaan riittävästi henkilökohtaista ja kohdennettua apua maahanmuuttajille heidän tarpeissaan.

Tutkimustavoitteiden saavuttaminen tässä tutkimuksessa onnistui pääasiassa hyvin. Sain selville maahanmuuttajien kotoutumiseen vaikuttavia tekijöitä ja pääsin lähemmäksi heidän todellista elämäänsä ja arkeaan Suomessa. Kuulin erilaisia tarinoita kotoutumisesta, jotka kaikki kertovat omalta osaltaan siitä sopeutumisesta, minkä jokainen maahanmuuttaja käy läpi muuttaessaan. Tässä tutkimuksessa kehittämiskohteita olisi myös paljon. Erityisesti haastatteluissa olisin voinut olla aktiivisempi ja kysyä enemmän lisäkysymyksiä haastateltavilta. Jälkeenpäin on ikävä huomata, että jostakin vastauksesta olisi helposti saanut paremman, kun olisi reagoanut heti heikkoon vastaukseen. Tällä tavalla olisin saanut

syvempiä vastauksia. Yleensä tutkittavien vastaukset jäivät muutamaan sanaan, joille ei analyysivaiheessa ollut paljon käyttöä. Olisin voinut pohtia haastateltavien valintaa tarkemmin, tai niitä olisi voinut olla enemmän, jotta tarkempaa tietoa olisi saatu enemmän. Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää maahanmuuttajien kotoutumisen kokemuksia ja tarinoita, jotka projektin taustalla olevilla maahanmuuttajilla oli. Havainnointipäiväkirja tässä mielessä onnistui, mutta jäi kuitenkin pinnalliseksi, kun syvää tietoa saatiin haastatteluista vain vähän. Teemojen kytkeminen aikaisempaan tutkimukseen oli hankalaa, sillä samanlaista tutkimusta kotoutumisprosesseista ei ole tehty aikaisemmin. Teoreettisen viitekehyksen osalta relevantit käsitteet olisivat voineet syventää tutkimusta.

Keskityin tässä työssä erityisesti niihin maahanmuuttajiin, joiden kotoutumisessa oli haasteita. Tämä johtuu siitä, että projektiin osallistui sellaisia nuoria, jotka ovat syrjäytymisvaarassa. Tämä taas tarkoittaa, että heidän kotoutumisprosesseissaan on todennäköisesti haasteita. Tähän tutkimukseen sain vain vähän vertailua siihen minkälaisissa tilanteissa akkulturaatioprosessit ovat olleen onnistuneita. Jatkossa olisi mielenkiintoista tutkia miten marginaaleista ollaan päästy keskuksiin, ja millaisia ovat "onnistuneiden" kotoutujien tarinat. Näkökulmaa voisi laajentaa muihin kuin peruskouluikäisiin maahanmuuttajiin. Myös pitkittäistutkimus olisi kiinnostavaa siitä näkökulmasta, mitä tutkimieni maahanmuuttajien elämään kuuluu esimerkiksi kolmen vuoden päästä, ja millä tavalla heidän elämänsä on muuttunut.

Tätä tutkimusta tehdessäni minulle nousi mieleen monia mielenkiintoisia tutkimusaiheita. Maahanmuuttajanaisia on tutkittu Suomessa enemmän kuin miehiä. Aloin pohtimaan miesten kotoutumista ja sitä, kohtaavatko miehet samoja ongelmia ja haasteita kotoutumisessa kuin naiset. Miestä pidetään usein perheen päänä, joten kynnys pyytää apua tai myöntää avun tarve saattaa olla isompi. Monissa kulttuureissa mies on perheen taloudellinen tukipilari. Miten käy kun mies ei pystykään täyttämään velvollisuuttaan ja minkälaisia paineita he kokevat työn löytämisestä? Jo Väestöliiton väestöntutkimuslaitoksella vuonna 2003 tehdyssä selvityksessä nousi huoli maahanmuuttajamiesten syrjäytymisestä ja pärjäämisestä, sillä Suomessa on paljon sellaisia miehiä jotka ovat eronneita, vailla työtä tai odottavat perheen yhdistämistä (Mikkonen 2005, 63-64). Omien tutkittavien puolisoilla oli myös ongelmia kotoutumisessa, mutta ne jäivät tämän tutkimuksen ulkopuolelle. Miesten työllistymisen ongelmat vaikuttivat negatiivisesti jokaisen perheen arkeen.

Tutkimuksessani esiintyi sellaisia maahanmuuttajia, joilla on jo koulutus, mutta sitä ei ole käytetty hyväksi opiskeluissa tai niiden suunnittelussa. Maahanmuuttajia ohjataan lähihoitajakouluun vain siksi, että heidän ajatellaan paikkaavan työvoimapulaa, eikä keskitytä siihen mitä maahanmuuttajat itse haluaisivat. Tämä on ongelma, johon *maahanmuuton tulevaisuus 2020*- strategia kiinnittää enemmän huomiota. On tärkeää luoda edellytykset sille, että maahanmuuttajien omaa osaamista pystytään hyödyntämään paremmin työmarkkinoilla tulevaisuudessa. Maahanmuuttajien omat toiveet ja vaatimukset ovat kuitenkin suhteellisen pieniä.

Kotoutuminen on kuitenkin loputon prosessi, ja kotoutumiselle on vaikea määritellä rajoja. Onko kaikkien maahanmuuttajien kuitenkaan tarpeellista kotoutua samalla tavoin, tai onko rajoja pakko määritellä? Kuten Huttunen (2002, 247) tutkimuksessaan muistuttaa, että perhe, ystävät ja työ ovat paikkoihin, kansallisuuksiin ja valtioihin kiinnittymisen ohella tärkeitä liikuttavia mutta myös paikallaan pysyttäviä tekijöitä. Kansainvälisessä ja valtioiden rajat ylittävässä maailmassa erilaiset paikalliset ja ulkopuoliset asennot ovat arkipäivää.

LÄHDELUETTELO

Alitolppa-Niitamo Anne (2003). Liminaalista jäsenyyteen? Somalinkielisten nuorten siirtymien haasteita. Teoksessa Harinen Päivi (toim.) Kamppailuja jäsenyyksistä. Etnisyys, kulttuuri ja kansalaisuus nuorten arjessa. Nuoristotutkimusverkosto.

Alitolppa-Niitamo Anne (2005). Maahanmuuttajataustaiset perheet ja hyvinvoinnin edellytykset. Teoksessa Alitolppa-Niitamo Anne, Ismo Söderling & Stina Fågel (toim.) Olemme muuttaneet. Näkökulmia maahanmuuttoon, perheiden kotoutumiseen ja ammatillisen työn käytäntöihin. Helsinki: Väestöliitto 2005. S.37-52

<http://vaestoliitto-fi->

bin.directo.fi/@Bin/86d6fc44a1d5a44bf70972f62fa5c7d7/1457956407/application/pdf/490819/Olemmemuuttaneet.pdf#page=39 Luettu 18.3.2016

Atkinson, Paul (1992). Understanding Ethnographic Texts. Qualitative Research Methods Series 25. Newbury Park: Sage.

Atkinson, Paul & Coffey, Amanda & Delamont, Sara & Lofland, John & Lofland, Lyn (2001) Handbook of Ethnography. London:Sage 2001.

Bhabha, Homi K. (1994). The location of culture. London: Routledge.

Berry, John (2006). Contexts of Acculturation. Teoksessa Sam & Berry, John. The Cambridge Handbook of Acculturation Psychology. Cambridge university Press. United Kingdom. S. 27-42.

Clifford, James (1986). Introduction. Partial truths. Teoksessa James Clifford & George E. Marcus (toim.) Writing Culture: The Poetics and Politics of Ethnography. Berkeley, Los Angeles & Lontoo: University of California Press.

Clifford, James (1990). Notes on (field)notes. Teoksessa Roger Sanjek (toim.) Fieldnotes. The Makings of Anthropology. London: Cornell University Press, 47-70.

Coffey, Amanda & Atkinson, Paul (1996). Making Sense of Qualitative Data: Complementary Research Strategies. Thousand Oaks, Lontoo & New Delhi: Sage.

Dominelli, Lena, Walter Lorenz & Haluk Soydan (2001). Introduction. Teoksessa Lena Dominelli, Walter Lorenz & Haluk Soydan (toim.), Beyond Racial Divides. Ethnicities in social work practice. Aldershot, England: Ashgate.

Emerson, Robert M. & Fretz, Rachel I. & Shaw, Linda L. (1995). Writing Ethnographic Fieldnotes. Chigago ja Lontoo: The University of Chigago Press.

Eräsaari, Leena (2005). Kohtaamisia byrokraattisilla näyttämöillä. Helsinki: Gaudeamus

Geertz, Clifford (1973). The interpretation of Cultures. New York: Basic Books.

- Hall, Stuart (1999). Identiteetti. Suomentanut ja toimittanut Mikko Lehtonen ja Juha Herkman. Tampere: Vastapaino.
- Hammersley, Martyn & Atkinson, Paul (2007). Ethnography. Principles in practice third edition. Routledge. The Cromwell Press, Townbridge, Wiltshire.
- Harinen, Päivi & Niemelä, Heli (2005) Nuorten maahanmuuttajien elämää ja kokemuksia. Teoksessa Paananen, Seppo (toim.) Maahanmuuttajien elämää Suomessa. Helsinki: Tilastokeskus, 157-171.
- Helander, Voitto (1998). Kolmas sektori. Käsitteistä, ulottuvuuksista ja tulkinnoista. Helsinki: Gaudeamus.
- Hinkka, Ida (2015). Kansalaiskäsitteet maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksessa. Pro-Gradu tutkielma. Jyväskylän yliopisto.
http://kans.jyu.fi/tutkimuksia/copy_of_aineistot/Maasteriohjelman-gradu/hinkka-ida-2015/view Luettu 20.2.2016
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena (2001): Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Yliopistopaino, 2001
- Huttunen, Laura (1994). ”Enää ei käy se mustalaisen vanha elämä”: mustalaisten etnisen identiteetin rakentuminen nyky-Suomessa. Teoksessa Kylmänen, Marjo (toim.) 1994. Me ja muut: kulttuuri, identiteetti, toiseus. Tampere: Vastapaino. s. 35-53.
- Huttunen, Laura (2002). Kotona, maanpaossa, matkalla. Kodin merkitykset maahanmuuttajien omaelämäkerroissa. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seuran toimituksia 861.
- Honkasalo, Veronika (2004). Uskonto ja kulttuuri maahanmuuttajanuorten kokemuksissa. Nuorisotutkimus 2/2004, 20–33.
- Honkasalo, Veronika & Souto, Anne-Mari (2007). Monikulttuurinen nuorisotyö. Teoksessa Hoikkala, Tommi & Sell, Anna (toim.) Nuorisotyötä on tehtävä. Menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 76. s.115-138
- Jasinskaja-Lahti, Inga, Karmela Liebkind, Jaakkola Magdalena & Anni Reuter (2006). Perceived discrimination, social support networks and psychological well-being among three immigrant groups. Journal of Cross-Cultural Psychology, 37. S. 293-311.
- Joensuu, Petra (2010). Maahanmuuttajapoikien emotionaalinen integraatio. Etnografia monikulttuurisesta nuorisotilasta. Sosiaalityön pro gradu- tutkielma. Tampereen yliopisto.
<https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/82097/gradu04695.pdf?sequence=1> Luettu 20.2.2016
- Järvinen, Tero & Jahnukainen, Markku (2001) Kuka meistä onkaan syrjäytynyt? Marginalisaation ja syrjäytymisen käsitteellistä tarkastelua. Teoksessa Suutari, Minna (toim.) Vallattomat marginaalit. Yhteisöllisyyksiä nuoruudessa ja yhteiskunnan reunoilla. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 20. s.125-152

Koskenlahti, Johanna (2015). Kotinuorisotyö. Arviointitutkimus sosiaalisen innovaation kehittämistä Polku-kotiin projektissa. Pro- gradu tutkielma, Jyväskylän yliopisto.
<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/46621/URN%3ANBN%3Afi%3Aju-201508162668.pdf?sequence=1> Luettu 20.2.2016

Laine, Heli (2015). Kotoutumisen palapeli. Johdanto. https://www.ely-keskus.fi/documents/10191/6991308/1_Loppuraportti_Kotoutumisen+palapeli_Johdanto.pdf/3d6c6ae9-230d-4f2d-9f3f-42ef17a3c02b Luettu 22.5.2016.

Laki kotoutumisen edistämisestä (1386/2010).
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101386>

Lautiola, Hannele (2013). Kumppanuutta kotouttamisen kentillä. Esimerkkejä järjestöjen ja viranomaisten yhteistyöstä kotouttamisesta. Osallisena Suomessa. Kopio Niini, 2013.
http://www.kotouttaminen.fi/files/39026/Kumppanuutta_kotouttamisen_kentilla.pdf Luettu 22.2.2016.

Lappalainen Sirpa, Pirkko Hynninen, Tarja Kankkunen, Elina Lahelma & Tarja Tolonen (2007) (toim.) Etnografia metodologiana. Lähtökohtana koulutuksen tutkimus. Tampere: Vastapaino

Lappalainen, Sirpa (2006). Kansallisuus, etnisyys ja sukupuoli lasten välisissä suhteissa ja esiopetuksen käytännöissä. Helsinki: Helsingin yliopisto, kasvatustieteen laitoksen tutkimuksia 205.

Liebkind, Karmela, Simo Mannila, Inga Jasinskaja-Lahti, Magdalena Jaakkola, Eve Kyntäjä & Anni Reuter (2004). Venäläinen, virolainen, suomalainen. Kolmen maahanmuuttajaryhmän kotoutuminen Suomeen. Tampere: Gaudeamus.

Liebkind Karmela (1994). Maahanmuuttajat ja kulttuurien kohtaaminen. Teoksessa Liebkind Karmela (toim). Maahanmuuttajat. Kulttuurien kohtaaminen Suomessa. Helsinki: Gaudeamus. s.21-49

Liebkind, Karmela 2000. Kun kulttuurit kohtaavat. Teoksessa Liebkind, Karmela 2000. Monikulttuurinen Suomi. Etniset suhteet tutkimuksen valossa. Helsinki: Gaudeamus. s. 13-27.

Liebkind, Karmela 2001. Acculturation. Teoksessa Brown, Rupert & Gaertner, Sam. Blackwell Handbook of Social Psychology: Intergroup Processes. Handbooks of Social Psychology. Blackwell Publishers Oxford. S, 386 - 406.

Maahanmuuttajanaiset Suomessa (1997). Pakolaisuus- ja siirtolaisuusasiain neuvottelukunta. Maahanmuuttajanaisten asemaa Suomessa selvittäneen työryhmän muistio. Helsinki: Työministeriö.

Maahanmuuttovirasto 2016a. Turvapaikka- ja pakolaistilastot.
http://www.migri.fi/download/64996_Tilastograafit_2015_valmis.pdf?828c1dbeb02bd388 Luettu 25.2.2016.

Maahanmuuttovirasto 2016b. Turvapaikka Suomesta.
http://www.migri.fi/turvapaikka_suomesta Luettu 1.4.2016

Maahanmuuttovirasto 2013. Turvapaikka-asiat 2013. Tilastokatsaus 2013/2.
http://www.migri.fi/download/50417_Tilastokatsaus_turvapaikka_asiat_2013.pdf?aa322bf9603bd388 Luettu 25.2.2016.

Martikainen, Tuomas, Saari, Matti & Korkiasaari, Jouni (2013). Kansainväliset muuttoliikkeet ja Suomi. Teoksessa Martikainen, Tuomas, Pasi Saukkonen & Minna Säävälä (2013). Muuttajat. Kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta. Gaudeamus, Helsinki University Press. s.23-54

Makkonen ja Koskeniemi (2013). Muuttoliikkeen ja maahanmuuttajien aseman oikeudellinen sääntely. Teoksessa Martikainen, Tuomas, Pasi Saukkonen & Minna Säävälä (2013). Muuttajat. Kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta. Gaudeamus, Helsinki University Press. s. 55-80.

Marjeta, Maarit (2001) Äidit ja tyttäret kahdessa kulttuurissa: Somalialaisnaiset, perhe ja muutos. Sosiologian laitoksen julkaisuja 4. Joensuu: Joensuu University Press

Mikkonen, Anna (2005). Työttömät ja työvoiman ulkopuolella olevat maahanmuuttajat: kokemuksia kotouttamistoiminnasta. Teoksessa Alitolppa-Niitamo Anne, Söderling Ismo & Fågel Stina (toim.) 2005. Olemme muuttaneet. Näkökulmia maahanmuuttoon, perheiden kotoutumiseen ja ammatillisen työn käytäntöihin. Helsinki: Väestöliitto 2005. S.53-71
<http://vaestoliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/86d6fc44a1d5a44bf70972f62fa5c7d7/1457956407/application/pdf/490819/Olemmemuuttaneet.pdf#page=39> Luettu 18.3.2016

Murphy, Elizabeth & Dingwall, Robert (2001). The Ethics of Ethnography. Teoksessa Atkinson, Paul & Coffey, Amanda & Delamont, Sara & Lofland, John & Lofland, Lyn (2001) Handbook of Ethnography. London:Sage 2001. S.339-352.

Opetushallitus 2007. Aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutus. Suositus opetussuunnitelmaksi. http://www.oph.fi/download/46966_koto_ops.pdf Luettu 1.4.2016.

Myrén, Kati (1999). Pois paitsiosta. Maahanmuuttajien liikuntaharrastukset ja vapaa-ajanvietto Suomessa. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja: 122. Jyväskylä: LIKES.

Niemelä, Heli (2003). Erottautumista ja ystävyyttä. Somalialaistytöjen käsityksiä ja kokemuksia suomalaisista tytöistä. Teoksessa Harinen Päivi (toim.) Kamppailuja jäsenyyksistä. Etnisyys, kulttuuri ja kansalaisuus nuorten arjessa. Nuoristotutkimusverkosto. s. 91-121

Opetus- ja kulttuuriministeriö (2014). Aikuisten maahanmuuttajien perusopetus. Kehittämisehdotukset. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2014:23.
http://www.rakennerahastot.fi/documents/10179/308807/Aikuisten_maahanmuuttajien_perusopetus.pdf/937cd40d-3766-47c9-beed-c1ef787132e6 Luettu 1.4.2016

Pakolaisten oikeusasemaa koskeva yleissopimus 77/1968.
http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1968/19680077/19680077_2 Luettu 1.4.2016

Pöyhönen, Sari, Tarnanen, Mirja, Kyllönen, Teija, Vehviläinen, Eeva-Maija ja Rynkänen, Tatjana (2009). Kielikoulutus maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksessa. Tavoitteet, toteutus ja hallinnollinen yhteistyö. Jyväskylän yliopistopaino, Jyväskylä 2009. Luettu

5.3.2016

[https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/36608/maahanmuuttajien%20kieliko](https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/36608/maahanmuuttajien%20kieliko<ulutus.pdf?sequence=1)

Pyykkönen, Miikka (2003). Integraatio ja maahanmuuttajien yhdistystoiminta. Teoksessa Hänninen Sakari, Kangas Anita & Siisiäinen Martti (toim.). Mitä yhdistykset välittävät? Tutkimuskohteena kolmas sektori. Atena Kustannus Oy: Jyväskylä 2003. S. 89-120

Pyykkönen, Miikka (2007) Monikulttuurisuus suomalaisten nuorisjärjestöjen toiminnassa. Nuorisotutkimusverkosto/nuorisotutkimusseura, verkkojulkaisuja 10.

<http://jarjestohautomo-fi-bin.directo.fi/@Bin/de84c3a994e7a742cbf62b37f2838914/1455876407/application/pdf/259032/Monikulttuurisuus%20nuorisoj%C3%A4rjest%C3%B6jen%20toiminnassa.pdf>

Luettu 19.2.2016

Pelkonen, Vera (2015). Sauvakävelijä Iranista. Tapaustutkimus iranilaisnaisen elämästä, maahanmuutosta ja liikkumisesta. Liikunnan yhteiskuntatieteiden pro gradu- tutkielma. Jyväskylän yliopisto.

<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/45658/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-201504171603.pdf?sequence=1> Luettu 20.2.2016

Pirkkalainen, Päivi (2013). Transnational responsibilities and multi-sited strategies. Voluntary associations of Somali diaspora in Finland. Jyväskylä: Jyväskylä University printing house. https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/42626/978-951-39-5532-8_vaitos19122013.pdf?sequence=1 Luettu 31.3.2016

Pirkkalainen, Päivi (2015). Maahanmuuttajajärjestöt kolmannen sektorin muutoksessa. Vertaistuesta ja vapaaehtoisuudesta viranomaisyhteistyöhön. Kansalaisyhteiskunta 1 (2015). S. 51-73. https://asiakas.kotisivukone.com/files/kyts.kotisivukone.com/KY-lehti/2015-1/KY2015-1_ArtPirkkalainen.pdf Luettu 14.3.2016

RAY Avustusten suuntaaminen ja painotukset 2016. <https://www2.ray.fi/fi/avustusten-suuntaaminen-ja-painotukset> luettu 13.3.2016.

Ruuskanen Petri & Tiina Kontinen (2015). Kolmannen sektorin muutos ja hybridiorganisaatiot. Kansalaisyhteiskunta 1 (2015). S. 1-4.

https://asiakas.kotisivukone.com/files/kyts.kotisivukone.com/KY-lehti/2015-1/KY2015-1_PaakirjKontinenRuuskanen.pdf Luettu 14.3.2016

Saukkonen, Pasi (2013a). Maahanmuutto- ja kotoutumispolitiikka. Teoksessa

Martikainen, Tuomas, Saukkonen, Pasi & Säävälä Minna (2013). Muuttajat.

Kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta. Gaudeamus, Helsinki University Press. S. 81-97.

Saukkonen, Pasi (2013b). Erilaisuuksien Suomi. Vähemmistö- ja kotouttamispolitiikan vaihtoehdot. Gaudeamus, Helsinki.

Sherman Heyl, Barbara (2001). Ethnographic Interviewing. Teoksessa Atkinson, Paul & Amanda Coffey, & Sara Delamont & John Lofland & Lyn Lofland (2001). Handbook of Ethnography. London: Sage 2001. S.369-384.

Suokonautio, Jaana (2008). Palapelin palat paikoilleen. Maahanmuuttajien kokemuksia kotoutumiskoulutuksesta ja ehdotuksia sen kehittämiseksi. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö, Euroopan sosiaalirahasto 2000-2006. Sosiaalityön lisensiaatintyö, Jyväskylän yliopisto.

<http://www.sosnet.fi/loader.aspx?id=bb69a16a-ef16-44cd-9785-80b858f9b384>

Sutela, Hanna & Larja, Liisa (2015). Yli puolet Suomen ulkomaalaistaustaisista muuttanut maahan perhesyistä. Ulkomaista syntyperää olevien työ ja hyvinvointi tutkimus 2014 [verkkojulkaisu]. 15.10.2015. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 25.2.2016].

https://tilastokeskus.fi/tup/maahanmuutto/art_2015-10-15_001.html

Sisäministeriö (2013). Valtioneuvoston periaatepäätös maahanmuuton tulevaisuus 2020-strategiasta. Sisäministeriö.

https://issuu.com/sisaministerio/docs/maahanmuuton_tulevaisuus_2020_low-r?e=0/6174010 Luettu 4.3.2016.

Sisäministeriö (2016). Maahanmuuttopolitiikka.

<http://www.intermin.fi/fi/maahanmuutto/maahanmuuttopolitiikka> Luettu 1.4.2016

Sisäministeriön julkaisu 2/2015. Maahanmuuton ja kotouttamisen suunta 2011-2014.

<http://www.intermin.fi/julkaisu/022015?docID=58218> Luettu 22.2.2016.

Tapaninen Anna-Maria (1996). Kansan kodit ja kaupungin kadut. Etnografinen tutkimus eteläitalalaisesta kaupungista. Helsinki: Suomen antropologinen seura.

Tiilikainen, Marja (2003). Arjen Islam. Somalinaisten elämää Suomessa. Tampere: Vastapaino.

Toivanen, Mari (2013). Kotona Turussa ja Suomessa? Kurdinuorten neuvottelua kuulumisesta ja identiteeteistä. Tutkimuskatsauksia 7/2013. Turun kaupunki

Kaupunkitutkimusohjelma. https://www.turku.fi/sites/default/files/atoms/files/tutkimuskatsauksia_2013-7.pdf Luettu 31.3.2016

Tuomi & Sarajärvi 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 5. uudistettu painos. Tammi: Helsinki.

Tolonen, Tarja & Palmu, Tarja (2007). Etnografia, haastattelu ja (valta)positiot. Teoksessa Lappalainen, Sirpa, Pirkko Hynninen, Tarja Kankkunen, Elina Lahelma & Tarja Tolonen (2007) (toim.). Etnografia metodologiana. Lähtökohtana koulutuksen tutkimus. Tampere: Vastapaino

Tolonen Tarja (2001). Nuorten kulttuurit koulussa. Ääni, tila ja sukupuolen arkiset järjestykset. Helsinki: Gaudeamus ja nuorisotutkimusseura, julkaisuja 10.

Työ- ja elinkeinoministeriö 2012. Valtion kotouttamisohjelma. Hallituksen painopisteet vuosille 2012-2015.

http://www.kotouttaminen.fi/files/34181/TEMjul_27_2012_web.pdf Luettu 22.2.2016.

Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 29/2013. Osallisena Suomessa- hankkeen arviointiraportti. [http://www.tem.fi/files/38416/Osallisena Suomessa - hankkeen arviointiraportti.pdf](http://www.tem.fi/files/38416/Osallisena_Suomessa_-_hankkeen_arviointiraportti.pdf) Luettu 4.3.2016.

VNS 2008. Valtioneuvoston selonteko eduskunnalle kotouttamislain toimeenpanosta. VNS 4/2008 vp. Eduskunta
https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Selonteko/Documents/vns_4+2008.pdf Luettu 14.4.2016.

VNS 2002. Valtioneuvoston selonteko kotouttamislain toimeenpanosta.
<https://www.edilex.fi/mt/havm20020020> Luettu 1.4.2016

Väestöliitto (2016). Maahanmuuttajien määrä. Väestötutkimuslaitos.
http://www.vaestoliitto.fi/tieto_ja_tutkimus/vaestontutkimuslaitos/tilastoja/maahanmuuttajat/maahanmuuttajien-maara/ Luettu 1.4.2016

Wahlbeck, Ö. (1999) Kurdish diasporas. A comparative study of Kurdish refugee communities. London: Macmillan Press.

Liitteet

Liite 1: Haastattelurunko

Haastattelurunko

Taustatiedot

- Ikä
- Kotimaa
- Mitä kieliä puhut?
- Kauan olet asunut Suomessa?
- Kenen kanssa asut?
- Miksi olet muuttanut Suomeen?
- Minkälaisista oloista tulit?
- Kenen kanssa asuit lähtömaassa?
- Minkälainen elämäntilanne sinulla oli lähtömaassa?
- Olisitko halunnut muuttaa?

Elämä Suomessa

- Miten tulit Suomeen ja kenen kanssa?
- Millainen muutto oli?
- Millaisia olivat ensimmäiset päivät Suomessa? Ketä tapasit, mitä teitte?
- Millaista elämä on tällä hetkellä Suomessa? (työ, opiskelu, kurssi, koti)
- Millaista elämäsi on Suomessa?
- Missä asutte, viihtyykö perheesi täällä?
- Viihdytkö Suomessa?
- Mikä on parasta Suomessa?
- Jos haluaisit muuttaa elämässäsi jotain, mitä muuttaisit?
- Koetko olevasi erilainen tai eri asemassa Suomessa kuin kantaväestö?
- Uskallatko kulkea kadulla yksin?

Ystävät ja vapaa-aika

- Onko sinulla ystäviä? Keitä he ovat?
- Pidätkö yhteyttä ystäviisi kotimaahan?
- Haluaisitko lisää ystäviä ja seuraa?
- Oletko yksinäinen?
- Mitä teet vapaa-ajalla?
- Tiedätkö mistä voisit löytää vapaa-ajanviettotapoja?

Projekti

- Mistä kuulit projektista?
- Mitä ajattelit projektista ennen siihen osallistumista?
- Mitä mieltä olit kotiin tulemisesta?
- Mikä on ollut parasta projektissa?
- Miten projekti on vaikuttanut elämääsi?
- Mitä tapahtuu projektin jälkeen?
- Mitä olet saanut projektilta?

Kotoutuminen

- Minkälainen ajanjakso Suomessa asuminen on sinulle ollut?
- Millaisena ajattelit Suomeen kotoutumisen?
- Oletko tyytyväinen elämäntilanteeseesi tällä hetkellä?
- Millaisia viranomaiskontakteja sinulla on ollut kotoutumisen aikana?
- Koetko, että olet saanut tarpeeksi tukea yhteiskunnalta Suomeen muuttamisen jälkeen?
- Kuulutko mielestäsi yhteiskuntaan?
- Haluatko jäädä Suomeen?
- Mitä haaveita tai toiveita sinulla on tulevaisuudelta?

Liite 2: Tiedotuskirje tutkittaville

Jyväskylän yliopisto
Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos
Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta
Kansalaisyhteiskunnan asiantuntijuuden maisteriohjelma
Yhteiskuntapolitiikka
Pro Gradu- tutkielma
Ohjaaja: Marja Keränen
Tutkija: Riikka Pohjola

12.11.2014

Tiedotus tutkittavalle

- Teen tutkimusta Jyväskylän Katulähetys Ry:n Polku kotiin- projektiin osallistuvista nuorista ja heidän kotoutumisestaan Suomessa.
- Tutkimukseen liittyen tulen käymään Outin, Millan tai Shivan mukana kotonasi ja teen muistiinpanoja asioista joita kotona tapahtuu ja mitä teette yhdessä.
- Sinua tai perhettäsi ei voi tunnistaa tutkimuksesta.
- Tutkimuksen tarkoitus on lisätä tietoa ja ymmärrystä maahanmuuttajien kotoutumisesta Suomessa ja siitä minkälaista apua ja tukea he tarvitsevat sopeutuakseen Suomessa.
- Saat itse päättää miten paljon haluat kertoa henkilötietojasi minulle.
- Aineiston keruu tapahtuu havainnoimalla ja osallistumalla päivän toimintaan.
- Kerään myöhemmin haastatteluja joihin saatat olla osallisena.
- Haastattelu kirjoitetaan tekstiksi ja kaikkien nimet poistetaan tai muutetaan, jotta sinua ei voi tunnistaa.
- Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Voit keskeyttää osallistumisen tai sanoa kysymyksille ei milloin tahansa.
- Kaikki tutkimuksessa kerättävä aineisto tulee ainoastaan minun käsittelyyn.
- Kun tutkimus päättyy, kerätty tieto tallennetaan Jyväskylän yliopiston arkistoon. Aineistoa muokataan siten, että sinun tunnistaminen ei ole mahdollista. Muokkaamalla poistan ja epäselvennän taustatietojasi.

Kiitos osallistumisesta!
Riikka Pohjola

Liite 3: Tutkimuslupa

Tutkimuslupa

Olet osallistunut Jyväskylän Katulähetys Ry:n Polku Kotiin- projektiin, jossa Outi, Milla ja Shiva tekevät nuorisotyötä sinun kanssa kotonasi. Teen Pro Gradu- tutkimusta Jyväskylän yliopiston yhteiskuntatieteiden laitokselle Polku Kotiin- projektiin osallistuvista nuorista. Tutkin nuorten omia tavoitteita ja ajatuksia koskien asumista ja elämistä Suomessa.

Tutkimuksen tavoitteena on lisätä ymmärrystä ja tietoa maahanmuuttoasioista sekä auttaa muita maahanmuuttajia tulevaisuudessa. Tutkimus auttaa ymmärtämään nuorten maahanmuuttajien elämää ja kehittämään uusia tapoja auttaa ja tukea.

Tutkimuksen tekeminen ei vaikuta elämääsi millään tavalla, eikä sinua tai perhettäsi voi tunnistaa tutkimuksesta.

Allekirjoita alla oleva tutkimuslupa ja jos olet alle 18-vuotias, pyydä lupa myös vanhemmiltasi.

Palauta lupa Outille, Millalle tai Shivalle kun näette seuraavan kerran.

Nuoren nimi _____

___ saa osallistua tutkimukseen ___ Ei saa osallistua tutkimukseen

Päivämäärä ja paikka ____.____.2014 _____

Oma allekirjoitus _____

Vanhemman allekirjoitus _____

Nimenselvennys

Kiitos!

Terveisin Riikka Pohjola

0405334225